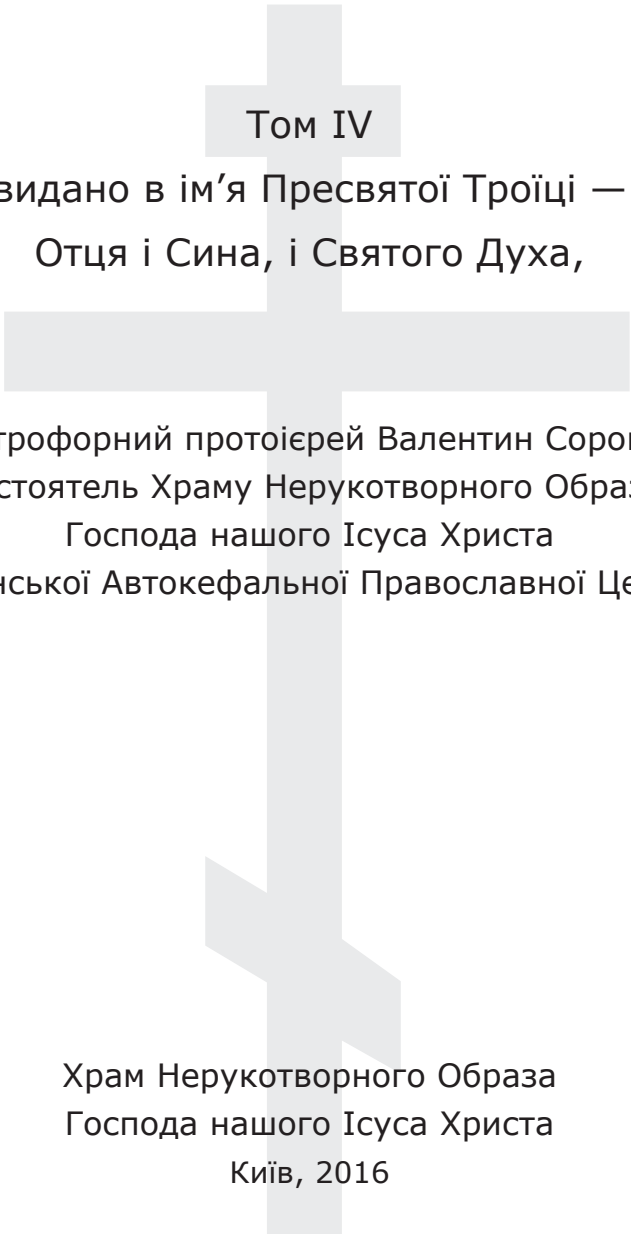

**Духовні проповіді
«Покликаним
на служіння Богу
і людям»**

Том IV

Том IV

видано в ім'я Пресвятої Троїці —
Отця і Сина, і Святого Духа,

Митрофорний протоієрей Валентин Сорока,
настоятель Храму Нерукотворного Образу
Господа нашого Ісуса Христа
Української Автокефальної Православної Церкви

Храм Нерукотворного Образу
Господа нашого Ісуса Христа
Київ, 2016

Зміст

Вступні молитви перед проповіддю	6
Вступ	9
Тема 1. «Остаточний вибір»	21
1. Головна мета.....	23
2. Шлях досягнення головної мети.....	23
3. Деталізація осяжної перспективи свого духовного розвитку.....	25
Тема 2. «Вибір духовних інструментів для досягнення своєї мети — обраного рівня служіння: піст, молитва, контроль гріховних думок»	37
1. Піст як жертва і стримання своїх бажань перед Богом за наше гріхове життя.....	41
2. Молитовне правило — знайомство і спілкування душею з Господом.....	47
3. Контроль гріховних думок.....	53
4. Духовний щоденник.....	59
5. Приклади духовних правил прихожан та служителів храму Спаса Нерукотворного.....	64
6. Особисті духовні стосунки з Богом.....	78
Тема 3. «Момент готовності до служіння — душа не може втримати в собі Благодать і слово Боже»	83
1. Рідні люди.....	85
2. Друзі та знайомі.....	89
3. Співробітники та керівники на роботі.....	91
4. Чужі, випадкові люди	92
Тема 4. «Мирські (бісовські) атаки в усіх сферах життя»	97
Етапи духовного шляху людини: духовні дії людини та протидія лукавих сил.....	100

Деякі спостереження з практичного досвіду боротьби священнослужителя з лукавими духами.....	121
Тема 5. «Особистий аналіз своїх можливостей, знань і вподобань. Пошук свого служіння Богу і людям».....	129
2. Матінка Божа	136
3. Апостоли.....	137
4. Жони-мироносиці.....	143
5. Диякони.....	145
6. Священики та єпископи	146
7. Монахи.....	147
8. Святі.....	148
Тема 6. «Створення відповідно до вибраного рівня служіння і цілей нових духовних і життєвих обставин в усіх сферах свого життя».....	151
Мирські правила взаємовідносин із життєвими обставинами.....	154
Духовні правила взаємовідносин з життєвими обставинами.....	159
Тема 7. «В жодному разі, ніколи не зрікаємось обраного шляху до Бога».....	167
1. Матеріальні спокуси.....	169
2. Кар'єрні спокуси.....	170
3. Спокуси в сім'ї.....	171
4. Думки знайомих і незнайомих людей стосовно правильності нашого духовного шляху.....	173
5. Невдачі в служінні.....	175
6. Брак знань та освіти.....	176
Тема 8. «Знаходимо друзів і помічників в Царстві Небесному».....	179

1. Будуємо особисті стосунки з Господом.....	181
2. Спілкування з Матінкою Божою.....	182
3. Знаходимо друзів і помічників серед святих апостолів.....	183
4. Знаходимо друзів і помічників серед Небесних Сил.....	184
5. Знаходимо друзів і помічників серед всіх святих.....	186
Тема 9. «Не боюся смерті».....	189
1. Страх невідомості.....	191
2. Прив'язаність до матеріального.....	192
3. Страх душі піти непокаяною.....	193
4. Страх нічого після себе не залишити	195
Заключні молитви.....	197

Вступні молитви перед проповіддю

Молитвами святих отців наших, Господи Ісусе Христе, Боже наш, помилуй нас!

Слава Тобі, Боже наш, слава Тобі!

Царю Небесний, Утішителю, Душе істини, що всюди єси і все наповняєш, Скарбе добра і життя Подателю, прийди і вселися в нас, і очисти нас від усякої скверни, і спаси, Благий, душі наші.

Святий Боже, Святий Кріпкий, Святий Безсмертний, помилуй нас. *(тричі)*

Слава Отцю, і Сину, і Святому Духові нині, і по-всякчас, і навіки віків. Амінь.

Пресвята Тройце, помилуй нас; Господи, очисти гріхи наші; Владико, прости беззаконня наші; Святий, зглянься і зціли немочі наші імені Твого ради.

Господи, помилуй. *(тричі)*

Слава Отцю, і Сину, і Святому Духові нині, і по-всякчас, і навіки віків. Амінь.

Отче наш, що єси на небесах, нехай святиться ім'я Твоє; нехай прийде Царство Твоє; нехай буде воля Твоя, як на небі, так і на землі. Хліб наш насущний дай нам сьогодні; і прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим; і не введи нас

у спокусу, але визволи нас від лукавого. Бо Твоє є Царство, і сила, і слава Отця, і Сина, і Святого Духа, нині, і повсякчас, і на віки віків. Амінь.

Прийдіть, поклонімся Цареві нашому, Богу.

Прийдіть, поклонімся і припадимо до Христа, Царя і Бога нашого.

Прийдіть, поклонімся і припадимо до Самого Христа, Царя і Бога нашого.

Псалом 50

Помилуй мене, Боже, з великої милости Твоєї і з великого милосердя Твого прости провини мої. Особливо омий мене від беззаконня мого і від гріха мого очисти мене. Бо беззаконня моє я знаю, і гріх мій повсякчас переді мною. Проти Тебе Єдиного я згрішив і лукаве перед Тобою вчинив, отже праведний Ти в слові Твоїм і справедливий у присуді Твоїм. Ось бо в беззаконні зачатий я, і в гріхах породила мене мати моя. Бо Ти істину полюбив єси, невідоме й таємне мудрости Твоєї явив Ти мені. Окропи мене ісопом — і очищуся, омий мене — і стану біліший від снігу. Дай мені почути радість і веселість — і зрадіють кістки мої упокорені. Відверни лице Твоє від гріхів моїх і прости всі беззаконня мої. Серце чисте створи в мені, Боже, і духа праведного віднови в нутрі моєму. Не відкинь мене від лица Твого і Духа Твого Святого не відними від мене. Поверни мені радість спасіння Твого і духом могутнім укріпи мене. Навчатиму беззаконників шляхів Твоїх, і нечестиві навернуться до Тебе. Визволи мене від вини кривавої, Боже, Боже спасіння мого, і язик мій радісно славитиме правду Твою. Господи, відкрий уста мої, і уста мої сповістять хвалу Твою. Бо коли б Ти жертви забажав, приніс би я: всепалення Ти

не бажаєш. Жертва Богові — це дух упокорений,
серцем скорботним і смиренным Ти не погордуєш.
Ущаслив, Господи, благоволінням Твоїм Сион, і хай
збудуються стіни Єрусалимські. Тоді буде угодна
Тобі жертва правди, приношення і всепалення: тоді
покладуть на Жертовник Твій тельців.

Амінь.

Вступ

Якщо ми розуміємо, що Бог є, маємо визначитись і зробити остаточний вибір, чи обираємо ми йти шляхом до Бога, і чи є прагнення спасти свою душу і бути з Господом головним в нашому житті.

Кожен самотійно обирає свій шлях. Наш вибір полягає в тому, чи прагнемо ми спасти свою душу і йдемо до Господа своїми вчинками, своїм служінням, своїми словами та думками, або обираємо гріх — ненависть, злість, образу, роздратування, сварки, руйнування сім'ї. Все це є нашим вибором, в залежності від якого складається наше життя. Якщо ми не обираємо для себе християнське життя, ми фактично обираємо гріх. Обираючи Господа, ми знаходимось в Його благословенні, а обираючи гріх, платимо за нього невдачами, втратами та хворобами.

Коли ми зробили вибір та встали на шлях духовного розвитку, далі ми маємо усвідомити, чого хочемо досягти на Землі і чого прагнемо в подальшому, у вічності. Для того, щоб обрати своє особисте служіння Богу і людям, маємо відкрити в собі та усвідомити дані нам дари Господні. Бог кожному дав таланти, про які ми знаємо, чи ще не здогадуємось, та, використовуючи які, ми зможемо духовно служити.

Розпочинаючи служіння, маємо усвідомлювати, що людина сама від себе нічого робити не може (*«Людина нічого приймати не може, як їй з неба не дасться»* (Ін 3:27)). Тож якщо ми вже робимо перші кроки на шляху віри та служіння, значить ми покликані Богом на служіння. Покликані, та ще не обрані. *«Бо багато покликаних, та вибраних мало»* (Мф 22:14).

Нижче викладені проповіді та практичні завдання, що мають на меті допомогти людям, покликаним Богом на служіння, на їх перших кроках по шляху служіння і в подальшому. Для того, щоб відбувався наш духовний розвиток, необхідно виконувати практичні та домашні завдання з кожної теми.

Тема 1. Остаточний вибір.

Перевірка себе по чотирьох сферах життя (інтимній, сімейній, соціальній і духовній) та виявлення в собі духовного світла і темряви. Складання плану свого духовного розвитку в чотирьох сферах.

Кожен має прийняти рішення: *«я готовий(а) йти шляхом до Бога та служити Богу і людям»*.

Коли остаточний вибір зроблено, і ми обираємо йти до Бога, маємо усвідомити, що нам для цього потрібно.

Чому ми не можемо бути з Богом? Через наші гріхи: ми обманюємо, крадемо, блудимо, сквернословимо, злимося та ображаємось — все це кожен день відбувається з кожним із нас. Спасти нас з-під влади наших гріхів може тільки Той, хто страждати за нас зволив, але тільки якщо ми віруємо і щиро каємось. Тому найперше, що нам потрібно — це віра в Господа нашого Ісуса Христа. А далі кожен із нас

має визнати всі свої гріховні слабкості та усвідомити необхідність їх викорінення. Все те, що ми прагнемо змінити в чотирьох сферах свого життя, складатиме наш духовний план, який дасть нам усвідомлення свого подальшого духовного шляху.

Гріх приносить людям задоволення, яке буває настільки солодким, що ми не бажаємо від нього відмовитись. В цьому випадку ми приховуватимемо свою пристрасть від оточуючих та від себе самих, і прийматимемо гріх за частину свого єства. Звісно, тоді ми не зможемо рухатись далі шляхом до Бога, у нас виникатимуть непорозуміння з братами та сестрами у Христі, ми не зможемо служити Богу і людям. Тільки повністю відкривши душу перед Господом та відверто визнавши всі свої гріхи, ми зможемо відділити гріх від свого єства, і тоді відбудеться наше усвідомлене преображення. Ми перестанемо бути тією людиною, яка любить гріх, а пам'ять своїх гріхів дасть нам можливість не осуджувати інших та усмирити свою гординю. Так у нас з'явиться любов до людей і готовність їм служити.

Духовна темрява нашого життя в основному накопичується в **інтимній сфері** — сфері наших бажань, закладених починаючи з дитинства. Ця сфера є однією з основних в роботі над власним духовним розвитком. Маємо виявити всю накопичену нами за життя духовну темряву, оскільки все, що буде невиявлене, стане для нас перешкодою на духовному шляху.

Друга сфера — це **сфера сімейних відносин**. Основне, що ми маємо усвідомити — ми не можемо бути щасливими в сім'ї без Господа.

Соціальна сфера — побудова стосунків з оточуючими на основі взаєморозуміння, захист від агресивного зовнішнього світу молитвою та любов'ю.

Лад в **духовній сфері** гармонізує всі сфери нашого життя, які мають підпорядковуватися духовній сфері.

Тема 2. Вибір духовних інструментів для досягнення своєї мети — обраного рівня служіння: піст, молитва, контроль гріховних думок.

Ми починаємо робити практичні кроки, втілюючи свій духовний план, та використовуємо на свій духовний розвиток все, що дає нам Господь. Починається наша кропітка праця над своєю душею.

В залежності від рівня духовних задач, які ми перед собою ставимо, ми обираємо адекватне духовне озброєння, а саме:

1. Піст — основна зброя проти лукавих духів в боротьбі зі спокусами і пристрастями. Швидкість досягнення духовних цілей, яких ми прагнемо, залежить від рівня посту, який ми обираємо. Чим суворіший піст, тим швидше відбувається духовний розвиток. Втім це не означає, що обов'язково потрібно одразу ставати на строгий піст на святій воді та просфорі. На початку можемо на деякий час відмовитись від того, що люблять лукаві сили: м'яса, молока, алкоголю та тілесних задоволень, а в подальшому, при необхідності, можемо брати благословення свого духовника на посилення посту.

Не дотримуючись посту, важко відкрити душу Богу і зрозуміти Євангеліє. Тому людям, які не мають можливості постувати (через хвороби шлунку, або

інші тілесні слабкості), особливо потрібна допомога духівника, або прихожанина-помічника, якого священник-духівник благословив на служіння цій людині.

2. Молитовне правило

Усвідомлюючи, що коли ми не з Богом — ми з лукавим, маємо прагнути бути з Богом кожную хвилину свого життя (*«Ніхто двом панам служити не може, бо або одного зненавидить, а другого буде любити, або буде триматись одного, а другого знехтує. Не можете Богові служити й мамоні»* (Мф 6:24)). Для цього в нашому розпорядженні є такі інструменти: читання Євангеліє, ранішні та вечірні молитви, молитви перед та після їжі, служіння чину обідниці, читання Псалтиря і найголовніше — своя особиста молитва до Господа. Зважаючи на свої можливості, обираємо посильне для нас молитовне правило на кожен день і беремо благословення у духівника на його виконання. Головною і обов'язковою його частиною має бути читання Євангеліє душею.

3. Контроль гріховних думок

Гріх починається з того моменту, коли у нас з'являється гріховна думка, яку ми приймаємо та підтримуємо. Маємо навчитися відслідковувати ці думки. Для цього потрібно мати духовний щоденник, куди кожен день записувати свої гріховні думки, розділяючи їх по чотирьом сферам життя, рахувати їх та взяти благословення у духівника на виконання визначеного покарання за кожную думку (деяка кількість поклонів з молитвами).

Тема 3. Момент готовності до служіння — душа не може втримати в собі Благодать і слово Боже.

На початку духовного шляху люди часто питають: як дізнатися, чи готовий я до служіння, та що саме мені робити? Кожній дитині приходить час подорослішати, закінчити школу та бути готовою вступити до вузу. Так само людина, що духовно розвивається, в свій час усвідомить, що готова до служіння. Настане момент, коли наша душа наповниться Благодаттю, а наша віра і знання дадуть можливість служити та віддавати іншим. Тоді розпочнеться наше служіння всім, кого нам дає Господь.

1. Рідні люди: чоловік, дружина, батьки, діти, брати та сестри і т.д.

Господь каже: *«пророка нема без пошани, хіба тільки в вітчизні своїй та в домі своїм!»* (Мф 13:57). Маємо бути готові до того, що наше служіння в сім'ї не матиме успіху одразу, адже близькі люди знають нас краще, ніж будь-хто, і їм важко сприйняти те, що ми змінюємось. Тільки коли ми станемо духовно сильними, спокійними та щасливими, ми зможемо власним життям змусити своїх близьких замислитись над власним шляхом до Бога.

2. Друзі та знайомі рідко сприймають нас, як благочестивих християн, оскільки добре знають нас як, хоч і в минулому, та все ж, блудників, пияків, картярів і т.п. Коли ми змінюємо свій спосіб життя, вони одразу не можуть нас зрозуміти («що це на тебе найшло?!», «в секту пішов», «так, як ти, люди в церкву не ходять» і т.д.). Для них часте відвідування церкви, сповіді та Причастя, піст — це прояви

нашої неадекватної поведінки. Тим більше їм важко сприйняти від нас слово Боже.

3. Співробітники та керівництво на роботі в основному бувають закритими для спілкування на духовні теми, вважаючи їх тут не доречними.

4. Чужі випадкові люди, які не знали нас раніше, сприймають нас такими, як бачать на даний момент. Якщо ми говоримо слова Божі і робимо Божі справи — нас сприйматимуть як Божих. Тому найлегше служити чужим людям, які прийшли до храму Божого та просять про допомогу.

Маємо проаналізувати свої стосунки, успіхи та невдачі у служінні цим чотирьом групам людей та їх причини.

Тема 4. Мирські (бісовські) атаки в усіх сферах життя.

Невдачі, втрати, спокуси, хвороби та інше — це ті обставини, що створюються в нашому житті з певних духовних причин та з певною метою. На жаль, ми не завжди здатні роздивитися, коли в нашому житті відбувається напад лукавих духів, та не усвідомлюємо духовного змісту обставин в своєму житті. Будь-яка напад означає, що духовно ми маємо слабе місце, яке лукаві духи намагаються використати для того, щоб отримати владу над нашою душею.

Наприклад, якщо ми вийдемо босими на сніг, нашим ногам стане дуже холодно. Таким чином організм дасть нам знати, що ми діємо неправильно, а наше тіло відчує, що наше незахищене місце — ноги. Так само і лукаві духи, атакуючи нас через наші духовні слабкості, виконують таким чином духовно корисну

за великим рахунком роботи, оскільки вказують нам наші недоліки, з якими ми маємо боротись та з Божою допомогою подолати. Таким чином нечиста сила тут на Землі фактично готує нас до Царства Небесного.

Коли ми робимо перші кроки на шляху віри та служіння, атаки лукавих духів відбуваються одночасно в усіх чотирьох сферах нашого життя (інтимній, сімейній, соціальній та духовній): жодні наші інтимні бажання не виконуються, або виконуються грішні, псуються сімейні стосунки, виникають проблеми на роботі, спіткають матеріальні втрати різної величини, можуть виникнути проблеми зі здоров'ям та інше. Небезпеки для життя немає, але ми проходимо іспити одночасно, або один за одним в кожній сфері нашого життя. Все це відбувається на тлі наших спроб (в основному невдалих) послужити Богу і людям.

Маємо зрозуміти, що цей світ — ілюзія. Все матеріальне у нас може бути забране і дане знову (як відбулось з многострадальним Іовом (див. Книгу Іова)), але наша душа не має бути прив'язана ні до чого в світі. *«Яка ж користь людині, що здобуде увесь світ, але душу свою занапастить? Або що на-замін дасть людина за душу свою?»* (Мк 8:36-37)

Маємо також усвідомити, що без допомоги Господа, читання Євангеліє та підтримки братів і сестер у Христі служити неможливо.

Тема 5. Особистий аналіз своїх можливостей, знань і вподобань. Пошук свого служіння Богу і людям.

Господь готував нас до служіння всім нашим життям. Всі наші вміння, можливості, життєвий досвід та навіть гріхи, з якими ми боремось, ми

можемо використати у служінні, оскільки подолавши їх, зможемо допомогти в цьому іншим людям.

Рішення, яке потрібно буде прийняти: якого рівня служіння ми прагнемо досягти? Як Господь, як Матінка Божа, як апостоли, як жони-мироносиці, як диякон, як священник, як монах, як єпископ, чи іншого? На кого ми будемо рівнятись в своєму духовному розвитку? Треба усвідомити життєвий шлях представників вибраного рівня служіння, тоді у нас з'явиться ціль і приклад, з яким ми зможемо порівнювати свій шлях, приклад земного служіння.

Тема 6. Створення відповідно до вибраного рівня служіння і цілей нових духовних і життєвих обставин в усіх сферах свого життя.

Коли ми робимо вибір бути з Богом, розпочинаються зміни негативних обставин нашого життя на позитивні. Негативні обставини створюються образою, гнівом, злістю та іншими пристрастями, і коли ми робимо вибір, каємося та встаємо на шлях віри та служіння, наше життя і життя людей навколо нас змінюється. Таким чином із духовно засліплених та неуміючих ми поступово стаємо людьми, для яких можливо все. Отець наш Небесний — Творець, і якщо ми діти Божі — також починаємо створювати обставини в своєму житті і впливати на життя інших людей.

Обравши рівень служіння і маючи цілі, необхідно переглянути своє життя: чого ми хочемо? Як ми хочемо жити? Чи віруємо? Чи любимо Бога? Чи любимо людей? Відповіді на ці питання — це ті внутрішні рішення, що мають лягти в основу нашого служіння.

В служінні ми маємо дотримуватися правил:

- Поважаємо всіх людей і будь-який їх вибір.
- Залишаємо людям право на помилку і час на її виправлення та тримаємо храм своєї душі відкритим для них.
- Ні з ким не сперечаємось.
- Не спілкуємось з ідолослужителями, язичниками, не пускаємо їх в свою душу та свій дім.
- Починаємо служити душі тоді, коли людина попросить про це і сформулює свої духовні цілі та проблеми, які прагне вирішити.
- Людина, душі якої ми служимо, має вірити в Бога, каятися в гріхах, не мати сумнівів у церкві та людях, яких обрала собі за духовних помічників.
- Між тим, хто служить, та людиною, якій служать, має бути повага, любов у Христі та довіра.
- В служінні маємо орієнтуватися на того, кого обрали собі за приклад (див. тему 5).

Тема 7. В жодному разі, ніколи не зрікаємось обраного шляху до Бога.

Обраний шлях служіння потрібно підтверджувати словами, ділами і думками. На цьому шляху на нас чекають спокуси в сім'ї та кар'єрі, матеріальні спокуси, невдачі в служінні, комплекс браку знань та освіти. Маємо усвідомлювати свої недоліки та ніколи не припиняти духовної праці над собою. Знайомі та незнайомі люди будуть критикувати обраний нами шлях, приводячи різні аргументи. Маємо бути розважливими та досліджувати всі питання, які перед нами виникатимуть, для того, щоб сумніви не руйнували наші справи. *«Усе досліджуючи, тримайтеся доброго!»* (1 Сол 5:21)

Приймаючи всі рішення через піст і молитву, не даємо можливість себе спокушати.

Живемо так, щоб нашій душі було комфортно, щоб ми відчували результати своєї праці.

Тема 8. Знаходимо друзів і помічників в Царстві Небесному.

Ким були наші духовні друзі раніше, до того, як ми звернулися до Бога? Біси блуда, череводогодження, пияцтва та інші. А хто є істинними друзями нашої душі? Хто любить та молиться за нас? Господь, Матінка Божа, апостоли, святі, всі Сили Небесні.

Починаємо духовно спілкуватися з Силами Небесними і в усяких випадках просити у них допомоги.

Тема 9. Не боюся смерті.

Чому ми боїмося смерті? Коли ми відчуваємо любов Божу, всі страхи зникають, а з'являється відчуття відповідальності, та залишається єдиний страх — закінчити життя, нічого після себе не залишивши: жодної наверненої людини, жодного доброго діла. Тоді ми припиняємо концентруватись на власних проблемах і починаємо думати про те, чим можемо допомогти людським душам.

Коли почнемо духовно творити — зрозуміємо, що смерті немає, та є смерть душі, яку Господь описує словами: *«буде плач там і скрегіт зубів»* (Лк 13:28), *«де їхній червяк не вмирає, і не гасне огонь»* (Мк 9:46).

Тема 1.
«Остаточний вибір»

1. Головна мета. — 2. Шлях досягнення головної мети. — 3. Деталізація осяжної перспективи свого духовного розвитку.

1. Головна мета

Практичне завдання:

Найперше маємо дати відповідь на питання: яка головна мета нашого життя? Чи приймаємо духовне і моральне рішення про те, що головною метою нашого життя є шлях до Бога і спасіння своєї душі? Якщо так, маємо в присутності духівника як свідка вголос сказати: **«я, раб(-а) Божий(-а) _____ (Ваше ім'я) за головну мету свого життя обираю шлях спасіння своєї душі, шлях до Господа Ісуса Христа, Сина Божого Єдинородного, шлях до Троїці Єдиносущної і Нероздільної, Отця і Сина і Святого Духа. Амінь. Моя душа належить Господу Ісусу Христу. Амінь»**. Бо «яка ж користь людині, що здобуде весь світ, але душу свою занапастить? Або що дасть людина взамін за душу свою?» (Мф 16:26)

2. Шлях досягнення головної мети

Коли головна мета нами обрана і зрозуміла — маємо почати робити кроки на шляху до неї, підкорюючи їй всі свої дії та думки.

Спочатку ціль здається нам недосяжною, ми не можемо уявити, як віддавати духовному розвитку та служінню більше часу та зусиль. Та маємо усвідомити, що всі духовні і матеріальні ресурси на цьому шляху дає Бог по мірі нашої готовності. Якщо ми довіряємо Богу — можливо все. Щойно ми зробимо вибір — перед нами почне відкриватись обрана дорога, а нам залишиться тільки робити необхідні кроки.

Нас може хвилювати, як зміниться наше матеріальне становище, якщо духовна праця стане для нас найважливішою в житті, а робота над матеріальним забезпечення відійде на другий план. Маємо усвідомити, що все дає Господь. *«Людина нічого приймати не може, як їй з неба не дасться»* (Ін 3:27). Тому, якщо ми оберемо духовно трудитися та йти шлях спасіння своєї душі, наше матеріальне становище може навіть покращитись. Але якщо ми занадто піклуємось про матеріальне та переживаємо, що маємо замало — Господь може як дати, так і забрати все. *«Ніхто двом панам служити не може, бо або одного зненавидить, а другого буде любити, або буде триматись одного, а другого знехтує. Не можете Богові служити й мамоні. Через те вам кажу: Не журіться про життя своє що будете їсти та що будете пити, ні про тіло своє, у що зодягнетесь. Чи ж не більше від їжі життя, а від одягу тіло?...Отож, не журіться, кажучи: Що ми будемо їсти, чи: Що будемо пити, або: У що ми зодягнемось? Бож усього того погани шукають; але знає Отець ваш Небесний, що всього того вам потрібно. Шукайте ж найперш Царства Божого й правди Його, а все це вам додасться»* (Мф 6:24-24, 31-33)

3. Деталізація осяжної перспективи свого духовного розвитку

Практичне завдання:

Для того, щоб усвідомити перспективи свого духовного розвитку, потрібно дати відповідь на питання: ким ми себе бачимо в майбутньому? Що ми можемо зробити для своєї душі, для Господа і для людей? В залежності від цього потрібно зробити вибір, якого рівня служіння ми прагнемо досягти. На даний момент ми напевно не відповідаємо цьому рівню, але маємо бажання його досягти. Умовно можна виділити наступні рівні служіння Богу і людям на Землі (обираємо той варіант, якого прагнемо досягти):

1. Активний усвідомлений віруючий □ — віруюча людина з активною соціальною позицією. Такі люди живуть по-християнськи та можуть пояснити оточуючим, що включає християнське життя. Вони, маючи благословення, виконують послух в церкві (спів та читання, прибирання в храмі та ін.), пізнають слово Боже і можуть ним ділитися — вести духовні бесіди з людьми про те, що Бог є, що таке церква, покайняння та церковні таїнства і т.д.

2. Мирський проповідник □ — людина, яка служить, проповідуючи на рівні священика в миру, але сану не має. Це може бути як чоловік, так і жінка, які мають сильну віру та душею розуміють Євангеліє. Така людина живе по-християнськи, займається благочинністю та проповідує слово Боже. Вона має внутрішнє бажання, щоб всі люди вірили в Бога і жили по-божому.

3. Готовий до максимального служіння Богу □ в будь-який час, в будь-якому місці та в будь-якій якості.

Служіння в будь-який час означає, що нашого особистого часу більше немає, весь наш час належить Господу, і кожну хвилину ми готові присвятити служінню. *«А до всіх Він промовив: Коли хоче хто йти вслід за Мною, хай зречеться самого себе, і хай візьме щоденно свого хреста, та й за Мною йде»* (Лк 9:23).

Служіння в будь-якому місці: вдома, на роботі, з друзями, в кафе — всюди маємо робити те, що маємо — служити Богу і людям. Не можемо мовчати, але проповідувати маємо спокійно, не впадаючи у пристрасті: не гарячуємо, не сперечаємось, а просто говоримо. Чим більше ми будемо духовно розвиватися, тим менше нам потрібно буде слів для того, щоб достукатись до душі людини, а результати нашого служіння будуть кращими.

Служіння в будь-якій якості. Чия душа не достойна служіння? Нашого батька, чи матері, чи чоловіка, чи дружини, чи друга, чи начальника, чи підлеглого, чи безпритульного на вулиці? Чому ми не можемо послужити їх душам? Невже тому, що не можемо переступити через свою гординю та вважаємо себе більшими? Господь каже: *«хто між вами найбільший, хай слугою вам буде!»* (Мф 23:11) Ми можемо послужити будь-кому, якщо співчуваємо цій душі.

Для того, щоб служіння було успішним, приступаючи, спершу маємо отримати духовну єдність з людиною, тоді служити її душі стає легко, як дихати, адже ми знатимемо, чого потребує людина: щоб її

фізично чи духовно нагодували, чи сказали добре слово, чи допомогли порадою. Далі — дізнаємось, чи вірить людина в Бога і чи підтримує кожне слово «Символу Віри», чи знає людина що таке гріх, та підводимо її до головного — покаяння.

Пояснювати, що таке гріх, і які його наслідки, та підводити людину до покаяння найкраще, розповідаючи про свій власний життєвий досвід, свої гріхи та пережиті іспити. Маємо не боятись відкривати людям свою душу та ділитися досвідом, водночас усвідомлюючи, що нас будуть багато духовно атакувати, спокушати та намагатись матеріально використати через нашу віру. Для того, щоб протистояти цьому потрібно усвідомлювати, що перш за все ми маємо ділитися не матеріальним, а духовним багатством, яким є наша віра.

Приступаючи до служіння, завжди маємо відчувати мир в душі. Це означатиме, що ми духовно контролюємо ситуацію. Інакше, якщо нам неспокійно, і ми відчуваємо сильний духовний негативний вплив — можливо, ми неготові послужити цій душі. В такому випадку краще відступитися та заручитися підтримкою духовно кріпкіших братів чи сестер у Христі.

У випадку невдач у служінні маємо намагатись не пускати в думки і душу образи та злість на людей, а з любов'ю молитися за їхні душі. Якщо слово Боже від нас не сприймають та ще й духовно б'ють, маємо захищатися любов'ю до душі людини. Коли наш внутрішній стан — любов до всіх людських душ, але ненависть до їх гріхів, тоді духовно вразити нас неможливо.

Максимальне служіння — це служіння всіма своїми мирськими та духовними якостями і можливостями: проповідуємо, зціляємо, виганяємо нечисту силу, на-вертаємо до Бога, допомагаємо, укріплюємо, переко-нуємо, служимо, розширюємо у всіх напрямках свій духовний вплив, слідкуємо за якістю свого служіння, постійно духовно розвиваємо себе та своїх братів і сестер у Христі, віддаємо безмежно. *«А ходячи, проповідуйте та говоріть, що наблизилось Царство Небесне. Уздоровляйте недужих, воскрешайте по-мерлих, очищайте прокажених, виганяйте демонів. Ви дармо дістали, дармо й давайте»* (Мф 10:7-8).

Для того, щоб мати змогу максимально служити, маємо максимально укріплюватись всім, що дає нам Бог і церква. Маємо використовувати всі можливос-ті, які відкриває перед нами Господь, та братися за будь-який послух (співець, чтець, послушник, іподиякон, диякон, священник, монах, єпископ, ми-трополит, патріарх). Для чоловіків, що вибирають максимальне служіння, природно поставити за ціль отримання можливості звершення церковних таїнств (сповідь, причастя, соборування, вінчання, хрещен-ня, постриження, висвячування). Таку можливість дає священство або монашество. Священник — це інструмент в руці Господа. Максимальне служіння для жінок — це бути поряд з чоловіком, що макси-мально служить, або обрати шлях монашества.

В залежності від того, якого рівня служіння ми прагнемо, та відведеного нам залишку часу земно-го життя, Бог вибирає швидкість реалізації етапів нашого духовного розвитку та дає нам помічників: земних, духовних та небесних.

Практичне завдання:

Усвідомивши, якого рівня служіння ми прагнемо досягти, починаємо ревізію всіх сфер свого життя: інтимної, сімейної, соціальної та духовної. Інтимна сфера включає наші особисті прагнення та бажання, страхи та комплекси — все, що притаманно нашому внутрішньому світу. Сімейна сфера охоплює наші стосунки з рідними, соціальна — з зовнішнім світом, а в духовній сфері лежать наші стосунки з духівником, церквою та Богом.

З цього часу в своїй духовній праці та служінні Богу і людям відмовляємось від слів «я не можу», «я не хочу», «я не знаю».

Практичне завдання:

Яка сфера життя є для нас головною? (відмічаємо нижче)

Інтимна ☐, сімейна ☐, соціальна ☐, духовна ☐.

Яка сфера є другорядною?

Інтимна ☐, сімейна ☐, соціальна ☐, духовна ☐.

Яка сфера на третьому місці?

Інтимна ☐, сімейна ☐, соціальна ☐, духовна ☐.

Яка сфера займає останнє місце?

Інтимна ☐, сімейна ☐, соціальна ☐, духовна ☐.

Коли головною сферою життя людини стає інтимна — вона постійно знаходиться в пошуку розумних, або нерозумних задовольень. Оточуючі зазвичай кажуть про таких людей, що вони «самі собі на умі», звідусіль намагаються взяти щось для себе, але ні у що не вкладають душу. Духовна сфера буває у таких людей допоміжною, джерелом духовного живлення.

Якщо головною є сімейна сфера, а всі інші стають допоміжними — метою людини є гармонізація

сімейних стосунків. В такому випадку людина максимально можливий для неї час проводить разом з родиною, виховує дітей, а в соціальній сфері — накопичує ресурси для розвитку сім'ї.

Маючи основною соціальною сферою, людина докладає максимальні зусилля до того, щоб підніматися кар'єрною та соціальною драбиною: навчання, одержання знань та умінь, праця, побудова кар'єри, розширення соціальних зв'язків та накопичення ресурсів.

Коли духовна сфера стає для нас головною, всі свої земні якості та можливості (комунікабельність, аналітичні здібності, навички керівника і навіть знання гріхів) ми використовуємо на служіння Богу і людям. Усвідомивши, що все, що ми маємо, дає нам Господь, ми можемо визначити матеріальні потреби свої та нашої сім'ї, а все, що їх перевищує, починаємо вкладати в служіння Богу і людям.

Практичне завдання:

Чи має змінитись наша особиста ієрархія сфер життя для того, щоб ми досягли бажаного рівня служіння? Якщо так, то як саме, та що для цього потрібно?

Відповідно до того, якого рівня служіння ми прагнемо, одна зі сфер нашого життя має в подальшому стати для нас головною, а інші будуть допоміжними.

Основними сферами життя активного усвідомленого віруючого можуть стати сімейна, соціальна і навіть інтимна, але не духовна. Головними в житті активного усвідомленого віруючого можуть бути сім'я, робота, задоволення своїх бажань. І хоча людина докладає зусилля до того, щоб залиша-

тись благочестивою, вона рідко знаходить час для духовного шляху. Це помітно, наприклад, по тому, що людина часто з різних причин пропускає церковні служби та зібрання. Духовна сфера займає по важливості третє чи четверте місце.

Для мирського проповідника духовна сфера стає другою за важливістю в житті. Людина любить Господа, ближнього, проповідує, але не ставить шлях до Бога найвищою метою свого життя. На першому місці зазвичай соціальна або сімейна сфера, рідко інтимна, оскільки людина усвідомлює, що наші бажання роблять нас духовно слабкими та заважають проповідувати Євангеліє.

Для людей, що обирають шлях максимального служіння, найголовнішою є духовна сфера, а інші — допоміжними. Все в нашому житті підпорядковується основному — служінню, а для оточуючих ми стаємо «не від світу цього». Підхід до Господніх справ: треба робити все, що можливо.

Практичне завдання:

Відповідно до обраного нами за мету рівня служіння та особистої ієрархії сфер життя, потрібно усвідомити, які зміни мають відбутися в нашому житті, скласти свій **духовний план** на найближче майбутнє по чотирьох сферах та записати його в особистому духовному щоденнику.

Складаючи духовний план в **інтимній сфері**, ми маємо визначити свої правильні і неправильні відповідно до вчення Святого Письма і церкви бажання, сформовані на сьогоднішній день. Світ пропонує нам різні задоволення, у нас виникають бажання, та ми часто навіть не розуміючи, які з них гріховні.

Маємо визначити свої найбільші особисті бажання і співвіднести їх з вимогами церкви. Наприклад церква вимагає, щоб чоловік мав інтимні стосунки з жінкою тільки з метою продовження роду, а всі інші «цікаві» мирські бажання є гріховними. Йдучи шляхом духовного розвитку, ми будемо поступово наближатися до того, щоб повністю позбутися гріховних бажань, та на початку, усвідомивши, що чинимо гріх, маємо намагатися робити так якомога рідше, доки врешті решт зовсім не припинимо.

В інтимній сфері можна розвиватися, шукаючи дозволені задоволення, найголовнішим з яких є духовна любов.

Люди полюбили гріх, підкорилися йому і встановили його владу на землі, але це не змінює того факту, що Божий світ можливо полюбити любов'ю духовною, у вищому сенсі цього слова. Неможливо любити людські гріхи, але маємо любити душі всіх людей. Усвідомлюючи духовний зміст слів «я тебе люблю», чи здатні ми сказати їх кожному? Та хто з людей недостойний любові? Маємо навчитися віддавати людям духовну любов, не вимагаючи нічого натомість, адже ми вже отримуємо від своїх ближніх все, на що заслуговуємо.

В духовний план необхідно включити наведення духовного ладу в **сімейній сфері** свого життя та родовому дереві, що має включати відспівування та запечатування могил спочилих родичів, хрещення неохрещених, сповіді та Причастя, вінчання та інше.

Для того, щоб досягти гармонії в подружньому житті, найперше маємо визначити ті вимоги, що ми маємо до своєї другої половини (наприклад дружина має бути білявкою, або чоловік повинен мати

машину та квартиру). Якщо ми обмежуємо себе у виборі пари по соціальному статусу, зовнішності та матеріальному становищу, нам буде важко знайти другу половину, а у вже існуючій сім'ї, ми не зможемо бути щасливими. Так відбувається тому, що при виборі пари ми не покладаємось на свою душу. Коли ж між людьми є любов, повага та взаєморозуміння — зробити наступний крок та створити сім'ю через таїнство вінчання дуже просто. Це може відбутися навіть спонтанно.

Сімейні обмеження в Господі прості: чоловік — голова сім'ї, любить свою жінку та піклується про неї; жінка в усьому слухає свого чоловіка та служить йому, як Господу (*«Отже, нехай кожен зокрема із вас любить так свою дружину, як самого себе, а дружина нехай боїться свого чоловіка!»* (Ефес 5:33)); подружжя намагається не давати родовим гріхам батьків втручатись у своє життя. Будь-яке інше обмеження нас обтяжує та перешкоджає нам побачити в людині ту душу, з якою наша душа стала б одним цілим в Господі. *«Покине тому чоловік батька й матір, і пристане до дружини своєї, і стануть обоє вони одним тілом, тому то немає вже двох, але одне тіло»* (Мф 19:5).

Розуміючи, як будуються та розвиваються стосунки між людьми, маємо усвідомити, що все має походити від любові душ. Людські душі вічні і, йдучи з Землі, вони спілкуються у вічності. Якщо між людьми є духовна любов — вона залишається на небесах. Та стосунки душ можна зіпсувати гріхом: блудом, обманом, сварками, незадоволенням, роздратуванням, осудом, недовірою, заздрощами, зарозумілістю та багатьма іншими гріхами. Маємо берегти духовну

любов наших близьких і викорінювати гріх у стосунках з ними.

Світ нав'язує нам якості, необхідні для того, щоб бути сильними та успішними в **соціальній сфері**: сконцентрованість на собі та своїх бажаннях, прагнення бути першим, кращим, духовно підкоряючи собі оточуючих, та багато інших. Але, вставши на шлях духовного розвитку, ми можемо усвідомити, що мирська сила в духовному світі — це нечистоти, тому краще не боятися бути слабкими в світі, а трудитися над тим, щоб стати сильними духовно.

Маємо бути чесними з людьми та з Богом і завжди казати тільки правду, все інше — лукавство. Не треба боятись, що наші слова можуть комусь не сподобатись, маємо прагнути подобатись Господу, а не людям. Але не можемо принижувати людей, бо як ми можемо сподобатись Богу, якщо не маємо любові до людей? Маємо йти своїм духовним шляхом і не звертати увагу на заперечення та незадоволення інших, головне — це наші справи і те, що у нас в серці. Діємо так, щоб коли ми зустрінемось з Господом, ми могли сказати: «Господи, я зробив все, що міг».

Від агресивно настроєних проти нас людей вчимося захищатися любов'ю. Без осуду, з любов'ю духовно оцінивши таку людину, ми побачимо сплячу душу, що не пізнала Бога. Людина в гріхах, як в духовній проказі, і не розуміє цього, навіщо ж нам сперечатися з такою духовно хворою людиною, завдаючи її душі ще більше болю? Маємо жаліти і молитися за неї, тоді жодні слова та вчинки цієї людини не будуть нас зачіпати.

Навчившись ставитись до всіх людей, як до своїх малих дітей, ми зможемо послужити їхнім душам. Тоді замість гніватися та ображатися, ми навчимося бачити в людях гарне і укріплювати його, щоб їхня душа змогла потягнутись до Бога.

Розвиток в **духовній сфері** може бути безмежним. Наша душа завжди знає в який момент як ми можемо послужити Богу і людям.

Маємо безупинно поглиблювати свою віру, адже якщо ми віруємо — на нас перебуває благодать Господня. Тож подивімося собі в душу, чи є у нас Віра? Особливо тоді, коли ми переживаємо хвороби та невдачі, чи не спіткають нас сумніви та маловірство? Якщо ж ми просимо зцілення, але маємо сумніви, як можливо нас зцілити? Маємо казати тоді: *«Вірую, Господи, поможи недовірству моєму!»* (Мк 9:24)

Приступаючи до служіння Богу і людям, ми не можемо робити це формально. Що відданіше ми служимо, то більше Господь дає благодаті на нашому шляху. Він посилює нашого Ангела-Охоронителя, і в нашому житті створюються найкращі для нас обставини. Вони можуть видаватися нам гарними чи поганими, але вони саме такі, які потрібні нам для духовного розвитку.

Спокуси світу ніколи нас не залишать, і ці іспити нам потрібно буде проходити постійно — утримуватися від гріха та чинити по-божому. Протиставити лукавому впливу зовнішнього світу на нашу душу ми можемо тільки максимальне служіння.

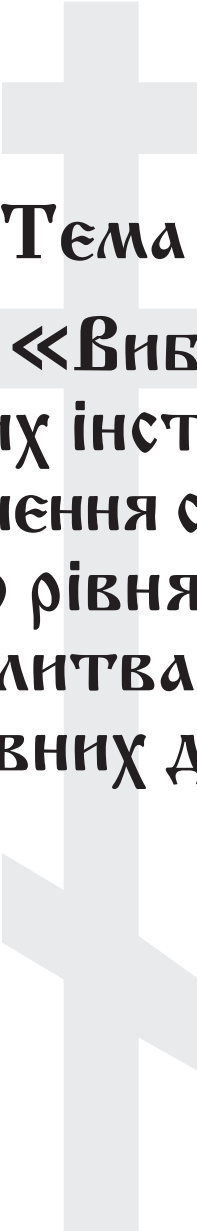
Кожен може знайти для себе свою справу служіння, але тільки якщо ми будемо духовно розвиватись. Якщо ми будемо духовно стояти на місці — наше служіння нас не знайде. Ми ніколи не зможемо

сказати: «я вже все знаю», «я вже покаюся», «я вже роблю достатньо». Наш духовний розвиток — вічний і безперервний.

Домашнє завдання:

Потрібно відповісти на питання:

- Що ми можемо зробити для своєї душі, для Господа та людей? Якого рівня служіння ми прагнемо?
- Деталізація перспективи розвитку своєї душі та складання духовного плану. Як ми бачимо свій розвиток найближчим часом? Які зміни ми маємо внести в кожну з чотирьох сфер свого життя?

Тема 2.

«Вибір

**духовних інструментів
для досягнення своєї мети —
обраного рівня служіння:
пост, молитва, контроль
гріховних думок»**

1. Піст як жертва і стримання своїх бажань перед Богом за наше гріховне життя. —
2. Молитовне правило — знайомство і спілкування душою з Господом. —
3. Контроль гріховних думок. —
4. Духовний щоденник. — 5. Приклади духовних правил прихожан та слугителів храму Спаси Нерукотворного. — 6. Особисті духовні стосунки з Богом.

Наше життя на Землі є безупинною духовною боротьбою зі злом, адже ми знаходимось на території сатани під владою спокус (тому, читаючи молитву «Отче наш», ми кожного разу просимо *«...і не введи нас у випробовування, але визволи нас від лукавого»* (Мф 6:13)). Основними інструментами духовної боротьби, за словами Господа у святому Євангелії, є піст і молитва: *«цей рід не виходить інакше, як тільки від молитви та посту»* (Мк 9:29). Тож кожен, хто прагне служити Богу і людям, має спершу пройти духовну битву — постувати та дати бій спокусам, як зробив Господь наш Ісус Христос. В Євангелії ми читаємо, що після сходження на Господа Святого Духа, перш, ніж розпочати Своє служіння людям, Він сорок днів постував у пустелі, був спокушуваний сатаною і переміг спокуси. *«І Він був сорок днів у пустині, випробовуваний від сатани, і перебував зо звіриною»* (Мк 1:13).

Обравши свої духовні цілі та рівень служіння, якого ми прагнемо досягти, наступним кроком маємо визначити духовні інструменти, за допомогою яких ми будемо йти до обраної мети. Що вищі цілі ми перед собою ставимо, то більш вимогливими ми

маємо бути до себе у виборі духовних інструментів їх досягнення.

Вибір рівня духовних інструментів — посту та духовного правила — залежить від рівня наших духовних цілей, натхнення, а також стану нашого тілесного та духовного здоров'я.

Для усвідомлення стану свого тілесного здоров'я та фізичних можливостей, перш, ніж взяти піст, необхідно обов'язково проконсультуватися у лікаря. Якщо у нас є медичні протипоказання, піст не благословляється, доки ми не отримаємо дозволу лікаря.

Стан свого духовного здоров'я можна визначити, пройшовши духовну діагностику. Духовна діагностика — це комплекс заходів, який включає перевірку наявності у людини непрямих ознак присутності лукавих сил (див. «Ознаки присутності лукавих сил»), виявлення ознак присутності лукавих сил під час бесіди зі священником або на сповіді та діагностику копієм. Перед читанням молитви та проведенням діагностики копієм (див. Требник, «Коли священник творить хрест зі святим копієм над страждаючим від недуги») необхідно пересвідчитись, що людина та священник відповідно духовно підготувалися.

Священник має готуватися до читання молитви з копієм за рекомендаціями, поданими в требнику митрополита Петра Могили (виданого за благословінням Блаженнішого Володимира, Митрополита Київського і всієї України, м.Харків, Фоліо, 2007; Інформ.-видав. центр Української Православної Церкви 1996; 3-є вид. 2007; Т.III.) перед чином послідування вигнання нечистих духів («Соследование молебное об избавлении недугующа от обуреванія и насилія духовъ нечисты, и млитвы

заклинательная техжде лукавыхъ духовъ», стор. 308). Людина ж готується таким же чином, як духовно хворі готуються до проведення чину послідування вигнання нечистих духів по Требнику Митрополита Петра Могили (див. «Порядок підготовки духовно хворих людей до чину послідування вигнання нечистих духів по Требнику Митрополита Петра Могили Видання Києво-Печерської друкарні 1646 року»).

В результаті духовної діагностики людина може усвідомити свій духовний діагноз, наприклад одержимість повна або часткова, початкова форма одержимості, нав'язування нечистою силою нав'язливих гріховних думок, напастування нечистою силою, співжиття та спілкування з нечистою силою, гріховний спосіб життя та порушення заповідей Господніх. Усвідомивши та погодившись зі своїм духовним діагнозом, людина може почати духовно боротися за свою душу, взявши благословення у духівника на дотримання свого особистого духовного правила.

1. Піст як жертва і стримання своїх бажань перед Богом за наше гріховне життя

Практичне завдання:

Обираємо рівень посту та беремо благословення у духівника на його дотримання.

Ми обов'язково постуємо у всі церковні пости і середу та п'ятницю, але з метою досягнення обраної духовної цілі, маємо визначити для себе та взяти благословення у духівника на додаткові обмеження.

Маємо усвідомлювати, що надто легкий піст може не дати нам духовного результату, або сильно його відстрочити, тому перш ніж дати своє благословення,

духівник може прокоментувати, як скоро обраного нами рівня піст приведе нас до мети (можливий період від півтора-двох місяців до років). В той же час непосильно строгий піст буде шкідливим для нашого духовного та тілесного здоров'я.

На початковому етапі натхнення буває дуже великим, і ми, можливо, намагатимемось взяти на себе більші тілесні обмеження, ніж нам під силу дотримати. Та маємо усвідомлювати, що, не винісши взятого тягара, ми можемо впасти у відчай та нарікання і зійти з обраного шляху до Бога. Тому, для того, щоб так не сталося, перш ніж почати посту-вати, дуже важливо усвідомити свій духовний стан та тілесні можливості і одержати початкові духовні знання під наглядом духовних помічників.

Під час посту важливо усвідомлювати і боротись зі своїми гріхами. Перед початком посту обов'язково пройти повну сповідь по чотирьом спискам та двадцяти митарствам Блаженної Феодори. Покаяння маємо постійно поглиблювати, особливу увагу приділяючи гріхам з інтимної сфери життя (сфера наших інтимних та матеріальних бажань, бажання влади та задоволень, страхи, комплекси, самоїдство та інші), оскільки, в основному, саме там лежить коріння гріхів у всіх інших сферах. Маємо сказати собі всю правду про себе і покаятись перед Богом. Не має бути жодної душі, яку ми не простили би, і у якої не попросили би прощення. Якщо ми перебуваємо в пристрастях (злість, роздратування, образа та інші), піст не благословляється.

Ми самі обираємо рівень свого посту і можемо в будь-який час його посилити, або частково чи повністю відмінити з благословення духівника. Посилення

посту необхідне у випадках, коли ми переживаємо атаки нечистої сили та відбувається духовна битва. В таких випадках єдина зброя, за допомогою якої ми можемо протистояти лукавим духам — це строгий піст і молитва, тому в цей час духівник може неблагословити послаблення посту. Послабити або відмінити піст духівник може благословити у випадку, коли людина стає агресивною, або піддається спокусам та відмовляється від духовної боротьби.

Практичне завдання:

Відмічаємо нижче ті обмеження, які включає наш піст.

Для найшвидшого досягнення духовних цілей, духовного народження та початку служіння Богу і людям, а також з метою духовного лікування при наявності у людини ознак присутності лукавих сил потрібно дотримуватись **сорокаденного строгого посту**. В залежності від стану здоров'я (за рекомендаціями лікарів) та (або) ступеня тяжкості духовної хвороби можна взяти благословення духівника на один з таких видів строгого посту (пости можна чергувати між собою):

- **сухий піст** ☐ (повне утримання від їжі та пиття від одного до трьох днів)

- **піст на воді** ☐ (вживається тільки свята вода до п'яти днів)

- **строгий піст** ☐ (просфори та свята вода)

Наступним рівнем посту по складності та ефективності є піст на рослинній їжі:

- **рослинна їжа без олії** ☐

- **рослинна їжа та олія** ☐

Крім того практика служіння Богу та людям священників показує, що:

1. Ворог (лукаві духи) любить м'ясо і кров.

Досвід служіння духовно хворим людям показує, що люди, одержимі лукавими духами, часто значно збільшують кількість споживання м'яса.

На деякому визначеному етапі свого духовного шляху для нас можливі такі степені утримання:

- не їм м'ясо ☐

- все, що було живе, не їм ☐

2. Ворог любить молоко та молочні продукти.

Одержима лукавими духами жінка розповідала про те, що могла за один раз випивати 3 літри молока.

Степені утримання:

- не п'ю молоко ☐

- не їм молочні продукти ☐

3. Ворог любить хмільне.

Якщо для нас це можливо, краще деякий час взагалі не вживати алкогольних напоїв. Якщо ми не можемо стриматись — можна разово просити благословення духівника на бокал червоного сухого вина.

Можливі степені утримання:

- зовсім не вживаю алкогольні напої ☐

- вживаю тільки червоне сухе вино ☐

4. Ворог любить похоть та різні сексуальні збочення.

Степені утримання:

- утримуюсь від інтимних стосунків ☐

- маю інтимні стосунки тільки за бажанням дружини(чоловіка), сам(а) не провокую ☐

- маю інтимні стосунки один раз на деякий період ☐

Перед початком посту маємо поговорити зі своїм чоловіком чи дружиною, попросити про розуміння і пообіцяти, що якщо буде потрібно він чи вона одержить все, чого захоче. Маємо поважати один одного, розуміти слабкості наших близьких та не спокушати їх шукати задоволення на стороні.

Максимально утримуюсь від відвідування мирських свят, гулянь, змагань, кіно — всього, що виводить зі стану душевної рівноваги та провокує сплески мирських емоцій. □

Початковий етап нашого духовного розвитку — ***особистий***. В цей період ми ще духовно слабкі, тому, потрапляючи в середовище, яке на нас духовно тисне, піддаємося сильним спокусам та можемо впасти у пристрасті. Потрібно усвідомлювати, що за таких обставин послужити іншим людям ми не зможемо, нашої духовної кріпості для цього не вистачить, а натомість ми завдамо собі духовної шкоди. Наприклад, піст може почати здаватися нам надмірним зусиллям, з'являться сумніви в обраному шляху і бажання відступитися. Ми можемо оступитися, «зірватися» і порушити піст.

Людина має слабкості і може оступитися, але маємо одразу визнавати їх перед Господом і каятися. Земний шлях — це шлях, йдучи яким ми можемо духовно піднятися і впасти, і піднятися знову, і впасти знову... Ми помиляємось, грішимо, але коли каємось — Господь кожного разу відновлює наші духовні сили, щоб ми продовжували свій шлях до Нього.

Практичне завдання:

Для того, щоб харчовий раціон був збалансованим і не було жаху відсутності їжі, можемо у своєму духовному щоденнику скласти собі харчове меню на тиждень.

Практичне завдання:

Під час посту потрібно кожен день надсилати духівнику звіт про свій духовний стан та самопочуття на електронну адресу, або смс повідомленням.

Що повинен містити **щоденний звіт духівнику?**

- термін та рівень посту (наприклад: 10 день посту на просф., воді; овочі, фрукти, каші);
- самопочуття (наприклад: гарне, погане, безсилля, біль в животі, головний біль, втрата свідомості і т.д.), якщо відбувся візит до лікаря — встановлений діагноз і призначене лікування;
- вага на сьогодні, скільки кілограмів втрачено за день та від початку посту (наприклад: вага — 75 кг, мінус 0.5 кг. за добу, 2 кг з початку посту);
- духовний стан (наприклад: піднесений, пригнічений, жахливий і т.д.);
- сон і сновидіння (наприклад: міцний сон, жахи, спокуси, приходили померлі, спілкування з бісами і т.д.);
- контроль гріховних думок — їх кількість за день по сферам життя (наприклад: 10 гріх. думок, інт. 5, сім. 2, соц. 2, дух. 1);
- захист від лукавих думок — кількість виконаних поклонів і молитов (наприклад: 20 покл.);
- глава і стихи, прочитані з Євангеліє, чи є питання (наприклад: Мф 2:15-18, є 2 питання);

- виконане молитовне правило (наприклад: ранішні, вечірні, обідниця);
- інша інформація на Ваш розсуд.

2. Молитовне правило — знайомство і спілкування душею з Господом

Практичне завдання:

Складаємо власне молитовне правило на кожен день, яке ми могли б натхненно та з радістю виконувати вдома, або в храмі Божому, та беремо благословення у свого духівника на його виконання. Правило має бути посильним нам по часу та зусиллям.

Найважливішим в молитовному правилі є не кількість молитов, які ми читаємо, а чи робимо ми це від душі. Коли дитина звертається до батька за допомогою та захистом, вона не мусить багато говорити, достатньо сказати: «Отче, допоможи!» — але щиро, від всього серця. Як розбійник на хресті, який коротко, але від усієї душі звернувся до Господа: *«спогадай мене, Господи, коли прийдеш у Царство Своє»* (Лк 23:42), — і по цій молитві був спасений. Такою має бути і наша молитва. В молитві найважливіше — відчувати, що Господь нас чує, але якщо молитва не йде у нас від душі — наші зусилля марні, духовного спілкування з Господом ми не матимемо.

Дуже цінною є молитва, яка йде у нас від душі своїми словами, наше особисте спілкування з Богом. Таким чином маємо молитись кожну хвилину, чим би ми не займались, всередині нас другим чи третім планом думок має бути постійне внутрішнє звернення від душі своїми словами до Господа, Матінки Божої, Сил Небесних, свого Ангела-Охоронителя та всіх

святих з проханням про прощення гріхів, зцілення, духовне прозріння та усвідомлення свого подальшого духовного шляху.

Для того, щоб ми могли дійсно спілкуватися та відчувати в молитві Господа, найперше маємо навчитись концентруватись. Якщо ми не навчимося концентруватись та встановлювати духовний зв'язок з Господом — ми не зможемо і послужити душам інших людей. Тому, перш ніж приступати до служіння, потрібно внутрішньо усамітнитись, покаятись перед Богом та помолитись таким чином, щоб зв'язок нашої душі з Господом був найкращим. Тоді ми зможемо ефективно попрацювати, щоб наш духовний розвиток і служіння було максимальним.

Найбільшій концентрації потребує читання Євангеліє. Воно є найважливішою (а у декого можливо і єдиною) частиною нашого молитовного правила.

Як потрібно читати Євангеліє?

Читаємо душею і серцем. Неможливо читати духовну книгу мирським розумом.

Підготовка

1. Читанню маємо присвячувати найкращий час за добу — коли ми не втомлені, нікуди не поспішаємо та відокремлені від всього суєтного — цей час віддаємо Господу. Якщо ми розумом та серцем в суєті — ні розуміння душею Євангеліє, ні спілкування з Богом не відбудеться. Читання Євангеліє та спілкування душею з Господом — це найпозитивніша наша духовна подія за день, якої ми маємо чекати з натхненням, як першого побачення з коханою людиною.

2. Перш ніж приступати, своє Євангеліє потрібно показати священику та попросити благословення на

його читання. Можемо читати російською, українською, церковнослов'янською та іншими зрозумілими нам мовами. Євангеліє церковнослов'янською мовою потребує та вчить нас найбільшій концентрації і читається найдовше.

3. Займаємо комфортне положення для того, щоб тіло, нагадуючи про себе, не заважало нам духовно сконцентруватися. Перед нами мають бути розміщені ікони Спасителя і Матінки Божої, запалені воскові церковні свічки чи лампадки.

Покаяння

4. Сівши та фізично і духовно розслабившись, концентруємось на відчуттях своєї душі та просимо Господа показати нам наші гріхи. Про все, що у нас не так, наша душа дає нам знати — коли нам на розум приходить ситуація, де ми духовно оступились, наша душа одразу реагує і нам стає недобре. Потрібно, відкинувши будь-які сумніви, одразу каятись, просити прощення у душ рабів Божих і прощати. Коли ми всіх простили і ні на кого не тримаємо зла — ми духовно очистились і наша душа це відчуває.

Концентрація. Звернення до Господа

5. Перевіряємо себе на наявність у нас суєтних думок та присутність біля нас лукавих духів. Для цього починаємо від душі читати молитву «Отче наш»: звертаємось до свого Небесного Батька, подумки переносимо Царство Небесне на наше життя, просимо для себе духовного та матеріального хліба, ще раз від душі всіх прощаємо, просимо захисту від спокус. Подумки хрестимось. Важливо ніякими фізичними діями не порушувати стан духовної концентрації.

Під час читання молитви у нас може виникати багато суєтних думок, можуть даватися навіть ідеї

блискучих рішень проблем в роботі та сім'ї. Таким чином лукаві духи намагаються відволікти нас від молитви та готові запропонувати нам все, тільки б ми не йшли до Бога. Пішовши за цими думками, ми втрачаємо час і збиваємось з молитви. Тому не можна духовно розслаблятися проти думок, що нам навіюються. Якщо нас збили суєтними думками — читаємо «Отче наш» другий раз.

Молитву читаємо стільки разів, скільки потрібно, щоб в духовному просторі навколо нас була дзвінка тиша та чистота. Така, яка буває в природі після дощу. Якщо ми не можемо позбавитись мирських думок — значить ми ще поки духовно неготові бути з Богом, оскільки суєта займає нас цілковито. Можемо відкласти книгу, бо ми поки що духовно недостойні її сприйняти.

Читання

6. Відчувши, що ми духовно очистились, відкриваємо Євангеліє і починаємо читати його душею. Духовно ми стаємо свідками тих подій, про які читаємо. Кожне слово та кожную ситуацію ми прикладаємо до свого життя. Нечиста сила буде намагатись перешкоджати тому, щоб слово Боже зайшло нам в душу. Можуть приходити різні капосні думки про те, що ми читаємо, але ми маємо їх відкидати. Все, що робив Господь — це вершина смирення і любові до нас. Коли ми це відчуємо — наша любов до Господа та до всього Його життя буде істинною. Коли ми почнемо сприймати духом — кожне слово буде нам на вагу золота.

7. Через деякий час (ми можемо прочитати абзац чи декілька, важко прочитати більше) з'являється відчуття, що ми духовно наповнилися та втомилися,

але бажання читати ще дуже велике. Значить саме час закінчувати. «Слава Тобі, Боже!» — подякуймо Господу за все і з нетерпінням будемо чекати наступної зустрічі.

Молитва

8. Закриємо Євангеліє і посидьмо в спокої і благодаті, яку ми стяжали під час читання. Можливо з нашої душі поллються слова звернення до Господа, але не потрібно бути багатослівними. Найсерйозніші розмови відбуваються в духовному мовчанні.

9. Прославляємо Господа і «летимо» в новий день. Протягом дня — грішимо і каємось, і так до наступної розмови з Господом. Якщо з нами відбувається щось надзвичайне (негативне або позитивне) — маємо обов'язково розповісти про це своєму духовнику, оскільки на початку ми можемо пропустити дуже важливі для нас духовно події, не зрозумівши їх значимості.

Живемо з Господом, йдемо за Ним кожную хвилину Його і свого життя на Землі. Намагаємось зрозуміти кожне Його слово, вчинок і обставини, які Він створює в нашому житті. Всі обставини створюються для того, щоб ми усвідомили деякі процеси, тому завжди маємо замислюватись: чому мені Господь це послав? Чому я втрачаю матеріальне? Чому загроза моєму життю? Усвідомлюємо і працюємо над тим, щоб змінитися. Коли ми від душі кажемо: «Господи, я дуже хочу все змінити!» — Господь завжди дає нам шанс. Але якщо ми не дотримуємо обіцянки та повертаємось до гріховного життя — шанс даний і невикористаний — Господь все дасть і все забере.

Практичне завдання:

Кожен день записуємо в свій духовний щоденник номер глави та стихів з Євангеліє, які ми прочитали (наприклад: Ін 4:7-14 означає, що ми прочитали стихи з 7-го по 14-й з 4-ої глави Євангеліє від Іоанна). Також записуємо питання, які у нас виникають до прочитаного. Ці питання потрібно обговорити зі своїм духівником чи прихожанином-помічником під час найближчої бесіди.

Практичне завдання:

Відмічаємо елементи свого молитовного правила.

Молитовне правило, найголовніше, має містити **читання Євангеліє душею** ☐. Додатково воно може включати:

- **ранішні молитви** ☐
- **вечірні молитви** ☐
- **молитви перед та після їжі** ☐
- **служіння чину обідниці** ☐

Чин обідниці служить голова сім'ї (якщо жінка не має чоловіка — служить сама, в іншому випадку служить чоловік, а жінка допомагає як чтець та співець) перед домашнім іконостасом.

- **читання Псалтиря** ☐
- **читання акафістів** ☐

(вказіть яких)

-
- **інші молитви** ☐

(вказіть які)

- **особисте спілкування з Господом кожну хвилину свого життя** ☐

3. Контроль гріховних думок

В духовному світі за кожну душу йде невидима брань. Маємо усвідомити, що кожен наш гріх — це наша поразка нечистій силі. Ми розізлились, чи пристрасно чогось забажали — і вже вражені, бо пропустили атаку лукавих духів, які добре знають, що їм від нас потрібно (заздрість, гординя, пияцтво і т.д.), і постійно спокушають нас через наші думки. Чи захищаємось ми від них? Ми вважаємо себе сильними, але якщо поглянемо на себе об'єктивно — побачимо, що атаки лукавих духів ми пропускаємо кожен день.

«... кто хочет познать немощность свою из самой действительной своей жизни, тот пусть, не говоря много дней, но хоть один день, понаблюдает свои помыслы, слова и дела — о чем думал, что говорил и делал. Несомненно, найдет он, что большая часть его помыслов, слов и дел были погрешительны, неправы, неразумны и худы. Такой опыт впечатлительно даст ему понять, сколь он нестроен в себе и немощен...» (Свт. Никодим Святогорець «Невидимая брань»)

Практичне завдання:

Починаємо говорити собі правду і самі себе контролювати, чи Божі ми? Для цього заводимо щоденник гріхів та починаємо **кожен день записувати всі свої гріховні діла, слова і особливо думки, відмічаючи, до якої сфери життя вони відносяться** (інтимної, сімейної, соціальної чи духовної). Ці записи ми зможемо використати під час сповіді перед святим Причастям.

Для зручності починаємо заповнювати **таблицю гріхів**. Кожне гріховне діло, слово і думку відмічаємо в таблиці своїм номером у рядку з відповідною назвою гріха та стовпчику з датою, коли він відбувся. Позначення кожного гріха в таблиці номером потрібне для того, щоб нижче, в наступній таблиці описати короткий зміст цього гріха та відмітити сферу життя, до якої він відноситься.

Нижче наведений приклад заповнення таблиці гріхів та таблиці з коротким змістом цих гріхів та сферою життя, до якої вони відносяться. Наприклад з цих таблиць видно, що в перший день людина згрішила неправдою, сказавши неправду про причину свого запізнення на роботу. Цей гріх відноситься до соціальної сфери і занесений в таблиці з номером 1.

Приклад заповнення таблиці гріхів на тиждень

Дата	дата 1	дата 2	дата 3	дата 4	дата 5	дата 6	дата 7	Всього
1. Роздратування, злість, гнів.		№5, №7						2
2. Образа, злопам'ятство.								
3. Наклеп та злослів'я.								
4. Марнослов'я та багатослів'я.								
5. Неправда.	№1							1
6. Лінощі.	№3							1
7. Смуток.								
8. Обжерливість, пияцтво.								
9. Похіть, блуд, перелюб ділом, словом або думкою.			№8					1

Дата	дата 1	дата 2	дата 3	дата 4	дата 5	дата 6	дата 7	Всього
10. Грошолобство, жадібність, скупість.		№4						1
11. Маловірство, страх.								
12. Сумніви у вірі, забобони.								
13. Марносластво, догоджання людям.								
14. Гордість.								
15. Осуд.	№2							1
16. Немилосердя.		№4						1
17. Самоїдство.								
18. Властолюбство.								
19. Заздрощі.								
20. Ревнощі.								
21. Непослух, непокора, несмирнення.	№6							1
22. Крадіжка.								
23. Інші гріхи: _____ _____								
Всього	4	3	1					8

В наступній таблиці ми описуємо короткий зміст гріхів, занесених у попередню таблицю, та визначаємо сферу життя, до якої вони відносяться: інтимна, сімейна, соціальна чи духовна. Інтимна — сфера бажань, прагнень, страхів, комплексів та інших особливостей внутрішнього світу особистості; сімейна — сфера стосунків особистості та членів її

сім'ї і роду; соціальна — сфера стосунків особистості з зовнішнім світом; духовна — сфера взаємодії духовного світу особистості з духівником, церквою і Богом.

Приклад заповнення таблиці з коротким змістом гріховних думок та сферою, до яких вони відносяться по наведеній вище таблиці гріхів:

№	Зміст	Сфера
1	Сказав неправду про причину запізнення на роботу.	Соціальна
2	Осудив поведінку батьків.	Сімейна
3	Полінувався прочитати ранішні молитви.	Духовна
4	Не подав убогому.	Духовна
5	Роздратування на людину, яка наступила на ногу в громадському транспорті.	Соціальна
6	Непокора керівнику на роботі, небажання виконувати завдання, які він ставить.	Соціальна
7	Гнів на дитину.	Сімейна
8	Фантазії про красиву жінку(чоловіка).	Інтимна
	...	...

Практичне завдання:

Для того, щоб почати контролювати гріхи в своєму житті, маємо обрати для себе **покарання (єпитимію) за кожен допущений гріх** та взяти благословення у свого духівника на її виконання (наприклад певну кількість земних поклонів з молитвами).

Коли ми помічаємо, що у нас в голові з'являється гріховна думка — маємо її зупинити. Те, що думка у нас виникла, ще не означає, що ми маємо гріх, але якщо ми прийняли цю думку, погодилися з нею

та деякий час знаходимось у її владі (від декількох секунд до днів) — значить ми не захистилися від спокуси та згрішили. В такому випадку маємо одразу каятись.

У випадку, коли ми не стримуємось і, прийнявши гріховну думку, впадаємо в негативну емоцію, потрібно усвідомити, що духовно ми потерпіли поразку, і прийняти рішення про те, як ми будемо з цим боротись в подальшому? Найперше — перевіряємо рівень посту: чи потрібно його посилити? Друге — кожне гріховне порушення має коштувати нам деяке покарання (єпитимію) — певну кількість земних поклонів з молитвами. Земний поклін є жертвою за наш гріх. Наприклад кожні п'ять поклонів можна супроводжувати наступним молитовним правилом: «Отче наш», поклін, «Богородице діво, радуйся», поклін, «Отче наш», поклін, «Богородице діво, радуйся», поклін, «Символ віри», поклін. Єпитимію можна виконувати негайно, або у відведений час (наприклад ввечері), важливо не перекладати її виконання на наступний день.

Так маємо робити кожен день для того, щоб наша духовна праця над викоріненням гріха зі свого життя була системною. Таким чином ми поставимо власну ліню на служіння Богу — небажання творити поклони утримуватиме нас від гріха.

Практичне завдання:

Для того, щоб усвідомлювати свій духовний стан, спробуймо **рахувати кількість гріховних спокусливих думок, бажань і вчинків за день у чотирьох сферах свого життя** та записувати результати в свій духовний щоденник.

Підводячи такі підсумки кожен день, можна відслідковувати динаміку свого духовного розвитку та ті думки, які ми допускаємо особливо часто. Ці думки допоможуть нам усвідомити наші духовні слабкі місця — нерозв'язані питання (найчастіше це стосунки з рідними, ситуації на роботі, інтимні бажання — всі ті обставини, в яких ми допускаємо гріх і внутрішньо не бажаємо від нього відмовитись). На бесіді з духівником маємо звернутися до нього з проханням допомогти нам розв'язати ці питання та відмовитись від гріха.

Практичне завдання:

З людьми, у стосунках з якими ми маємо нерозв'язані питання, нам може бути важко спілкуватись. Маємо усвідомити, з ким нам важко і чому?

За яких би обставин не відбувалося наше спілкування з людиною, завжди можна прийняти рішення та знайти позитивний вихід з ситуації. Інакше, якщо ми цього не робимо — відчуваємо, як духовно на нас починає опускатись темрява і стає тяжко на душі нам і всім навколо. Божі люди змінюють духовну атмосферу навколо себе, де б вони не знаходились (в сім'ї, на роботі, в служінні), і таким чином впливають на свої життєві обставини. Так само, як в будь-якому колективі гарно ставляться та просувають по службі людину, яка не вважає себе розумнішою та талановитішою за всіх, а просто старанно працює, так і в духовному розвитку: спочатку ми просто самовіддано трудимось, а згодом будуть і плоди нашої праці.

4. Духовний щоденник

Практичне завдання:

Заводимо **духовний щоденник**, куди записуємо:

1. Свій **духовний та медичний діагноз**.

Якщо ми маємо труднощі з визначенням свого духовного діагнозу, можемо звернутися за допомогою до свого духівника. Це потрібно зробити для того, щоб чітко усвідомлювати в якому стані ми починаємо свій шлях до Бога та в подальшому завжди пам'ятати, що Господь для нас зробив. Істинний шлях до Бога завжди дає зцілення.

2. **Основні цілі** свого життя та **духовний план по чотирьом сферам життя**.

3. Імена та телефони обраних **духовних помічників**: духівника, прихожанина-помічника та інших братів чи сестер у Христі.

4. **Рівень посту** (див. стор. 43-45).

5. **Молитовне правило** (див. стор. 52).

6. Кожен день записуємо, **яку главу та стихи з Євангеліє ми прочитали, та які запитання у нас виникли**.

7. Заносимо в духовний щоденник всі етапи свого духовного розвитку. Кожен день записуємо **духовно важливі події і чудеса, які з нами відбуватимуться, фізичні** (наприклад слабкість або легкість) **та духовні стани** (наприклад смуток чи піднесення), **думки, спокуси, можливо їжу, яку ми вживаємо**.

8. Обов'язково **описуємо якість сну та записуємо сновидіння** (спокуси уві сні, нічні жахи та напади нечистої сили та інше). Якщо нам постійно сниться щось недобре або суєтне, значить лукаві духи контролюють нас під час сну. Маємо молитися

ввечері перед сном і просити Господа захистити нас від спокус.

9. Також в духовний щоденник ми маємо записувати свої **гріховні думки** і призначати **єпитимію — поклони і молитви**.

10. Свій **духовний розклад життя**.

Складаємо своє особисте духовне правило: окрім рівня посту та молитовного правила визначаємо, як часто ми відвідуємо служби, сповідаємось та причащаємось, відвідуємо духовні лекції, яку літературу читаємо для свого духовного розвитку (наприклад твори святих отців та житія святих), як часто і які святі місця відвідуємо для молитовного поклоніння. На дотримання обраного духовного правила маємо взяти благословення у свого духовника. В подальшому ми можемо змінювати його, але у нас є помічник і порадник — наш духовник. Пізніше, коли ми духовно зміцніємо, і духовне правило увійде у нас в звичку, ми зможемо коректувати його для себе самотійно.

Приклад духовного розкладу життя на тиждень людини, у якої виявлена хоча б одна з ознак присутності лукавих сил:

1. Сердечне читання Євангеліє (читати Євангеліє можна вночі). Роздуми. Звіряння прочитаного з подіями сьогодення дня в своєму житті.	кожен день
2. Внутрішня молитва. Боротьба з гріхами протягом доби. Якщо спокусились і згрішили — одразу каємось і молимо Господа про прощення. Ведення духовного щоденника	кожен день

3. Взивання до Господа з проханням про допомогу відкрити душу для покаяння.	виконуємо увесь час протягом доби
4. Зранку натщесерце приймаємо з молитвою святу воду та просфору.	кожен день
5. Піст — рослинний або строгий (за рекомендаціями лікаря), довгостроковий або короткий (за порадами духовника).	
6. Ранкове молитовне правило.	кожен день
7. Молитва перед їжею і після.	кожен день
8. На роботі — контроль думок та внутрішня молитва.	кожен день
9. Розмова про прожитий день з духовником або братом (сестрою) у Христі, що духовно супроводжує Вас.	кожен день
10. Вечірнє молитовне правило.	кожен день
11. Розподіл гріхів у духовному щоденнику по чотирьох сферах свого життя. Підрахунок гріхів по сферах. Призначення і виконання епитимії за гріхи сьогоденного дня (поклони з молитвами). Аналіз гріховних думок, справ, почуттів для викорінення їх із життя.	кожен день
12. Обмежити себе в спілкуванні з людьми, які негативно впливають і спокушають.	кожен день

13. Відмовитись від розваг (дискотеки, шумні компанії, алкоголь, соціальні мережі) до повного духовного укріплення та благословення священика.	кожен день
14. Полюбити душу кожної людини (незалежно від її зовнішності, статусу в суспільстві та статі).	кожен день
15. Бесіди з сестрою-помічницею на тему духовних проповідей «Шлях спасіння (Дорога до Бога)».	кожен день
16. Відвідування духовної лекції.	раз на тиждень
17. Бесіда з духовником.	раз на тиждень
18. Літургія. Сповідь та Причастя. Виконання послуху в церкві.	раз на тиждень

Дотримуючись свого особистого духовного розкладу життя, ми будуємо свій духовний захист. Коли ми з Господом і приймаємо благодать Господню — перебуваємо в молитві, дотримуючись свого молитовного правила, контролюємо свої думки, сповідаємось та причащаємось — нечиста сила не може взяти над нами владу, бо Христос *«роззброївши владу й начальства, сміливо їх вивів на посміховисько, перемігши їх на хресті!»* (Кол 2:15). Лише коли ми допускаємо гріх — ми самі віддаємо владу сатані над нами. Це значить, що ми полюбили цей гріх і не бажаємо від нього відмовлятися.

Якщо ми не бажаємо вести духовний щоденник — ми не усвідомлюємо свій духовний стан і не кажемо собі правду.

Практичне завдання:

Зробити наступну практичну вправу: порахувати який відсоток часу з 24-х годин на добу ми проводимо з Господом, а скільки без молитов та спілкування з Ним. Одержаний разючий результат означатиме, що зазвичай від 50% до 95% нашого життя ми перебуваємо не з Богом.

Господь викупив нас з влади лукавого своєю жертвою. Якщо ми віруємо в це — нечиста сила не має над нами влади. Якщо ж це не так — значить десь ми маловірні. Господь робить все довершено, отже якщо є проблема — винні в ній тільки ми та наше невірство. Ті, хто має дитячу душу, відчувши Господа, відкидають все інше і кажуть: «ось воно! Найголовніше бути з Богом в Царстві Небесному!» Якщо ми в це не віруємо — ще не можемо назватися дітьми Божими і навіть рабами Божими.

Раб Божий — це найвище з мирських звань. Неважливо ким ми є в світі, важливо, щоб ми були Господніми. Втім, якщо ми раби — значить ще не зовсім свідомі, такі, яких треба змушувати та підганяти. Коли ми станемо дітьми Божими — усвідомлюватимемо та виконуватимемо все, чого хоче Батько.

Одержавши базовий духовний захист та усвідомлюючи, що ми маємо вічну душу, тобто фактично невразливі, ми починаємо творити. Отець наш Небесний — Творець, а ми, створені по образу і подоби Його — також маємо творити. Але щоб стати творцем треба припинити боятися, тоді ми почнемо служити Богу і людям.

5. Приклади духовних правил прихожан та служителів храму Спаса Нерукотворного

Нижче викладені розповіді прихожан та служителів храму про духовні битви, які вони ведуть, та духовну зброю, яку вони використовують в своїх битвах — відповідний рівень посту та молитовне правило. Перш, ніж розпочати свою духовну битву, люди проходили духовну діагностику та усвідомлювали свій духовний діагноз.

Прихожанка Т., 45 років.

«Спершу я розповім про ту яму, в якій знаходилась я та моя родина, коли я звернулася за допомогою до церкви, та про те, як ми з цієї ями вибиралися.

Це було п'ять років назад, тоді у мене відбулося страшне непорозуміння з дітьми, зокрема з сімнадцятирічною донькою. Як я усвідомила пізніше, моє деспотичне ставлення до чоловіка та дітей призвело до доньчиного протесту, і вона просто зникла з нашого життя. Злості та агресії з моєї сторони було дуже багато. Я ж вважала, що краще за всіх знаю, що потрібно моїм дітям, а вона така-сяка невдячна... Дійшло до того, що доня пішла з нашого дому, а я сама сказала їй більше не повертатися. В усіх цих пристрастях я і перебувала, коли звернулася за допомогою до священика. Тоді з його допомогою спершу ми з чоловіком, а потім і діти встали на шлях до Бога та почалося відновлення нашої сім'ї.

Найважчим для мене стало усвідомлення того, що у всіх негараздах в нашій сім'ї на 99 відсотків винна саме я. Бесіди зі священиком допомогли мені усвідомити свій духовний діагноз на той час — це

життя в гріху: злість, володарювання над дітьми (зокрема над донькою) та чоловіком, гординя та відсутність смирення в сім'ї. Я також проходила діагностику копієм, але вона не виявила в мені ознак присутності лукавих духів.

Було найстрашніше усвідомити, що саме через те, що я така гордлива, власна та деспотична, в сорок років моєї сім'ї вже майже немає. Потрібно було відновлювати все і з'єднувати сім'ю знову. Через два тижні, як ми з чоловіком звернулися до церкви, донька повернулась додому. Коли вона з'явилася, я мала бути дуже обережною з кожним словом. Наші стосунки як мами та доні ми відновлювали більше року. Було дуже складно знаходити в собі любов та давати її всім по граминочці, нічого не чекаючи натомість, по-тихеньку, м'яко та обережно, щоб навіть натяком не повертатися до тих страшних подій.

Невдовзі після того, як донька повернулася додому, відбулося ще одне чудо Господнє — вона прийшла на бесіду зі священником, посповідалася, причастилася та почала ходити до храму. Потім ми з нею стали на строгий піст, після якого слава Богу спершу вона, а потім і я почали служити Богу і людям. В результаті нашого шляху змінилася я, чоловік, син і дочка. Син став послушником, ми з донею почали допомагати священникам в служінні людям, чоловік всім нам допомагає та дає можливість служити.

На даний момент я дотримуюсь усіх церковних постів та беру благословення духівника на короткочасний строгий піст в разі погіршення свого духовного стану чи духовного стану рідних.

Молитовне правило — це наша основна зброя. Зранку я кожен день обов'язково читаю Євангеліє. Потім через деякий час ранкові молитви до Господа, до Матінки Божої, до святого архістратиґа Михаїла, до апостола Петра (цей апостол мені дуже імпонує, і я обрала його собі за приклад для наслідування). У апостола Петра я кожного ранку прошу допомоги в служінні на цей день, прошу допомогти мені нести слово Боже людям. Також молюся святому Миколі Чудотворцю та святій мучениці Тетяні.

Раніше мені складно було молитися до святої Тетяни та взагалі до всіх святих жінок. Я не відчувала їх під час молитви. Це змінилося, коли до мене прийшло усвідомлення тих гріхів, які заважали розкритися моєму жіночому єству (злість, непослух до чоловіка та дітей, фізичний та духовний тиск на оточуючих, небажання вислухати думку інших, роздратування на все, що не відповідає моїй думці, немилосердя, осуд та обман заради того, щоб бути визнаною та кращою серед колег та своїх рідних), та я почала працювати над їх викоріненням. Коли я так зробила — найперше одразу відчула Матінку Божу, її присутність. Мене огорнула її всеохоплююча любов. А свята Тетяна з тих пір моя найперша помічниця.

Також я молюсь та періодично читаю акафісти святим преподобним Печерським та всім святим. Окремо молюся до матінки Аліпії. Саме до неї я зверталася за допомогою, коли моя доня пішла з дому, вона дуже допомогла моїй сім'ї.

Молюся завжди перед їжею. В людних місцях спочатку було незручно благословляти їжу, але варто зробити це один раз, як ламається якийсь

внутрішній бар'єр, і зараз для мене в цьому вже немає жодної проблеми. Спочатку здається, що на тебе озирається весь світ, але варто один раз себе пересилити — і все. Розумієш, що ніхто на тебе навіть не дивиться.

Завжди молюсь перед роботою та обов'язково дякую за все Богу після завершення праці. Дуже часто протягом дня читаю молитву оптинських старців. Іноді читаю Псалтир та часто слухаю аудіо Псалтир в транспорті, коли добираюся на роботу чи з роботи. Коли потрібно читаю акафісти в допомогу своїм рідним та іншим людям, буває, що ми читаємо їх всією сім'єю, особливо подячний акафіст «Слава Богу за все!». Зараз додала ще богородичне правило («Отче наш», «Милосердя двері відкрий...», 10 разів «Богородицю Діво, радуйся...», так 5 разів), воно заспокоює, очищає і допомагає мені. І в кінці дня завжди роблю поклони з молитвами за ті гріхи, які вчинила протягом дня словом, ділом та думкою (3 поклони за гріх з молитвами «Отче наш», «Богородицю Діво, радуйся...», Символ віри).

Зараз все моє життя на кожному кроці наповнюють внутрішні взивання до Господа та моє особисте спілкування з Ним. На початку було дуже важко тримати внутрішню молитву, але потім це стало як пісня, яка постійно звучить всередині мене.

В моєму положенні, коли відбувається служіння людям та ведеться духовна битва за збереження моєї сім'ї, найголовніше — це 24 години на добу перебувати з Господом. Якщо мені вистачає сил, в душі є гармонія, та я перебуваю в благодаті з Господом — значить я захищена та моєї духовної зброї (рівня посту та молитов) достатньо».

Послушник Д., 28 років.

«Коли я звернувся до церкви, у мене на меті було прагнення розібратися в собі та бажання почати будувати сім'ю.

Моя перша сповідь та Причастя відбулися на Хрещення Господнє, я дуже добре пам'ятаю цей день, такий мені Господь зробив тоді подарунок. Перед цим я отримав благословіння на перший строгий піст, а через деякий час за ним послідував і другий. Особливих нападок лукавих духів я не відчував, тільки іноді в снах, але за час постів мені багато що духовно відкрилося. З'явилося прагнення служіння Богу і людям та нова мета — священство.

Наразі я утримуюся від споживання всього убієнного, тобто будь-якого м'яса та риби. Кожен новий день починаю зі шматочка просфори та святої води.

Моє молитовне правило починається з самого ранку: я каюсь, читаю Євангеліє та спілкуюсь з Господом. Приблизно через годину я читаю всі ранішні молитви за молитвословом та додаю свої особисті, те, що йде від серця. Розпочинаючи робочий день, я осіняю хресним знаменням свій кабінет, прошу у Господа благословення на роботу та молюсь за людей, з якими працюватиму. Протягом дня часто читаю 90-й псалом та Ісусову молитву. Молюся перед їжею та після. У всьому прошу допомоги у Господа, спілкуюся з Ним, дякую. Ввечері перед сном читаю вечірні молитви.

Періодично, коли відчуваю в цьому потребу, я відвідую печери Києво-Печерської лаври, молюсь преподобним отцям та прикладаюсь до них.

Служіння. В неділю та по можливості в середу я сповідаюсь, причащаюсь та несу послух в храмі на

службі Божій. Крім того навіть на роботі люди стали самі до мене приходити та питати поради в різних життєвих ситуаціях. Раніше я якось соромився визнати себе віруючим християнином, а зараз не бачу сенсу в тому, щоб це приховувати. Я вже давно зрозумів, що замість давати свої особисті поради та казати, що я думаю, набагато краще сказати те, що говорив Господь та написано в Євангеліє.

Мої внутрішні відчуття? Окрім єдиного питання, яке ще не вирішено, маю душевний спокій».

Прихожанка І., 35 років.

«Для мене все почалось із великих проблем зі здоров'ям. Я пережила мікроінсульт. Після приступу відбулося ускладнення на вестибулярний апарат, і я не могла ходити. Фактично моя нормальна фізична активність була під загрозою. Два тижні мені ставили крапельниці, перш ніж я почала ходити. Потім були дуже сильні головні болі, особливо на зміну погоди та тиску. Ліки вживалися жменями два чи три рази на добу. На фоні такого фізичного стану емоційний та (як я вже зараз розумію) духовний стан були жахливими: внутрішній біль, боліла душа, відчуття самотності, повне безсилля, як у 80-річної бабусі. Я багато спала, та сил після сну не додавалось, їх ставало все менше та менше. Був час, коли я відчувала, що фізично помираю.

Я пройшла повну сповідь та духовну діагностику, яка показала, що лукаві духи вже в дуже великій мірі хазяйнують в моєму тілі та свідомості. Я почала усвідомлювати, що в моє життя за мої гріхи та гріхи мого роду відбулося пряме вторгнення нечистої сили.

Ключові зміни на краще відбулися після 40-денного строгого посту, але цього було недостатньо, і через деякий час я знову одержала благословення духівника на строгий піст, який також тривав 40 днів. Спочатку благословення на другий піст викликало бурю емоцій, і в подальшому він потребував від мене зовсім іншої духовної та фізичної праці, ніж перший. Можливо в тому числі тому, що під час першого посту я, окрім Господньої, мала підтримку своїх рідних, які оберігали мене від спокус. Та під час другого посту я душею відчула необхідність, не зважаючи на піст, продовжувати служити своїм рідним, готувати їм їжу та годувати. Взагалі в пості приходить усвідомлення багатьох речей. Легше сконцентруватися, тому повертається пам'ять забутих гріхів, з якою у мене від початку моєї духовної праці були складнощі.

На сьогоднішній день я досить сильно внутрішньо змінилася та продовжую змінюватись, слава Богу за все. Мені потрібно було заново будувати свої стосунки та навіть внутрішнє ставлення до оточуючих і в сім'ї, де я звикла бути деспотом. Цей процес відбувався поступово і, звичайно, ще не закінчився. Це шлях, шлях духовної боротьби, боротьби з собою та своїми недоліками, і на цьому шляху не можна зупинятися. Ми безупинно луцимо гріхи зі своєї душі як капусту, шар за шаром, і під кожним листом є наступний.

Я знаю, що не можна повністю прогнати нечисту силу зі свого життя, лукаві духи завжди чатуватимуть на мою душу, і за найменший гріх з мене спитається багато. Наприклад атаку лукавих духів я відчуваю одразу, щойно допущу погану думку про людину, або сприйму чийсь слова чи дії те, що називається

гордим серцем. Як саме я відчуваю атаку? Це може бути сильний безпідставний страх або нападки в сновидіннях.

Інструменти захисту від лукавих духів: я не дивлюсь телевізор, не вживаю алкоголь та не їм нічого, що було живе. Мій день завжди починається з сердечного читання Євангеліє. Покаяння, «Отче наш», читання, молитва — все це займає у мене не менше години. Добираючись на роботу, ми всією сім'єю в машині читаємо ранішні молитви. Робочого дня я не починаю, не попросивши у Господа благословення на свою роботу та на всіх людей, з якими я зустрічатимусь, а протягом дня молюсь за душі тих, з ким працюю. Кожен тиждень їжджу до преподобних Печерських або до матінки Аліпії та молитовно спілкуюсь із ними. Коли кудись вирушаю — завжди благословляю дорогу. В кінці дня читаю подячну молитву Господу. Вечірні молитви, якщо є така можливість, читаю на роботі, а ввечері каюсь у всіх гріхах за день та за кожен гріх ударяю три поклони з молитвами. Для мене це як вечірній душ, який змиває з мене духовний бруд за день.

Окрім молитов читаю акафісти, принаймні один на день, вони непомітно, але дуже сильно духовно мені допомагають. Це акафісти Богородичний Неочікувана радість, Архангелу Михаїлу, Серафиму Саровському, святителю Луці Кримському, Миколі Чудотворцю, моїй святій. Зараз акафіст Архангелу Михаїлу читаю кожен день. Під час загострення атак лукавих духів мені дуже допомагає 40 разів прочитати 90й псалом. Коли особливо тяжко, можу так читати по декілька разів на день. І звичайно моє особисте покаяння, молитва відречення (*«Господи, Ісусе Христе, Сину*

Божий, я, раб(а) Божий(а) _____ (Ваше ім'я), відрікаюсь від сатани, від всіх його слуг, від всіх діл його, від всього служіння йому, від всієї гордині його. Вірую в Христа, як Царя і Бога. Поклоняюсь Отцю, і Сину, і Святому Духу, Троїці Єдиносущній та Нероздільній. Каюсь, Господи») і взивання до Господа з благанням простити гріхи, допомогти та захистити.

Крім того я взяла собі за правило кожен день обов'язково кому-небудь духовно послужити, безкорисно, буває, що всупереч своїм інтересам.

Не можна сказати, що це все моє молитовне правило, оскільки я постійно щось додаю та змінюю в ньому. Багато що я роблю через силу, мені не хочеться та не можеється, але я роблю. Та все це дозволяє мені в основному відчувати себе спокійною та щасливою, в гармонії з Господом.

Я на шляху пізнання Бога, пізнаю як це жити в Господі. Звичайно є духовні падіння та удари, переживати їх і підніматись кожного разу важко, але воно того варте. Ця тяжкість легка, не така, як була...»

Прихожанка Т., 20 років.

«Я почала ходити в храм вслід за батьками. На той час моя молодша сестра серйозно хворіла, та мені також ставили певний діагноз. Крім того шлюб моїх батьків був під загрозою.

Я пройшла духовну діагностику: під час бесіди священник сказав, що відчуває від мене духовний запах блуда, діагностика копієм ознак присутності лукавих духів в мені не виявила. Я дійсно на той момент жила з хлопцем без вінчання, в блуді. Мій духовний діагноз був — гріховний спосіб життя (життя в блуді) та порушення заповідей Господніх.

Тоді вся наша родина (батьки та ми з сестрою) посповідалися, причастилися, почали молитися та служити Богу і людям: ми з мамою почали співати в церковному хорі, батько увійшов до алтаря послушником, а згодом висвятився в священнодиякони. Ми з чоловіком повінчалися. Господь зберіг шлюб батьків та всю нашу родину і зцілив хвороби.

40-денний строгий піст для мене пройшов спокійно, особливих нападок нечистої сили я не відчувала. На даний момент я дотримуюсь всіх церковних постів та середу і п'ятницю. Кожен день зранку сердечно читаю Євангеліє і через деякий час ранішні молитви: дві молитви святого Макарія, молитву до Матінки Божої, до святого Ангела-Охоронителя, святої Тетяни, святих Петра і Павла, до преподобних печерських та Оптинських старців. Протягом дня намагаюсь тримати внутрішню молитву, контролювати свої думки і гріхи (втім знаю, що багато гріхів ще упускаю), каятись та дякувати Богу за все. Читаю 50-й та 90-й псалми. Ввечері роблю три земних поклони з молитвами за кожен гріх за день та читаю вечірні молитви: молитву святого Іоанна Золотоустого, молитву до матінки Божої, до Ангела-Охоронителя та до святої Троїці, 90-й псалом. Перед сном осіняю хресним знаменням чотири сторони світу та постіль і промовляю: «в руки Твої, Господи, віддаю дух мій...». Кожного тижня намагаюсь сповідатися та причащатися.

Маю в душі спокій».

Послушник А., 33 роки.

«Причиною мого приходу в храм стали серйозні проблеми зі здоров'ям моєї молодшої сестри, у неї

виявили в голові пухлину, а 3.5 роки тому від раку головного мозку померла наша мама. Я запам'ятав, як, дізнавшись під час першої бесіди про всі мої сімейні життєві обставини, священник пильно на мене подивився та сказав, що мені також потрібна допомога, і я йому тоді повірив. Після цього відбулася моя перша в житті справжня сповідь.

Невдовзі я одружився. Весілля, мандрівка — весь цей час храму я не відвідував, але через пару місяців у мене виникло бажання повернутися. Тоді ми з дружиною прийшли на бесіду до священника разом. Ми хотіли повінчатися, але не формально, не тому, що це модно, а по-справжньому, від душі, і прийшли до храму дізнатися, що для цього потрібно. Приблизно через тиждень після вінчання ми з'ясували, що з медичних причин не можемо мати дітей, лікарі підштовхували нас до операції. Тоді священник сказав мені, що потрібно боротися за свою дружину, що вона духовно зв'язана, і для того, щоб це змінити, наша духовна праця має бути дуже інтенсивною.

Протягом тижня ми знову готувалися до повної сповіді, потім я пройшов духовну діагностику копієм та на власні очі побачив, що вражений лукавими духами. За своєю природою я така людина, яка у всьому має пересвідчитись самостійно, на власному досвіді, і тут я бачив, як щось рухалося в моєму животі, що явно там рухатись не мало. Після цього священник сказав мені: «якщо хочеш боротися з лукавими духами — потрібно ставати на піст». І ми з дружиною взяли благословення на 40-денний піст на хлібі та воді.

Під час посту мені багато що духовно відкрилося. Основне — в різдвяну ніч я прокинувся посеред ночі з усвідомленням свого головного гріха. Я зрозумів, що каюся дуже багато в чому, але в головному досі обманював всіх і себе... Коли я це усвідомив, сльози почали литися самі собою. Після цього з допомогою духовного помічника я склав свій духовний план та почав духовно трудитися по-справжньому.

Фізично піст для мене пройшов дуже легко. Багато хто боїться, що відчуватиме під час строгого посту занепад сил, але я можу сказати, що у мене було навпаки. На 25-й день посту я навіть підтягнувся на перекладині найбільшу кількість разів в своєму житті (20 разів). Духовно мені також було легко, і до 32-го дня серйозних духовних нападок я не відчував. Та на 32-й день я навіть відправив духівнику смс з коротким текстом: «почалося!» Мене почали переслідувати дуже реалістичні жахливі сни. Для того, щоб захиститися, я навіть перед сном клав під подушку Євангеліє та окроплював ліжко святою водою.

Моє молитовне правило створювалось роками. В 16 років мама написала мені від руки 90й псалом і сказала, що це захисна молитва, з тих пір я кожен день його читаю. Євангеліє я читаю щодня зранку. Перед читанням згадую всі гріхи і каюся, потім для того, щоб сконцентруватися на молитві, читаю «Отче наш», буває і 10-20 разів. Та все одно гарна концентрація мені вдається рідко. Іноді буває, що я читаю — і прямо живу там, так мене вражає прочитане, але часто читаю — і не розумію. Тому основне моє питання на даний момент, як досягти сердечного читання?

Потім, виходячи з дому, я читаю коротку молитву до свого Ангела-Охоронителя: «Ангеле мій, йди зі мною, ти попереду, а я за тобою». Перед тим, як вийти з машини та піти на роботу, я читаю молитви «Отче наш», до Матінки Божої, і молюся за наших священиків, моїх рідних, друзів, колег на роботі. Після цього 90-й псалом, як мене навчила мама, молитву Оптинських старців і молитву за Батьківщину. Кінець мого дня може бути різним, але ранок у мене завжди хороший.

Протягом дня, коли спіткають спокуси чи складні ситуації, найкраще для мене — це Ісусова молитва. На робочому місці я на монітор наклеїв іконку святого Спиридона і деколи звертаюся до нього, він покровитель комерсантів. Вечір закінчую тим, що, особливо під час посту, записую в духовний щоденник всі свої гріхи за день, каюся і б'ю поклони за кожен гріх. Після цього читаю 50-й псалом. Я завжди починаю день з сильного захисного 90-го псалма, а закінчую покайним 50-м. Перед сном говорю, що віддаю своє тіло і душу Господу на сон спокійний та безгрішний і прошу захисту від страшних сновидінь, а також промовляю, що я раб Божий і більше нічий, і відрікаюсь від сатани та всіх його слуг.

Внутрішнє спілкування з Господом зараз у мене відбувається в режимі мого монологу. Тому друге моє питання на даний момент, як спілкуватися з Господом?

Щомісяця ми з дружиною відвідуємо печери Києво-Печерської Лаври, Звіринецькі печери, недавно були в Почаївській Лаврі та молимося святим преподобним отцям. Я роблю це з великим бажанням.

Ми з дружиною, на жаль, все ще досить часто сваримось, та після сварки намагаємось якнайшвидше миритися та все обговорити в духовній бесіді.

Зараз я не читаю жодних художніх книжок, хочу спершу дочитати Євангеліє. Потім ще хочу почитати Закон Божий, адже це важлива наука, якої нас не вчили в інституті, та яка пояснює все, що відбувається в нашому житті.

Моє спілкування з прихожанами-помічниками раніше відбувалося частіше, а зараз — рідше, з духівником спілкуємось на сповіді та духовних лекціях. В храмі служу на вечірній в суботу та на літургії в неділю».

Коментар священика:

«Було поставлено два питання, пов'язані між собою. Як досягнути сердечного читання Євангеліє та як спілкуватися з Господом?

Основне питання, яке ви маєте для себе вирішити: для чого вам це потрібно? Чи є для вас головною перша заповідь? *«Він же промовив йому: Люби Господа Бога свого всім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією своєю думкою. Це найбільша й найперша заповідь»* (Мф 22:37-38). Чи прагнете ви насправді понад усе на світі бути з Богом? Якщо це так, тоді ви починаєте йти до Господа. Ви робите вибір і встаєте на шлях боротьби з гріхами та спокусами. А цей світ? Приходить усвідомлення того, що він насправді є ілюзією, він тимчасовий.

Вам потрібно визначили вашу основну духовну ціль, якої прагне ваша душа — бути з Богом. Ви маєте від душі вирішити, що більше не бажаєте жити так, як жили раніше. Щойно це трапиться, подальші духовні кроки, сердечне читання Євангеліє

та спілкування з Господом, відбуваються просто. Та якщо ваша душа не обрала для себе головну мету, або ця мета є фальшивою — нічого не відбудеться».

6. Особисті духовні стосунки з Богом

Бог — це Дух. *«Бог є Дух, і ті, що Йому вклоняються, повинні в душі та в правді вклонитись»* (Ін 4:24). Життя в духовному світі і пізнання духовних законів (закони матеріального світу в духовному світі сили не мають) починається з побудови наших особистих духовних стосунків з Богом. Гарні відносини зі священиком тут не мають жодного значення, важливо виконувати те, що каже Господь. *«Блаженні ж і ті, хто слухає Божого Слова і його береже»* (Лк 11:28). Якщо у нас не буде особистого зв'язку з Богом — наша молитва буде «мовчазною», коли тіло читає, а душа мовчить.

Якщо ви прочитали, або читаєте Євангеліє, то у вас уже є своє початкове мирське ставлення до подій, вчинків, слів і дійових осіб Євангеліє. Перший бар'єр, який перед нами стає при читанні: я вірю чи не вірю? Книга важко читається, незрозуміла культура, час та події, що відбуваються, але все це могло бути насправді, чи ні? В основному ми, як прагматичні люди, найперше замислюємось, чи не було все написане придумане людьми з метою контролю свідомості і набуття матеріальних благ інших?

Ми можемо думати що завгодно, але маємо для себе вирішити чи віруємо ми чи ні і чому? Будь-яка, як негативна, так і позитивна відповідь дасть свій результат. Негативна відкине нас від шляху до Бога, а позитивна, врешті-решт, приведе до максимального служіння Богу і людям.

Чесною буде відповідь: я не знаю! Ми не можемо ні відкинути ні прийняти віру в Євангеліє тому, що відсутня повна інформація і необхідний духовний і життєвий досвід. Наша мирська, матеріалістична сторона каже, що все це нісенітниця, але з іншого боку ми емоційно переживаємо всі події, про які читаємо. Виходить, що деяка частина нас вірує, а інша — ні.

Мирський досвід підказує нам, що вірити нікому не можна, тому що кожен має свої матеріальні і духовні інтереси і використовує інших для досягнення своїх особистих цілей. З іншого боку в духовному світі ми наче і віримо, що Бог є, але є і нечиста сила, і якщо щось не те, або не так зробити, то невідомо під чий вплив і владу потрапимо.

Є жива людина — чоловік 50-ти років, який свідчить, що Бог є, Він з ним спілкується, допомагає і любить його взаємно. Цей чоловік каже, що він грішний, але кається і дуже намагається виправитись. Стосунки чоловіка з Господом існують на 2012 р. Б. вже 10 років. Як жив цей чоловік і що він мав 10 років тому, коли йому було 40, і як змінилось його життя зараз?

- **Здоров'я**

Десять років тому від майже цілодобової роботи на керівній посаді, алкоголю та інших надмірностей чоловік мав запалення в кожному органі, пережив носову кровотечу, яку не могли зупинити 2 години, мав більше 100 кг ваги. Внутрішнє відчуття підказувало йому, що його життя закінчиться в 42-45 років.

Зараз Господь показує, що якщо жити по-християнськи, то здоров'я буде гарним.

- Віра

В 40 років чоловік не знав навіть молитви «Отче наш» і мав віру, захovanу глибоко в душі. Так глибоко, що забував про неї.

Зараз це священик, який хоче бути і служити з Богом душам людей завжди, нині і повсякчас і навіки віків.

- Сім'я

В 40 років чоловік не мав жодного духовного контакту з сім'єю та вважав, що йому всі «повинні». В 50 знову відбулося його знайомство з сім'єю. Зараз в його родині панує взаємна любов всіх її членів. Народилась ще одна дитина.

- Статки

В 40 років міг собі дозволити практично все, в тому числі і погане. В 50 всі статки залишились, з'явився дім і церква, чоловік досі може дозволити собі все, але поганого більше не хочеться.

- Час Богу

В 40 років — 1%. Зараз — 99% та намагається, щоб жодна секунда не пропадала.

- Друзі

Продовжує спілкуватися з усіма, хто його любить, відпали тільки ті знайомі, спілкування з якими було засноване виключно на меркантильних інтересах. Натомість у чоловіка з'явилося дуже багато нових друзів, спілкування з якими засновано на духовній любові.

- Навчання

В 40 років чоловік безупинно розвивався професійно. Зараз — має нескінченні можливості для розвитку духовного та постійно духовно вчиться.

- Духовний стан

В 40 років чоловік не мав більше цілей та відчував затухання свого життя. Він мав все та був, як кажуть, «хазяїном життя», любив себе і свої задоволення, але життя його було пустим і він відчував, що кінець наступить через 2-3 роки і ні сім'я, ні діти не утримають його на цьому світі. Працювати і жити ставало все тяжче і тяжче, внутрішньо чоловік ставав аморфним. Через відсутність духовного стержня він не знав що робити і куди рухатись далі. Відверта характеристика духовного стану чоловіка на той час — біс середньої руки.

Зараз чоловік відчуває себе духовно на 30 років. Відчуває присутність Бога в своєму житті та хвилюється, що робить замало. Слава Богу він має все і житиме на Землі стільки, скільки Богу буде завгодно. Чоловік любить Бога, своє життя, свою сім'ю і всіх. Він щасливий.

Вимальовується цікава картина. Напевно цей шлях (шлях спасіння душі та служіння Богу і людям) можна спробувати, оскільки є людина, яка свідчить, що у того, хто слідує цим шляхом, Господь все примножує, а також зцілює через молитви і покаяння від хвороб та нечистих духів. Крім того на цьому шляху відбуваються чудесні перетворення людей.

Домашнє завдання:

З розглянутого набору духовних інструментів обрати ті, за допомогою яких ви будете досягати поставлених духовних цілей. Обрати рівень посту, молитовне правило, почати вести духовний щоденник, скласти свій власний духовний розклад життя.

Виконавши це, ми стаємо озброєними, у нас є особиста духовна система захисту і контролю свого духовного стану.

Тема 3.

**«Момент готовності
до служіння —
душа не може втримати
в собі Благодать і слово
Боже»»**

Кого нам Господь дає для служіння?

1. Рідні люди. — 2. Друзі та знайомі. —
3. Співробітники та керівники на роботі. —
4. Чужі, випадкові люди.

У нас виникає внутрішня потреба і розпочинається наше служіння Богу і людям.

Практичне завдання:

Потрібно відповісти на питання, хто нас оточує, та кого Господь нам дає для служіння? Усвідомлюємо перелік людей, даних нам Богом для служіння.

1. Рідні люди

- **Чоловік (дружина)** ☐,
 - **діти** ☐,
 - **мати** ☐,
 - **батько** ☐,
 - **брати та сестри** ☐,
 - **інші родичі** ☐:
-

Наші рідні — це ті люди, які нас дуже люблять і знають про нас все, в тому числі і всі наші гріховні «художества», які ми вчинили за життя в інтимній, соціальній та сімейній сферах. Батьки пам'ятають нас і як маленьку, несамотійну дитину, яка постійно

потребувала уваги, і як бунтівного підлітка, залишились у них в пам'яті і всі наші парубочі чи дівочі витівки. Нас знають «як облупленого», тому раптові зміни нашого світогляду та способу життя видаються нашим близьким дивними і нам та нашим словам не вірять. Вони не можуть почати сприймати нас як духовну особистість. І справді, поставимо перед собою питання і дамо на нього чесну відповідь: як нам повірити, якщо ми були блудниками, картярами, забіяками, сквернослівцями, ненажерами, пияками, грубіянами та безбожниками? Все це факти, а в наше чудесне перетворення нашим близьким повірити дуже важко.

У кожного з нас є закладена спадковістю, оточуючим середовищем та нашими власними бажаннями життєва програма, яку ми виконуємо. Лукаві сили не дають нам змінити те, що написано у нас на роду, і, таким чином, ми приречені робити ті самі помилки, що і наші батьки. Змінити це може тільки Господь. Народна приказка про те, що горбатого виправить лише могила, є правдивою на Землі, але в духовному світі вона не має жодної сили. Там можливо все, і ми можемо все з Господом. *«І коли що просити ви будете в Імення Моє, те вчиню, щоб у Сині прославивсь Отець»* (Ін 14:13). Та *«Царство Небесне здобувається силою»* (Мф 11:12), і якщо ми прагнемо змін в своєму житті — ми маємо змінитися та з усіх сил зненавидіти гріх, адже нам треба змінити долю всього свого роду. Потрібно прийняти внутрішнє рішення: *«я хочу змінити свою долю»*, та почати духовно трудитися. Тоді з Господом ми обов'язково переможемо. *«Хто ж тоді може спастися? А Ісус позирнув і сказав їм: Неможливе це людям, та*

можливе все Богові» (Мф 19:25-26). Господь знає, що за нашу душу йде духовна битва і боротися зі страстями та спокусами самотійно нам неможливо, але ми маємо всією душею прагнути побороти гріх в своєму житті. Тоді перемога буде за нами, коли за словами Господа «Коли ж у Мені перебувати ви будете, а слова Мої позостануться в вас, то просіть, чого хочете, і станеться вам!» (Ін 15:7)

Коли ми починаємо відрікатись від своїх гріховних бажань, лукаві духи, що стоять за цими бажаннями, дають нам відсіч і ми можемо почати їх відчувати та бачити. Поки ми фактично, а не формально, не відрікаємось від гріха та не встаємо на бій проти власних страстей — ми є своїми для лукавих духів, з задоволенням користуємось їх «послугами» та не можемо їх бачити. Лише коли ми приймемо внутрішнє рішення проти них боротися, ми зможемо побачити свого ворога. Наша духовна війна проти лукавих духів може вестися навіть на грані життя та смерті, та маємо пам'ятати, що душа вічна (*«Не бійтеся тих, хто тіло вбиває, а потім більш нічого не може вчинити! Але вкажу вам, кого треба боятися: Бійтесь того, хто має владу, убивши, укинути в геєнну. Так, кажу вам: Того бійтеся!»* (Лк 12:4-5)), і з Господом ми обов'язково переможемо (*«Коли за нас Бог, то хто проти нас?»* (Рим 8:31)). Спокуси не відступатимуть від нас ніколи, та усвідомлення того, що будь-який гріх несе за собою біль і смерть нам та нашим дітям дасть нам сили їм протистояти. Наше ставлення до спокус має бути безкомпромісним: *«Коли праве око твоє спокушає тебе, його вибери, і кинь від себе: бо краще тобі, щоб загинув один із твоїх членів, аніж до геєнни все тіло твоє було вкинене. І як правиця*

твоя спокушає тебе, відітни її й кинь від себе: бо краще тобі, щоб загинув один із твоїх членів, аніж до геєнни все тіло твоє було вкинене» (Мф 5:29-30).

Перш ніж наші близькі зможуть повірити в те, що ми змінилися, мають пройти роки нашого християнського життя, і тільки побачивши наші справи, вони зможуть змінити свою думку. До тих пір їх аргументом лишатиметься наприклад: «це його (її) чергове захоплення, що минеться через 2-3 місяця, ну, можливо, через півроку чи рік». Лише коли наші близькі побачать, що жарт затягнувся, їх ставлення поступово почне змінюватись. Скептицизм щодо нашого служіння у цієї групи людей найбільший, але і любов до нас найбільша, тому рано чи пізно наші близькі почнуть поступово приймати зміни в нас, а в деяких сім'ях навіть будуть допомагати в служінні.

Все, що Боже і з любов'ю — залишиться з нами, а все інше — відпаде. Шлюб, заснований на мирських інтересах, за розрахунком, громадянський шлюб і т.д. — все це не терпить Божого шляху. Якщо ми любимо, поважаємо, піклуємось та не розглядаємо інших альтернатив — лукаві сили будуть намагатись нас роз'єднати, але врешті решт нас завжди зрозуміють та простять. Наш вибір поважатимуть. Але якщо любові немає, маємо духовно працювати і намагатись безболісно розв'язати це питання. В будь-якому разі втрачати буде боляче, але маємо усвідомлювати, що це результат наших минулих помилкових рішень і життя без Бога, за які ми мусимо заплатити. Діти не мають страждати від наших помилок, тому другий шанс на особисте щастя Господь часто посилає не раніше, ніж вони стануть повнолітніми.

Категорично не рекомендується словами переконувати близьких встати на шлях до Бога — це марно витрачений час та зусилля. Потрібно просто дуже сильно любити та піклуватись про них, і згодом все стане набагато краще, ніж було. Якщо є любов — через деякий, можливо, довгий час стосунки налагодяться, і сім'я може духовно піти за нами. Але в будь-який час вони мають відчувати власну захищеність і нашу любов, що ми про них дбаємо, і ми адекватні в прийнятті рішень.

2. Друзі та знайомі ☐

Імена Ваших друзів та знайомих, які дані Вам Богом для духовного служіння:

Друзі бувають справжніми і вдаваними. Люди, спілкування з якими було засноване на будь-чому іншому крім духовної любові (можливо, матеріальний інтерес чи користь), відійдуть від нас, щойно ми розпочнемо свій шлях до Бога, але справжні друзі не зникають. Врешті решт їм буде все одно хто ми: чи послушник (послушниця), чи диякон, чи священник (матушка) — вони нас люблять і наші щирі відносини в духовному світі є дуже цінними.

Спершу круг наших друзів буде шокований змінами в нашому житті, вони побачать нас з невідомої сторони і їм, фактично, потрібно буде знайомитись з нами знову. Деякий час нас будуть вважати неадекватними, але терпітимуть. Можливо навіть відбудеться перерва в спілкуванні з друзями, потрібна нам для того, щоб духовно окріпнути. Втім згодом ви будете серед них духовним лідером, який поступово допомагатиме їм стати на шлях до Бога.

Друзям служіть все життя, використовуйте всяку нагоду і ніколи не відрікайтесь від своїх спроб, тому що можливо ви для них єдиний шанс і якщо не ви, то хто зможе послужити їх душам? Господь каже: *«Ніхто більшої любови не має над ту, як хто свою душу поклав би за друзів своїх»* (Ін 15:13), і ми маємо піклуватись про спасіння душ своїх друзів. Їх душам не потрібне приємне спілкування, а потрібна правда і можливо тільки ми можемо їм її дати, бо нікого іншого вони не допустять до своєї душі і не послухають. А правда полягає в тому, що всі ми в гріхах, як в нечистотах, наше життя потрібно змінювати, і тільки істинні друзі можуть сказати про це один одному. Маємо використовувати будь-яку нагоду поспілкуватися зі своїми друзями, але предметом наших розмов має бути душа. Кожна душа індивідуальна, комусь з наших друзів потрібно служити півроку, комусь рік, а комусь потрібно десять років, щоб усвідомити свій духовний шлях.

3. Співробітники та керівники на роботі ☐

**Імена Ваших співробітників, даних Вам Богом
для духовного служіння:**

На роботі свої духовні принципи і віру маємо декларувати з максимальною обережністю, але не приховуємо. Якщо ми зарекомендуємо себе християнином, то, взагалі кажучи, християни є вигідними співробітниками, адже вони ні з ким не ведуть воїн, сумлінно виконують свою роботу, доброзичливі та щирі. Це відкриває нам шлях до кар'єрного зростання, адже кожен керівник бажав би мати близько до себе порядну людину, чесну та таку, що добре виконує свої обов'язки.

Якщо на роботі є люди, які таємно чи явно з нами ворогують, можемо спробувати налагодити з ними стосунки в односторонньому порядку. Як це зробити? Можемо почати кожен день молитися за них від щирого серця приблизно так: «Господи, дай в душі цих людей любов до моєї душі, а мені — любов до їхніх душ». Та перш, ніж приступати до молитви, маємо обов'язково від душі простити цих людей та попросити прощення у їхніх душ перед Богом.

Можливо на роботі є люди (керівники чи співробітники), від яких ми постійно терпимо утиски. Це є ознакою того, що цим людям в житті не вистачає Божої благодаті. Для того, щоб не змушувати їх кожного разу її «красти», виводячи нас з душевної рівноваги, нам краще навчитися молитися за них та таким чином добровільно віддавати та примножувати Божу благодать. Тоді у нас зникне страх перед цією людиною і чим більше ми віддаватимемо, тим нам буде краще. *«Давайте і дадуть вам; мірою доброю, натоптаною, струснутою й переповненою вам у подолок дадуть. Бо якою ви мірою міряєте, такою відміряють вам»* (Лк 6:38).

Якщо з якоюсь людиною ми маємо особливо складні стосунки (на рівні дуже сильної образи), можемо спробувати помолитися за цю людину наступним чином: сконцентруватися, покаятися, прочитати молитиву «Отче наш», з'єднатися з Господом в молитві «Господи, Ісусе Христе, Сину Божий, я в Тобі і Ти в мені» і помолитися за її душу від всієї душі з максимальною любов'ю і благодаттю.

До всіх без винятку ставимось з повагою і любов'ю.

4. Чужі, випадкові люди ☐

Якщо ми готові служити Богу і людям, то чужим, випадковим людям служити найлегше, оскільки вони не знають нашої гріховної історії і тому їм простіше, ніж нашим близьким, нам довіритись. *«...А Ісус їм сказав: Пророка нема без пошани, хіба тільки в вітчизні своїй та в домі своїм!»* (Мф 13:57) По тому, як ми служимо чужим людям, можемо перевіряти свою внутрішню готовність і духовну підготовку до

служіння. Якщо у нас є духовний стержень віри та ми досягли духовної зрілості — у нас все буде виходити.

Пристаючи до служіння, маємо усвідомлювати свої можливості: що нам по силам, а що ні. Служити без відчуття власної душі, коли нами керує не душа, а розум чи емоції, — неможливо. В такому випадку ми навіть не зможемо визначити духовне завдання, що перед нами ставиться. Душа ж чітко знає, який перед нами супротивник і в чому полягає духовне завдання. Якщо ми відчуваємо, що ворог сильніший і служіння нам непосильне — краще за нього не братись, бо це означає, що ми можемо увійти в страсть і, замість послужити, можемо спокусити людину. Єдине — завжди можна посіяти зерно слова Божого, яке можливо проросте пізніше і буде пожате вже не нами.

Взагалі, доки ми не почуємо від людини прохання про допомогу, до служіння краще не приступати. Спершу маємо створити такі обставини, щоб людина сказала: допоможи мені. Найкраще це робити розповідаючи історії з власного життя. Коли ми розповідаємо про те, що пережили особисто, наші слова мають силу, тому, приступаючи до служіння душі, маємо спиратись на Євангеліє та на власний досвід. *«І ото, як Ісус закінчив ці слова, то народ дивувався з науки Його. Бо навчав Він їх, як можновладний, а не як ті книжники їхні»* (Мф 7:28-29).

Маємо пам'ятати, що завжди, а особливо на першому етапі, коли ми тільки приступаємо до боротьби зі своєю гріховною суттю, лукаві духи прагнуть покласти на нас непосильний тягар, взявши який, ми б зламались (наприклад спокушають нас строго по-

стувати 41 день, в той час, як ми знаємо, що Господь постував 40. *«Потому Ісус був поведений Духом у пустиню, щоб диявол Його спокушав. І постив Він сорок день і сорок ночей, а вкінці зголоднів»* (Мф 4:1-2)). Маємо усвідомлювати, що перший, початковий період нашого шляху до Бога є особистим. Під час нього не благословляється ні з ким сперечатися, ні читати будь-яку літературу, тільки постувати та читати Євангеліє. Це важливо тому, що в цей період, на початку нашої духовної битви, ми вчимося вигравати всі наші подальші духовні битви. Ми маємо розібратися з собою, закласти в душу фундамент Євангеліє для того, щоб в подальшому розвиватись нескінченно. Наша душа буде поглинати все, як губка. В цей початковий період ми дуже вразливі, тому що у нас багато сумнівів, маловірство, а опори ні на Господа, ні на духівника ще немає. Наше життя починає змінюватись, ми починаємо прибирати з нього гріх, тому у всіх його сферах відбувається дестабілізація. Всі наші духовні вороги нас напружують і за минулі провини нас нескінченно атакують лукаві сили. Перемогти в цій битві ми можемо тільки з Господом (*«Коли за нас Бог, то хто проти нас?»* (Рим 8:31)). Тоді, вигравши початок духовної брані за свою душу, ми зможемо боротись далі, адже битва продовжується безперервно.

На початку цієї боротьби до моменту нашого духовного укріплення маємо навчитись позитивно реагувати та захищатися любов'ю від людей, спілкування з якими потребує від нас надмірних духовних зусиль. Усвідомлюючи, що ми слабкі і нас будуть спокушати, потрібно на деякий час обмежити своє спілкування з такими людьми. Особливо неможна

ініціювати зустрічі з людьми, якщо ми відчуваємо, що вони духовно негативно сильніші за нас. Свою слабкість поряд з ними ми відчуваємо тому, що реагуємо на спокуси, які через них приходять.

Безальтернативний вибір Бога, служіння Йому, любов до людей. *«Люби Господа Бога свого всім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією своєю думкою. Це найбільша й найперша заповідь. А друга однакова з нею: Люби свого ближнього, як самого себе»* (Мф 22:37-39)).

Домашнє завдання:

Проаналізуймо свої стосунки, успіхи, невдачі та існуючі проблеми в служінні:

- в сім'ї,
- друзям,
- на роботі,
- чужим, випадковим людям.

Де служіння вдається, а де є невдачі та чому? Які є проблеми, та як їх усунути? В своєму духовному щоденнику заповнюємо наступну таблицю:

Аналіз досягнень в духовному служінні людям

Ім'я	Що зроблено?	Успіхи	Невдачі	Що потрібно зробити?

Тема 4.
**«Мирські (вісовські)
атаки
в усіх сферах життя»»**

**Етапи духовного шляху людини:
духовні дії людини та протидія лукавих сил. —
Деякі спостереження з практичного досвіду
боротьби священнослужителя з лукавими духами.**

Щойно ми робимо перші (в основному невдалі) спроби духовно послужити Богу і людям, у всіх сферах нашого життя починають одночасно, або одна за одною відбуватись мирські (бісовські) атаки. Без допомоги Господа (читання Євангеліє), підтримки духівника, братів та сестер у Христі, розпочати служіння практично неможливо.

Після прийнятого нами рішення і вибору Господнього шляху як єдиного можливого шляху розвитку своєї душі, ми встаємо на шлях усвідомлення понять добра і зла і поступово починаємо розуміти, що в нашому житті відбуваються бісовські атаки. Умовно на цьому шляху можна виділити декілька етапів наших духовних дій та прийнятих внутрішніх рішень. Кожна така наша дія, в свою чергу, зустрічає протидію лукавих сил.

Етапи духовного шляху людини: духовні дії людини та протидія лукавих сил

Практичне завдання:

Нижче викладені етапи, які умовно можна виділити на духовному шляху людини (така класифікація є суб'єктивною точкою зору, заснованою на практичному досвіді служіння людям священика, Ви можете з нею не погоджуватись). Маємо відмітити ті етапи, які ми пройшли, або проходимо зараз, та відповідні атаки лукавих духів, які ми пережили, або переживаємо.

<u>Моя духовна дія:</u>	<u>Протидія лукавих сил:</u>
1. «Я для себе вирішив(-ла), що є Бог та є закони Божі, викладені в Євангеліє. Вони мудрі, і я хочу жити за цими законами» ☐.	«Золотий дощ». Світ починає грати всіма можливими фарбами ☐.
2. Вибір шляху до Бога, який включає: покаяння ☐, повну сповідь ☐, Причастя ☐, початковий піст ☐, читання Євангелія ☐, молитовне правило ☐ Спроби жити по-християнськи ☐.	Відчуття «нервування». Через життєві обставини нас питають: «Ти добре подумав? Ти точно вибрав йти до Бога?» ☐.

<i>Моя духовна дія:</i>	<i>Протидія лукавих сил:</i>
3. Підтвердження вибору духовного шляху справами та способом життя ☐.	Розпочинається масована атака лукавих сил у всіх сферах життя ☐.
4. Починаємо духовне спілкування з людьми і Богом через Євангеліє ☐.	Ми виходимо на рівень безперервної духовної брані — бій за власну душу та душі людей відбувається кожну секунду, в кожному місці протягом життя ☐.
5. Постійне живе спілкування з Богом і душами людей ☐. Усвідомлення того, що душа є вічною, не помирає, єдине — вона може обрати перебувати в місці пристрастей та образ — в пеклі ☐.	Боїмося бажати будь-чого гріховного матеріального або духовної влади (духовна ієрархія встановлюється лише на основі любові, старший служить всім) — матеріалізація наших бажань буде миттєвою ☐.

1. Моя духовна дія:

«Я для себе вирішив(-ла), що є Бог та є закони Божі, викладені в Євангеліє. Вони мудрі, і я хочу жити за цими законами».

Щойно ми внутрішньо приймаємо таке рішення, в духовному світі до нас приступає наш Ангел-Охоронець та Небесні Сили.

Практичне завдання:

Ми маємо від душі візвати: «Господи, я хочу бути з Тобою!»

Тоді Господь чує нашу молитву і в нашому житті настає найблагодатніший період. Господь почув нашу душу, наші перші духовні дитячі незрозумілі слова і, як батько, духовно взяв нас за руку. Всі наші наступні кроки будуть даватися надзвичайно легко. Тяжкість обраного духовного шляху ми в повній мірі відчуємо пізніше, після перших духовних відречень та падінь, а на початку цю тяжкість Господь бере на себе і це потрібно дуже цінувати.

По нашій вірі на початку нам дається легкий шлях: ми швидко просуваємось у служінні, наш духовний розвиток надзвичайно стрімкий. Та маємо пам'ятати, що легкий шлях — це подарунок Господа, який потрібно дуже цінувати. Всіма своїми ділами, словами і думками ми завжди маємо обирати Господа. Не треба обманюватись, щойно ми засумніваємось в тому, чому нам все так легко дається, Господь попустить нам відчути всю тяжкість обраного шляху і ця «скеля» звалиться на наші плечі. Тоді у всіх сферах життя нас спіткатимуть майже непосильні випробування. Тому дуже важливо повністю поклатись на Господа, а не розраховувати на власні сили.

1. Протидія лукавих сил:
«Золотий дощ». Світ починає грати всіма можливими фарбами спокус.

Здійснюються найпотаємніші бажання і з'являються ще солодші принади. Нас спокушатимуть жінками (чоловіками), грошима (можливістю легко заробити, але не зовсім чесним шляхом) і т.д. Все це відбувається тому, що спокушаючись, ми добровільно залишаємось під владою лукавих сил.

Практичне завдання:

Які спокуси ми пережили чи переживаємо на початку нашого шляху до Господа? Перед якими з них ми встояли та що нам в цьому допомогло? В чому ми спокусилися, та які події послідували за цим?

Найпершими спокуси відбуваються в інтимній сфері нашого життя. Лукаві сили добре знають всі наші інтимні бажання і можуть їх виконати. Наприклад, нечистий дух, навіявши дівчині відповідні думки, може керувати нею і таким чином створити обставини, щоб спокусити чоловіка. Можлива навіть матеріалізація лукавих духів в образі привабливої жінки чи чоловіка. Маємо знати, що випадковостей не буває, і якщо ми глибоко чогось бажали і не згрішили — нечисті сили обов'язково нададуть нам таку можливість. В такому разі, якщо ми згрішимо, і цей гріх стане для нас солодким та буде періодично повторюватись — запуститься механізм нашого віддалення від церкви та духовного шляху. За кожен гріх треба платити, і за цей гріх ми заплатимо повною мірою такими випробуваннями, на тлі яких духовний шлях відійде на задній план.

Окрім різнобарвних спокус, намагаючись втримати свою владу над нами, лукаві сили загрожуватимуть та робитимуть попередження. Найголовнішим інструментом їхнього впливу на нас є страх, і вони використовують нашу недосвідченість, невпевненість та страх перед невідомим шляхом і перед духовним світом щоб спробувати повернути нас до попереднього життя без Бога. Лише сила віри і надія на Господа дає можливість подолати цей страх. Ніхто з людей цього не зробить, тому найбільше довіряйте Господу.

Практичне завдання:

Нехай відбудеться крик вашої душі: «Господи, будь зі мною!», — і Він неодмінно захистить.

На початку нашого шляху до Бога лукаві духи створюють обставини в нашому житті таким чином, щоб звести нас із цього шляху. Але якщо ми не спокусимось, в решті решт самі почнемо створювати обставини собі та іншим людям і станемо творцями, як і Отець наш небесний.

Тільки віра і надія на Бога дасть нам сили йти вперед.

2. Моя духовна дія:

Вибір шляху до Бога, який включає покаяння, повну сповідь, Причастя, початковий піст, читання Євангелія, молитовне правило.

Спроби жити по-християнськи.

Практичне завдання:

Під час повної сповіді в своїх гріхах від семи років по чотирьом списками та двадцяти митарствам щиросердечно каємось, прощаємо всіх, хто нас образив, та просимо прощення у душ тих людей, яких образили ми. Прощаючи іншим душам образи і тим самим виринаючи їх із своєї душі, ми гармонійно розв'язуємо безліч питань у своєму житті. Але як попросити прощення у людини, якщо вона нас не чує та не сприймає? Людські душі чують нас завжди, і ми можемо в кожную хвилину подумки попросити прощення у будь-якої душі. Як із ворога зробити друга? *«...Любіть ворогів своїх, благословляйте тих, хто вас проклинає, творіть добро тим, хто ненавидить вас, і моліться за тих, хто вас переслідує»* (Мф 5:44). Ми не ворогуємо, а звертаємось до душі, просимо прощення і таким чином розв'язуємо все зі своєї сторони. Ми очищаємо свою душу, а інша душа вже сама за себе дасть відповідь перед Богом.

Якщо наша сповідь буде повною та щиросердечною, лукаві духи, присутні в нашому житті по праву наших гріхів, неодмінно відреагують. В такому разі священник може помітити деякі зміни нашої поведінки, або відчути специфічний духовний запах.

Практичне завдання:

Маємо записати в духовний щоденник, які ознаки духовного очищення мали місце під час нашої повної сповіді?

Сповідь, Причастя, піст, читання Євангеліє, молитви і т.д. — ми відкриваємо для себе ціле життя, цілий світ православ'я, в якому треба робити речі, з якими ми ніколи раніше не були знайомі.

2. Протидія лукавих сил:

Відчутне «нервування». Через життєві обставини нас питають: «Ти добре подумав? Ти точно вибрав йти до Бога?»

Лукаві духи намагатимуться змусити нас зректися обраного шляху, і якщо ми не відмовимось від нього добровільно, вони нам погрожуватимуть, в снах на нас чекатимуть спокуси та жахи з насиллям над нами чи нашими рідними та близькими. Ми почнемо нести матеріальні втрати: затоплення квартир, крадіжки грошей, майна і т.д. За день може бути забрано все, над чим ви трудилися ціле життя. Все це плата по тим векселям, які ми видавали нечистій силі своїми гріхами протягом життя.

Усіма можливими способами нас намагаються налякати, попереджаючи, що наше власне здоров'я та життя вже під загрозою. Особлива ознака впливу лукавих сил — поведінка домашніх тварин, які, приймаючи на себе духовні атаки на нас, можуть піти з дому і навіть загинути.

На цьому етапі ми також найчастіше стикаємося з нерозумінням рідних, близьких та знайомих, які просять нас стати такими, як ми були раніше — «сво-

їми» для грішного світу. Найболючіше нас духовно б'ють рідні, особливо якщо ми розраховуємо на їх допомогу. Маємо вчитися покладатися на допомогу тільки від Господа, духівника та братів і сестер у Христі. Потрібно бути терплячими і пам'ятати: всі, хто нас любить, залишаться з нами.

На початку духовної боротьби ми щойно духовно народились і ще духовно слабкі, як немовлята. Можуть бути моменти, коли, по нашому маловірству, нам здаватиметься, що проти нас весь світ, а лукаві сили сильніші за Бога, бо вони постійно поряд і безупинно атакують, наполегливо і грізно допитуючись: «ти добре подумав?» В цей час найважливіше — покаяння, адже якщо ми маємо прихований гріх, лукаві духи можуть через нього до нас доступитися. Тому маємо намагатися згадати і визнати перед собою та перед Богом все, що вчинили за життя, адже через щире покаяння ми очищуємо свою душу від гріха та позбавляємо лукавих сил права нас атакувати.

Практичне завдання:

Якщо ми не бачимо та не можемо розпізнати гріх, це означає, що він нам солодкий, ми його любимо і поки що не бажаємо від нього відрікатись. Маємо просити у Господа пам'ять і розуміння своїх гріхів та щиросердечно і безкомпромісно каятись у них.

На всі втрати маємо відповідати молитвою «слава Богу за все!» Потрібно розуміти, що у нас забирається менш цінне: речі, час та переживання, але не здоров'я та життя нас і наших рідних. Якщо ми непохитні у своєму виборі та безкомпромісно обираємо і йдемо шляхом до Бога — наше життя та

життя наших рідних для лукавих духів недоторкане, Господь нас охороняє. В книзі Іова ми бачимо, що попускаючи випробування многотраждальному Іову, Господь дозволив сатані забрати все матеріальне, що було у Іова на землі, але не його життя. Многотраждальний Іов пройшов надзвичайно важкі для людини іспити, і ми усвідомлюємо, що не готові пройти такі випробування, але по проходженні них Господь повернув Іову все і з надлишком.

Практичне завдання:

- Перерахуймо всі матеріальні втрати, які ми понесли від початку нашого духовного шляху. На кожную з них вголос скажімо: «слава Богу за все!»
- Чи було під загрозою наше здоров'я чи здоров'я наших рідних?
- Якою була перша реакція наших близьких та друзів на наше рішення змінити своє життя та бути з Богом? Якою була їх поведінка потім? Чи змінилося їх ставлення в подальшому?
- Яка наша головна зброя проти атак лукавих духів?

3. Моя духовна дія:

Підтвердження вибору духовного шляху справами та способом життя.

Після того, як ми покаялись, та звершена наша повна сповідь, перед нами постає наступний бар'єр, який ми маємо подолати для того, щоб йти вперед: чи готові ми витратити свій час і зусилля на те, щоб, духовно укріплюючись, служити Богу і людям — приділяти час духовному спілкуванню, займатися справами милосердя, читати молитви вдома та в храмі Божому і т.д. Потрібно дійсно почати духовно

рухатись. Якщо немає справ, які підтверджують наш вибір духовного шляху — слова залишаються пустими. *«Бо як тіло без духа мертво, так і віра без діл мертва!»* (Як 2:26)

При здійсненні благочестивих вчинків, або беззаперечній відмові від гріха, навіть ще до рішення стати на служіння Богу, та щойно ми почнемо ділом підтверджувати наш вибір шляху до Бога, ми отримаємо перші дари Господні: проповідництво — дар слова Божого, відчуття благодаті, перші відчуття себе як дитини Божої і т.д. Бог є, наша душа відчуває Його і починає співати. Страх смерті відступає. Бог є, Він захищає нас. Душа вічна. Єдине — потрібно трудитися. По благодаті із нас починають виливатися потоки живої води слова Божого (*«Хто вірує в Мене, то ріки живої води потечуть із утроби його»* (Ін 7:38)). З'являється безліч творчих ідей. Якщо не душити їх у собі з різних матеріальних причин (це незручно, для цього немає можливостей, часу, грошей і т.д.), а по мірі сил почати реалізовувати, наш духовний розвиток буде стрімким.

Найважливіше — знайти своє служіння. Апостол Павло питає: *«Чи ж усі апостоли? Чи ж усі пророки? Чи ж усі вчителі? Чи ж усі сили чудодійні?»* (1 Кор 12:29), говорячи про те, що кожному Богом уготовано своє місце і своє служіння. Знайти своє служіння — це щастя, тоді в душі настає гармонія і спокій і все дається нам легко. Служити легко як дихати. Якщо ж ми відчуваємо важкість і складність справи, якою займаємось — таким чином Господь показує нам, що ми обрали хибну справу.

Чим більше служіння ми на себе візьмемо — тим більше духовних дарів нам дасться. Можливо все: духовне відчуття запахів, духовне бачення і т.д. Ні в якому разі ніколи не можна відрікатись та відкидати те, що нам дається.

Маємо пильнувати за миром та гармонією в своїй душі, адже без цього приступити до істинного служіння неможливо.

Практичне завдання:

Потрібно дати відповідь на питання:

- Які мої справи служіння Богу і людям?
- Які Господні дари мені дані?

3. Протидія лукавих сил:

Розпочинається масована атака лукавих сил у всіх сферах життя.

Лукаві сили через обставини в нашому житті роблять нам всі можливі спокусливі гріховні пропозиції та створюють всі можливі проблеми, які обіцяють зникнути, щойно ми зречемося шляху до Бога. Ми ще раз маємо усвідомити, що рішення наше — безальтернативне не тільки на словах, але й кожен день підтверджується справами.

Великі проблеми починаються практично у всіх сферах життя — так відбувається майже з кожним, хто йде цим духовним шляхом. Для того, щоб встояти, маємо просити у Господа захисту від спокус і атак лукавих та не дозволяти мирським бажанням домінувати в нас.

Чому лукаві сили здійснюють такий натиск? Нас перевіряють, наскільки глибоко в нашу душу впало зернятко слова Божого. Чи добровільний та

безкомпромісний наш вибір? Якщо ґрунт нашої душі кам'янистий — зернятко буде забрано. «І як сіяв він зерна, упали одні край дороги, і пташки налетіли, та їх повидзьобували. Другі ж упали на ґрунт кам'янистий, де не мали багато землі, і негайно посиходили, бо земля неглибока була; а як сонце зійшло, то зів'яли, і коріння не маючи, посахли. А інші попадали в терен, і вигнався терен, і їх поглишив. Інші ж упали на добру землю і зродили: одне в сто раз, друге в шістдесят, а те втридцятьеро... Послухайте ж притчу про сіяча. До кожного, хто слухає слово про Царство, але не розуміє, приходить лукавий, і краде посіяне в серці його; це те, що посіяне понад дорогою. А посіяне на кам'янистому ґрунті, це той, хто слухає слово, і з радістю зараз приймає його; але кореня в ньому нема, тому він непостійний; коли ж утиск або переслідування настають за слово, то він зараз спокушується. А між терен посіяне, це той, хто слухає слово, але клопоти віку цього та омана багатства заглушують слово, і воно зостається без плоду. А посіяне в добрій землі, це той, хто слухає слово й його розуміє, і плід він приносить, і дає один у сто раз, другий у шістдесят, а той утридцятьеро» (Мф. 13:4-8,18-23).

Настане переломний момент, коли ми вже, навіть, почнемо думати, що Бога з нами немає, настільки все погано. Щоб мати духовну силу витримати натиск лукавих, потрібно кожен день відкритою душею читати Євангеліє. Дуже укріплюють бесіди з духовником і братами та сестрами у Христі, часта сповідь та Причастя Святих Дарів і т.д.

Коли несемо матеріальні втрати — маємо казати «слава Богу за все!», в першу чергу, тому, що ми

та наші рідні здорові, а за наші гріхи забирається лише матеріальне. Маємо усвідомлювати, що від нас нічого не залежить, на все воля Господня, Він все забере (окрім необхідного для життя, без хліба ми не залишимося) та все дасть. Не дивлячись ні на що, ми маємо постійно стверджувати: «Господи, я з Тобою, на все інше — воля Твоя», і підтверджувати свої слова справами служіння. Тоді Господь все втрачене поверне. Він дасть нам над і вперед, якщо тільки гроші потрібні нам не для того, щоб жити свою пристрасть.

Не спокушайте Господа та не просіть випробувань, адже випробування, що чекають на нас через наші та родові гріхи і без того будуть для нас на межі того, що ми можемо витримати.

Лукаві сили чекають і спокушають нас безупинно, варто тільки захотіти — і «дарунки» від лукавого чекатимуть на нас, спокушаючи та заманюючи: «Тільки повернись до гріха, і матимеш все, чого хочеш!» Спокуси вищого рівня будуть присутні в нашому житті завжди. Наприклад відомі випадки з Життя Святих, коли монахи і священики спокушаються грошима або жінками. Лукаві духи ніколи не залишать нас у спокої і завжди будуть готові запропонувати «най-солодшу цукерку».

Практичне завдання:

Опишімо спокуси та атаки лукавих духів, які ми переживали та переживаємо в своєму житті. Як ми їм протистоїмо?

4. Моя духовна дія:

Починаємо духовне спілкування з людьми і Богом через Євангеліє.

Дуже важко стати на шлях максимального служіння Богу і людям, якщо не почати кожную секунду в своєму житті спілкуватися з Господом.

Молитва — це наш найперший духовний захист, тому маємо навчитися повсякчас тримати внутрішню молитву. Це має бути наша особиста щира молитва до Господа, наприклад, така: «Господи, захисти, направ, дай розуміння слова Твого, дай мені усвідомити, як моїм життям я можу прославити ім'я Твоє». З нашої душі має виходити постійний посил любові та подяки Господу, слава Богу за все! Немає того, за що ми не могли б прославити Господа. Тоді, коли ми навчимося так молитися — ця молитва буде початком нашого вічного служіння, яке після смерті тіла наша душа продовжить на небі разом з іншими душами.

У нас має бути налагоджений постійний внутрішній діалог з Богом. Розмова Господа з нами — це не голос, який дає нам вказівки, швидше це як голос совісті, коли у нас просто виникає внутрішнє відчуття того, що ми маємо робити, що правильно, а що ні, усвідомлення волі Божої.

Якщо ми не розуміємо, що робити в тих чи інших духовно складних обставинах, значить в цей момент ми не відчуваємо свого Ангела-Охоронителя. Кожну секунду він готовий прийти на допомогу, але, на жаль, ми не завжди готові прийняти цю допомогу. Маємо каятися у гріхах одразу, щойно ми їх вчинили, та молитися до свого Ангела-Охоронителя, тоді наш зв'язок із ним ставатиме міцнішим.

В Євангеліє ми бачимо, що Син Божий ясно відчував волю Божу щодо себе та інших. Якщо по благодаті ми девчому усвідомлюємо цю волю щодо себе, не можна її відкидати. Хоча, на перший погляд, вона може здаватися нам незрозумілою, це саме те, що зараз найбільше потрібно для нашого духовного розвитку. Наприклад буває і так, що працею для розвитку і збагачення своєї душі та служінням Богу і людям є копати яму в кам'янистому ґрунті.

Для нас починається процес творіння. Бог Отець є творцем, і якщо ми є діти Господні — ми теж творці, та ми маємо пильнувати, щоб наші справи були Божими. Якщо ми є джерелом роздратувань, образ, маємо безперервні претензії — потрібно замислитись над своїм духовним станом і обговорити його зі своїм духівником, адже він відчуває нас і наші духовні атаки. Маємо бути вдячні Господу за духовну підтримку, яку Він посилає нам через духівника, і цінувати її, молитись за укріплення свого духівника а також за те, щоб не спокуситись і не відійти від служіння.

В духовному світі немає того, що нам було б заборонено. *«Усе мені можна, та не все на пожиток. Усе мені можна, але мною ніщо володіти не повинно»* (1 Кор 6:12). Єдине застереження: спілкування з ворожками, магами та екстрасенсами для нас не можливе. Ці люди не можуть бути в нашому оточенні, оскільки вони згубно впливатимуть на наш духовний стан.

Практичне завдання:

Маємо помолитися та запитати Господа: «чим я в даний момент можу Тобі послужити?» Яке

служіння нам приходить? Не відкидаючи навіть найнеймовірніше, маємо взяти благословення у духівника та приступати до його виконання. Це стане нашим особистим досвідом спілкування з Небесними Силами і практичного творіння, який потрібно описати в духовному щоденнику. В подальшому так має будуватися все наше життя.

4. Протидія лукавих сил:

Ми виходимо на рівень безперервної духовної брані — бій за власну душу та душі людей відбувається кожен секунду, в кожному місці протягом життя.

Практичне завдання:

Потрібно дати відповідь на питання: чи знаходжусь я в духовному бою, чи ні? Якщо ми не ведемо бій в цьому місці, в цю секунду, тоді виникає питання: чи я здався?

Якщо в нашому житті нічого не відбувається — значить в нас є прихована духовна фальш, підсвідомо ми в чомусь заодно із лукавими силами, і вони нас ведуть не в тому напрямку, наш шлях хибний. Або ми лукаво віримо, або наша ціль лукава — ми хочемо чогось іншого, а не бути з Богом. Господь знає наше істинне рішення.

Якщо насправді власне «я» для нас на першому місці, вибір гордині — це для нас природно, але веде до руйнування. Не можна «сидіти на двох стільцях одночасно» і «викрутитися» не вийде, з кожним рухом лукавство затягуватиме, мов болото. *«Ніхто двом панам служити не може, бо або одного*

зненавидить, а другого буде любити, або буде триматись одного, а другого знехтує. Не можете Богові служити й мамоні» (Мф 6:24). Тільки якщо ми кожную секунду свого життя проживаємо з Господом та палаємо любов'ю до Нього і до всякого Його творіння, наш вибір безкомпромісний. Немає бути нічого між служінням Богу і нами: ні сім'я, ні робота — ніщо не може бути більш важливим, ніж ваш шлях до Господа та служіння людям. Це означає, що ми готові покласти свою душу за душі своїх братів і сестер. Але є умова: ця людина має нас особисто попросити про допомогу і дати свій дозвіл на те, щоб ми їй допомагали. Інші експерименти закінчаться для нас різного рівня іспитами. Тиск лукавих сил на нас збільшиться.

Немає значення, де ми знаходимось і чим займаємось — ніщо не звільняє нас від духовного бою. Лукаві духи будуть намагатися вплинути на нас будь-якими обставинами, в будь-який час і через будь-яких людей, тварин, предмети. Війна ведеться всіма можливими засобами і методами. В той момент, коли ми назвалися Господніми, нас починають спокушати найнеймовірнішими речами, аби лише наша воля змінилась.

Ніколи не можна припиняти духовний бій. Духівник — це той полководець, який спрямовує наші духовні сили, а єдина наша зброя, яку дає Господь — це піст і молитва — звернення від душі до Господа («І сказав їм: цей рід не може вийти інакше, як від молитви і посту» (Мк 9:29)). Якщо наша воля не зміниться, і ми залишимося непохитними у своєму виборі Господа, навіть при наявності гріхів, з якими ми не можемо впоратись, — на свій рівень грішни-

ків в Господньому світі ми потрапимо. Господь нас не залишить. Всі, хто до Нього звертається, будуть почуті та захищені.

Практичне завдання:

Ознайомитися з життям Іоанна Предтечі. Розділивши аркуш паперу на дві частини, виписати з одного боку — відомості з життя святого (де та як народився, як виховувався, що їв, що пив, як служив, як йому віддячили, чи був він предтечею в царстві спочилих, чи служив він там, чи належало йому постраждати перед розп'яттям Господа і т.д.), а з іншого — відповідні факти зі свого життя (проаналізуймо, як я виховувався, що я їм, у що одягаюся, як служу і т.д. і чи є у мене шанс стати найменшим у Царстві Небесному?). *«Поправді кажу вам: Між народженими від жінок не було більшого над Івана Христителя! Та найменший у Царстві Небеснім той більший від нього!»* (Мф 11:11) Візьмемо для себе взірець християнського образу життя та істинного служіння і зрозуміємо, до чого маємо прагнути. Це дасть нам усвідомлення того, що робити далі та що потрібно змінювати в своєму житті. Маємо зрозуміти, що наше життя з Господом на землі — це безперервний бій проти лукавих сил. Як святий Іоан Предтеча вів цей бій та як йому вдавалося стримувати безперервні бісовські атаки?

5. Моя духовна дія:

Постійне живе спілкування з Богом і душами людей.

Глибоке усвідомлення того, що душа є вічною, не помирає, єдине — вона може обрати перебувати в місці страстей та образ — в пеклі.

Ми починаємо істинно бачити обставини та усвідомлювати волю Господню щодо себе та оточуючих. Не треба намагатись розумом прочитати обставини, просто погляньмо, що духовно дає нам Господь на сьогоднішній момент? Наприклад це можливість сповіді, Причастя, духовного спілкування... — всі ці дари ми або приймаємо і використовуємо, або ні. Будь-які інші обставини, що віддаляють нас від духовного розвитку є лукавими. Та щоб побачити та зрозуміти волю Господню, маємо просити у Бога духовного просвітлення. Треба просити у Господа духовного бачення, але і тримати при цьому свої духовні очі широко відкритими.

Вчимося розуміти Господні підказки в своєму житті. Все навколо може стати такою підказкою — вчимося бачити їх. Бачення обставини та розуміння Господніх підказок стане для нас досвідом та дасть можливість в боротьбі з лукавими силами бути на крок попереду, адже згодом ми переконаємось, що нечисті духи діють за схемами, які повторюються.

5. Протидія лукавих сил:

Боїмося бажати будь-чого гріховного матеріального або духовної влади (духовна ієрархія встановлюється лише на основі любові, старший служить всім) — матеріалізація наших бажань буде миттєвою.

Все, чого ми забажали в душі своїй, буде нам дано — чи то людина, чи гріх, чи якийсь предмет. Досить швидко ми зрозуміємо, що, окрім шкоди, задоволення цих бажань нам нічого не принесло, але змусило нашу душу відійти від Господа. Ціна задоволення наших гріховних бажань — духовне падіння і відчуття богозалишеності. Після відчуття благодаті Божої та щастя перебування з Господом стан богозалишеності — це ЖАХ.

З першим відчуттям благодаті приходить розуміння, що раніше ми жили без Бога саме в такому стані — стані богозалишеності. Цей стан схожий на відчуття маленької дитини, яку залишили на холоді самотню та розгублену і якій більше за все хочеться повернутися до теплого дому, де її люблять. Під час духовного падіння хочеться негайно повернути відчуття перебування з Богом, та це можливо лише через слізне покаяння.

Духовне падіння через спокусу — це практично повний розгром та поразка в духовній битві. В цей момент ми усвідомлюємо, наскільки легко давалось нам все на духовному шляху раніше. Після падіння всі духовні кроки на шляху до Бога стають набагато важчими, все стає складно. Виникає паніка, апатія... І лише через щиросердне покаяння відбувається прощення, і Господь знову заходить в нашу душу. Маємо дуже цінувати стан постійного перебування в Господі.

Практичне завдання:

Чи переживали ми духовні падіння та чи знайомий нам стан богозалишеності? Які події передували цьому стану? Чи вдалося нам його подолати та яким чином?

Господь дає нам все, що нам потрібно і якщо ми все-одно ще чогось пристрасно бажаємо — значить ми не погоджуємось з Його волею. Пам'ятаймо, що все, що ми маємо, дає нам Бог. Отже, воно не наше, а Господнє, і ми маємо навчитись володіти так, ніби не володіємо. *«А це, браття, кажу я, бо час позо-сталий короткий, щоб і ті, що мають дружин, були, як ті, що не мають, а хто плаче, як ті, хто не плаче, а хто тішиться, як ті, хто не тішиться; і хто купує, як би не набули, а хто цьогосвітнім користується, як би не користувались, бо минає стан світу цього»* (1 Кор. 7:29-31).

Практичне завдання:

Поміркуймо, які матеріальні бажання ми ще маємо? Маємо усвідомити, що це є ті наші слабкі місця, через які нас обов'язково спокушатимуть.

Деякі спостереження з практичного досвіду боротьби священнослужителя з лукавими духами

1. Лукаві духи можуть легко впливати на нас через дрімоту та сон, де вони втілюють для нас всі наші потаємні гріховні інтимні бажання (навіть ті, в яких ми боїмось зізнатись самі собі), одночасно переконуючи, що уві сні можна все, адже все не по-справжньому. Напередодні нічних спокус лукаві духи, зазвичай, навіюють нам думку, в корені якої похоть або жадібність — бажання людини або речі, і якщо ми приймаємо цю думку — нас спокушають далі. Через обставини нас ніби запитують: ти хочеш це мати? Інтимні бажання лежать в основі нашого життєвого руху, тому, намагаючись спокусити нашу душу та взяти її у свою владу, нечисті сили пропонують нам на вибір весь спектр гріховних послуг, будь-яке наше гріховне бажання буде виконане. Все, чого ми хочемо, чи коли-небудь хотіли, їм відоме, є книга наших гріхів, і все це вони можуть використати проти нас. Та лукаві духи намагаються робити все потай, щоб ми не побачили свого ворога та не почали з ним боротись, адже з одного боку їхні спокуси — це їхній вплив на нас, а з іншого — підказка нам для покаяння. Все, що вони нам дають, можна використати проти них, тільки якщо ми відслідковуємо свої гріхи, готові визнати їх та протистояти їм. Якщо ж ні — гріховні задоволення нами керують.

Практичне завдання:

Маємо вести щоденник сну та сновидінь. Проаналізуймо за своїми записами в цьому щоденнику,

чи впливають на нас уві сні лукаві духи? Якщо так, то як саме? Маємо визначити, чому вони мають таку можливість? Які гріхи ми допустили та не розкаялися в них?

Ми маємо вирішити: чи ми любимо Господа і боїмось грішити, чи ми любимо гріх. Якщо у нас є ознаки присутності лукавих сил — що б ми не казали та не думали про себе, це означає, що ми більше любимо гріх. Маємо стати на битву проти нього та нечистої сили біля нас, і ця битва буде вестися в області ілюзій так само, як і в дійсності. Тоді ми обов'язково перемаємо, якщо будемо триматись Господа, будувати та зміцнювати свої особисті стосунки з Ним. Маючи віру та силу від Бога, ми направлятимемо її проти реальних в духовному світі істот — лукавих духів. *«Бо ми не маємо боротьби проти крові та тіла, але проти початків, проти влади, проти світоправителів цієї темряви, проти піднебесних духів злоби»* (Ефес 6:12).

Доки не відбудеться нашого духовного бою з лукавими духами — ми не народимось духовно. Іншого шляху немає. Якщо вони не виступають проти нас — значить їх влаштовує те, як ми живемо, і про наше духовне народження ще не може бути і мови.

Практичне завдання:

Потрібно відповісти собі на питання: чи відбулася у нас духовна битва з лукавими духами? Чи відбувається вона на даний момент?

2. Лукаві духи використовуватимуть проти нас всі наші страхи: за дітей, жінку, чоловіка, батьків, роботу, гроші, дім та інше. Наприклад вони втілюватимуть їх уві сні, знищуючи на наших очах все, що ми любимо.

Якщо ми боїмося, страх перемагає нашу віру, і лукаві духи дізнаються про це, почувши від нас специфічний духовний запах страху. Щойно ми чогось злякаємось та відчуємо уві сні жах, такі жахливі сновидіння будуть у нас періодично повторюватись знову і знову. Нечиста сила знову атакуватиме, адже коли ми кричимо вночі від жаху, ці емоції — це те, чим лукаві духи від нас «живляться», і чим сильніший наш страх, тим смачніша для них така духовна «пожива». В проміжках між такими сновидіннями нам даватиметься час для того, щоб відновити духовні сили, і по часу, необхідному нам для цього, можна оцінити рівень нашого духовну захисту та сили.

Практичне завдання:

Проаналізуймо записи свого щоденника сну та сновидінь: чи сняться нам жахи та як часто? Які страхи ми маємо?

Для того, щоб максимально захиститися, необхідне наше якнайповніше покаяння по всіх чотирьох сферах життя. Якщо лукаві духи нас атакують, значить вони мають на це духовне право, і відняти у них це право ми можемо лише покаявшись у своїх гріхах. Ми слабкі і за своєю природою охочі до гріха, але ми маємо почати проти них боротися. Тоді з Господом ми переможемо.

3. Нам будуть створюватись найзручніші обставини для втілення гріха. Спочатку лукаві духи будуть навіювати нам думки, будь-яка з яких може нас духовно вразити, щойно буде нами прийнята. Тоді нечиста сила може практично матеріалізувати все, чого ми забажаємо, але ціною буде наша душа. Одержати її вони зможуть або через самогубство, або змусивши нас служити собі (наприклад ходити до «бабок», екстрасенсів, магів і т.д.).

Маємо усвідомити аксіому: реальність — це ілюзія, а духовний світ — це вічна реальність. Все матеріальне — це ілюзія, і ми не маємо бути прив'язані до нього. Тому коли ми душею припадаємо до чогось, Господь попускає нам навчання, і ми втрачаємо саме те, до чого найбільше прикипіли.

Практичне завдання:

Поміркуймо: чого Господь, знаючи нас та наші потреби, нам не дає? Якщо все зважите — зрозуміємо, що слава Богу за все! Тому що нам уже дано все, що нам потрібно. Але якщо ми молимося та просимо гріха, хіба люблячий батько дасть дитині лезо? Так і Господь не дасть нам втілити гріх. Та якщо ми все одно невпинно проситимемо — одержимо, але пізніше, тоді, коли нам вже не буде потрібно.

Так само якщо безупинно просимо за іншу людину — невже ми любимо її більше за Господа та краще за Нього знаємо, що їй потрібно?

4. В деякий момент у нас з'явиться неприязнь до духівника і церкви. В голові буде цілий рій думок, що переконуватимуть нас у тому, що церква «не така» і священники «не такі». Тому зазвичай

священики одразу попереджають, що так буде, і кажуть, що між духівником та людиною не може бути жодного матеріального інтересу.

Практичне завдання:

Які сумніви в церкві та своєму духівнику ми маємо? Всі питання маємо дослідити, обговорити зі своїм духівником та розв'язати для себе так, щоб вони не стояли на заваді нашого духовного розвитку.

В церкві ми відрікаємось від нечистої сили, а натомість у нас виникає духовний зв'язок з духівником. Для того, щоб нас ослабити, лукаві сили намагатимуться якнайсильніше запламувати цей зв'язок та налаштувати нас проти людей, які можуть нам допомогти. Проти прихожан чоловіків зазвичай лукаві використовують їх самолюбство та гординю («Чого я маю його слухати?»), тому спілкування людини з духівником має бути тільки добровільним і тільки усвідомленим. Особисту приязнь прихожанок лукаві нерідко використовують для того, щоб спокушати через них священиків. Жіночі чари діють на кожного чоловіка, і духівник в будь-якому разі буде спокушуваний, але він має усвідомлювати, що йде битва за душу жінки, якій він намагається допомогти. Треба розгледіти загрозу для душі цієї людини та обговорювати з нею все, що відбувається, адже плотські пристрасті найбільше бояться світла. Духовна любов набагато сильніша, ніж мирська плотська любов, тож непотрібно надавати їй такого великого значення. Це лише дрібниця, неварта того, щоб заради неї псувати духовні стосунки у вічності.

5. Під час строгого посту загалом можна виділити наступні моменти, які з досвіду служіння людям священика відбуваються майже з кожним, хто строго постує 40 днів:

- **3-6й день.** Нічні атаки лукавих духів з можливим прямим фізичним впливом на наше тіло: ми можемо бачити, як нечиста сила в різних образах сидить на нашому ліжку, відчувати, що на нас лежать зверху і не дають змоги поворухнутись та навіть намагаються згвалтувати чи задушити.
- **6-10й день.** У нас виникає багато думок, які переходять в неприязнь, а далі — навіть в ненависть до духівника та церкви («все не так», «все не те» та «все неправильно»). Найчастіше лукавими духами навіюється думка: «іди в будь-яку іншу церкву». Це означає, що в нашій духовній праці ми наблизились до місця їх концентрації біля нас, ми підходимо до того, щоб усвідомити, покаятись та почати працювати над викоріненням наших основних гріхів зі свого життя.
- **10-20й день.** Сумніви у всьому, бажання всього гріховного. Дуже важливо, щоб в цей час ми знаходились в полі зору духівника.
- **20й день і далі.** Просвітлення. Духовне очищення. Духовне народження. «Ісус відповів і до нього сказав: Поправді, поправді кажу Я тобі: Коли хто не народиться згори, то не може побачити Божого Царства. Никодим Йому каже: Як може людина родитися, будши старою? Хіба може вона ввійти до утроби своїй матері знову й родитись? Ісус відповів: Поправді, поправді кажу Я тобі: Коли хто не родиться з води й Духа, той не може ввійти в Царство Боже. Що вродилося

з тіла є тіло, що ж уродилося з Духа є дух. Не дивуйся тому, що сказав Я тобі: Вам необхідно родитись згори. Дух дихає, де хоче, і його голос ти чуєш, та не відаєш, звідкіля він приходить, і куди він іде. Так буває і з кожним, хто від Духа народжений» (Ін 3:3-8).

Одночасно з духовним народженням у нас виникає сильне роздратування на матеріальний світ та людей, адже ми починаємо бачити гріх навколо себе та практично не в змозі його терпіти. Ми переходимо на Господню сторону, бачимо все лукавство цього світу та стаємо нетерпимими і нестриманими на гріх. Нам починають бути добре зрозумілими слова Господа: *«О, роде невірний й розбещений, доки буду Я з вами, і терпітиму вас?»* (Лк 9:41) Особливо почнуть дратувати рідні, коли ми побачимо їх ніби зі сторони та помітимо всі їх недоліки.

Все, що з любов'ю, залишиться з нами, а все інше відійде. Не можна йти на компроміси з лукавим світом, адже тоді на деякому етапі нашого духовного шляху це зупинить нас і стане перешкодою для подальшого розвитку. Та духовно «відриватись» від ближніх також недобре, бо коли ми духовно не розуміємо людей та не відчуваємо їх гріха — нам важко їм допомогти.

- **З моменту просвітлення** нас наповнює всеосяжна любов до Божого світу. Всі створіння Божі викликають у нас захоплення, в той же час ми починаємо шкодувати про кожну вбиту нами раніше істоту.

Практичне завдання:

Якщо ми строго постували, по записам зі свого духовного щоденника проаналізуймо етапи свого посту: періоди загострень атак лукавих духів, спокуси, думки, сумніви, бажання та інше.

Порада: в боротьбі з лукавими духами застосовуймо все і багато (духовні інструменти — піст, молитва, служіння), і все від душі і з любов'ю, в радості. Коли починається бій — ми озброюємось постом і молитвою. Будьмо духовно непередбачуваними для нечистої сили. Будьмо творцями. Адже нечиста сила творити не може. Будьмо на крок-два попереду!

Домашнє завдання:

Описати свій практичний досвід духовного розвитку та боротьби з лукавими силами. На якому етапі духовного шляху ми знаходимось? Які атаки лукавих духів переживаємо, та як їм протидіємо? Чи є в нас духовний стержень, чи немає?

Тема 5.

**«Особистий аналіз
своїх можливостей,
знань і вподобань.
Пошук свого служіння
Богу і людям»**

«Я прагну служити як:

- 1. Господь. — 2. Матінка Божа. — 3. Апостоли. —**
- 4. Жони-мироносиці. — 5. Диякони. —**
- 6. Священики та єпископи. — 7. Монахи. —**
- 8. Святі.»**

Після того, як ми обрали рівень служіння, якого прагнемо досягти (активний усвідомлений віруючий, мирський проповідник чи максимальне служіння), наше духовне натхнення вилилось у духовну працю над собою. В результаті цієї праці ми досягли деякого духовного рівня, обрали і зайняли деяку свою духовну «нішу», духовно стабілізувалися, прийняли і змирилися з усім тим духовним світлом та темрявою, що нас оточують, і, в основному, на цьому ми призупиняємось в своєму духовному розвитку. Цьому є дві основні причини. Перша — якщо на даний момент гріх не викорінюється з нашого життя, ми можемо продовжувати слізно каятись, але фактично це значить, що ми його не зрікаємось, а отже, він нам солодкий, і насправді ми його любимо. Друга — зовнішні обставини в нашому житті складаються таким чином, що часу та сил на духовний шлях та розвиток у служінні не залишається. Маємо усвідомити, що ми самі створюємо і насправді не бажаємо змінювати обставини, які нами керують. Так відбувається тому, що пріоритети інших справ ми ставимо вище, ніж справи спасіння своєї душі та служіння Богу і людям.

Практичне завдання:

Маємо відповісти собі на питання: чи відбувається наш духовний розвиток та поглиблення в служінні Богу та людям, чи ми відчуваємо, що духовно зупинилися та заспокоїлися, і цей спокій є на погибель нашої душі? Які причини нашого духовного стану, та як їх подолати?

Практичне завдання:

Після читання Євангеліє звернімося в сердечній молитві до Господа з проханням дати нам зрозуміти наш духовний шлях.

Якщо ми так помолимося, ми зможемо почути, що Господь кожному з нас каже: «іди служи, спасай свою душу, служи душам інших».

Коли Господь особисто каже нам братися за служіння, і ми Його чуємо, одразу хочеться здійснити якісь радикальні вчинки та навіть стати трохи фанатичними, але Господь не чекає від нас надмірних зусиль та непосильних кроків. Він відкриває перед кожним такий шлях, який буде для нас прийнятним та зрозумілим. Тоді, рухаючись цим шляхом, ми залишатимемось спокійними, і цей спокій є на спасіння нашої душі. Таким чином у нас з'являється сильний внутрішній духовний стержень.

Практичне завдання:

Прислухаймося до своєї душі. Що нам заважає послухати Господа, йти шляхом спасіння своєї душі та служити душам інших? Те, що ми любимо грішити? Та заради Господа можна зректись будь-якого гріха, і це не буде складно вчинити.

Практичне завдання:

Помолімося: яких гріхів нам потрібно зректися для того, щоб продовжити духовно розвиватись в служінні Богу і людям?

Практичне завдання:

Кожному з нас Богом дано бути тими, ким ми є. Якщо ми вже трохи себе пізнали, маємо спробувати знайти своє служіння. Для цього потрібно помолитися і роздивитись, як навколо нас складаються обставини. До якого служіння Господь нас підводить?

Коли дії, неможливі для нас раніше (через брак часу, особливості характеру та способу життя, яким ми жили), стають можливими — значить Господь показує нам, як ми можемо ефективно служити. Ми можемо відмовлятись приймати це, або нам може бути страшно, але Господь вже приготував для нас справи і знає, що ми можемо з ними впоратись.

Практичне завдання:

Потрібно прийняти рішення, без якого духовно рухатись далі неможливо. Маємо відповісти на питання: **я хочу служити як хто?**

Можливі варіанти:

1.Господь ☐,

2.Матінка Божа ☐,

3.апостоли ☐,

4.жони-мироносиці ☐,

5.диякони ☐,

6.священики ☐,

7.монахи ☐,

8.єпископи ☐,

9.Свій варіант ☐: _____.

Практичне завдання:

Після того, як ми обрали рівень служіння, необхідно, щоб кожен з нас усвідомив життєвий шлях представників цього рівня. У нас з'являється ціль і приклад практичного служіння людей на землі. Ці люди залишили в світі свій неповторний слід. А який слід хочемо залишити ми?

Будь-який обраний нами приклад — це приклад максимального служіння. Маємо дослідити життя цих людей і написати духовний реферат: «Як я маю жити, наслідуючи представника обраного рівня служіння (Господа, Матінку Божу, апостола і т.д.)? Як ця людина будувала свої стосунки з іншими людьми, з сім'єю, з матеріальним світом, та як маю їх будувати я?»

Дослідивши життєвий шлях святої людини, ми зможемо укріпити свої слабкі сторони, якщо в кожній ситуації почнемо звірятися, як вона чинила. Для цього потрібно, використовуючи доступні нам достовірні джерела (в першу чергу Євангеліє та Апостол), дізнатися хто як служив, що зробив, як жив, як загинув і т.д. Ця праця — для нас і наслідування нами цих людей.

1. Господь

Господь наш Ісус Христос — це ідеал служіння Богу і людям людини на землі, на який має рівнятись кожен. Зі святого Євангеліє ми знаємо, що робив Ісус Христос під час свого земного життя: проповідував слово Боже, зціляв хворих, виганяв бісів, задарма одержавши від Отця, — задарма віддавав людям. Кожен хотів би служити так, як Він, але Господь питав своїх учнів: *«Чи ж можете ви пити чашу, що Я її питиму або христитися хрищенням, що я ним хрищуся?»* (Мф 20:22) Чи готові ми взяти на себе таке служіння?

Служіння Ісуса Христа — це максимальне служіння людини на землі у всякий час, на всякому місці, в будь-якій якості. Це постійний пошук і духовна праця, коли *«піт Його став, немов каплі крові»* (Лк 22:44). Це практично безперервний піст, молитва, проповідування та служіння, і врешті решт — покладання своєї душі заради інших. *«Ми з того пізнали любов, що душу Свою Він поклав був за нас. І ми мусимо класти душі за братів!»* (1 Ін 3:16)

Коли апостола Петра розпинали, він просив, щоб його розіп'яли вниз головою, бо вважав себе недостойним бути розіп'ятим як Господь, і ми, обираючи Господа взірцем свого служіння, маємо завжди пам'ятати, що ми грішні та недостойні і ніколи не зможемо навіть наблизитись до Його рівня (тому, коли подвизаємось і постимося — краще поститися не 40 днів, а 39, щоб не було спокуси загордитися). Щойно ми допускаємо думку про те, щоб зрівнятися у своєму служінні з Господом, або навіть вознестися вище за Нього — значить нас долає гординя і ми відходимо від Бога. Саме через це був скинутий на

Землю ангел Денниця (сатана), він вирішив, що кращий за Бога і був покараний. Так і ми, щойно духовно не відповідаємо світлу Божому — одразу падаємо до сатани та його слуг, і починаються атаки лукавих сил на нас. Втім, щойно ми щиро каємось — Господь знову нас приймає. Протягом життя ми можемо безліч разів духовно підніматись, падати та знову підніматись. Господь попускає нам таке навчання для того, щоб, врешті решт, наша духовна позиція була остаточною і непохитною — ми стали Господніми.

Обираючи взірцем Господнє служіння, використовуємо досвід служіння всіх наступних груп людей.

2. Матінка Божя

Терпіння, Смирення і Любов.

З дитинства вирішивши присвятити себе Богу та залишитися дівою, тим не менше з безмежною вірою і смиренням перед волею Божою Вона приймає звістку про те, що має в утробі від Духа Святого. *«Я ж Господня раба: нехай буде мені згідно з словом твоїм!»* (Лк 1:38). Чи маємо ми таку віру і смирення перед волею Господньою?

А потім — материнські мовчазні страждання та безмежна Божественна любов, з якою Свята Марія дивиться, як розпинають її Сина. Хто з нас готовий бути свідком страждань та смерті своєї дитини? Це служіння поза межею того, що ми можемо усвідомити. Ми можемо взяти Матінку Божу за ідеал, до якого прагнемо наблизитись, але чи здатні ми дивитись на те, як розпинають нашу дитину?

І тому — постійне предстояння та молитви до Свого Сина за всіх людей світу.

3. Апостоли

Наслідуючи апостолів, маємо вчитися їх працелюбству. Взявши за приклад їх життя, маємо намагатися створювати такі умови, щоб кожен день працювати на Господній ниві та шукати людей, яким ми могли б послужити. Чим більше ми служимо, безкорисно віддаємо всім людям, не дивлячись на особу, тим більше духовної сили дає нам Господь. *«Ви дармо дістали, дармо й давайте»* (Мф 10:8).

Апостоли є для нас прикладом міцного внутрішнього духовного стержня, заснованого на Вірі та Любові до Бога. Як можна було їх духовно зламати? Їх четвертували, колесували, вішали, розпинали — а вони славили Господа.

Практичне завдання:

Якщо ми обираємо апостольське служіння — маємо серед всіх відомих нам апостолів (святі Андрій, Петро, Іоан, Павло, Матфей, Фома та ін.) обрати одного, найближчого нам по духу, та дослідити його життєвий шлях.

Апостол Андрій Первозваний. Першим йде за Христом, і ради Христа не припиняє проповідувати, опинившись на грані тілесної смерті.

Апостол Андрій, будучи учнем Іоанна Хрестителя, зустрічає Ісуса Христа і перший із всіх апостолів духовно та фактично йде за Ним в той час, коли біля Господа ще немає нікого. *«А Ісус обернувся й побачив, що вони йшли за Ним, та й каже до них: Чого ви шукаєте? А вони відказали Йому: Равві, перекладене це визначає: Учителю, де Ти живеш?»* (Ін 1:38) Він йде за людиною, відчуваючи серцем,

що це сам Господь, чим показує глибину своєї віри та смирення перед Богом. *«А один із тих двох, що чули від Івана та йшли вслід за Ним, був Андрій, брат Симона Петра. Він знайшов перше Симона, брата свого, та й говорить до нього: Знайшли ми Месію, що визначає: Христос»* (Ін 1:40-41). Весь час служіння Господа на Землі апостол постійно перебуває з Ним, скромно виконуючи свою місію. *«Є тут хлопчина один, що має п'ять ячних хлібів та дві риби, але що то на безліч таку!»* (Ін 6:9) — каже апостол, в скромності своїй говорячи про себе в третій особі. Ця притаманна йому скромність показує, як апостол розумів суть свого служіння: проповідувати істину Господню, показувати людям світло Боже і вести людей до Бога, самому залишаючись в тіні та намагаючись бути непомітним.

Після того, як апостол Андрій став свідком страждань та вознесіння Ісуса Христа, він поніс благу вість до язичників, де многобожжя та людиноїдство. А що відбувається в нашому сучасному світі? Многобожжя (люди поклоняються грошам, владі, задоволенням, славі...) та людиноїдство (для досягнення своєї мети люди готові духовно «їсти» один одного). Язичники, душі яких потребують благої вісті, є всюди поряд з нами. Тож той, хто прагне нести апостольське служіння, не мусить далеко ходити.

Будучи взятим язичниками в Греції та приреченим на смерть, апостол вважав себе недостойним бути розіп'ятим на хресті, як Господь. А коли його розіп'яли — два дні проповідував, не дозволяючи зняти себе з хреста.

Апостол Петро. *«І кажу Я тобі, що ти скеля, і на скелі оцій побудую Я Церкву Свою, і сили адові не переможуть її» (Мф 16:18).*

Простого рибалку Симона до Господа привів його брат Андрій, і він увірував, як дитина — щиро та від усієї душі. Настільки щиро, що коли Господь запитує апостолів: *«А ви за кого Мене маєте?»* (Мф 16:15), апостол Петро без вагань відповідає: *«Ти Христос, Син Бога Живого! А Ісус відповів і до нього промовив: Блаженний ти, Симоне, сину Йонин, бо не тіло і кров тобі оце виявили, але Мій Небесний Отець»* (Мф 16:16-17).

Бачачи, як Господь йде по воді, святий апостол виявляє свій живий та запальний характер і поривчасто говорить: *«Коли, Господи, Ти це, то звели, щоб прийшов я до Тебе по воді»* (Мф 14:28). І навіть робить перші кроки. Але, допустивши в своє серце страх та сумнів, починає тонути. *«Але, бачачи велику бурю, злякався, і зачав потопати...»* (Мф 14:30). Так відбувається і з нами. Коли ми починаємо перейматися мирськими проблемами, які чинять нам перешкоди на шляху до Господа, ми починаємо духовно тонути та потрапляємо під владу лукавих обставин. Але Господь завжди простягає Свою руку, щоб визволити нас. *«І зараз Ісус простяг руку й схопив його, і каже до нього: Маловірний, чого усумнився?»* (Мф 14:31)

Чуючи про те, що Господу належить постраждати, апостол відповідає просто і щиро, як дитина: *«Змилуйся, Господи, такого Тобі хай не буде!»* (Мф 16:22). Запал і любов до Господа апостола Петра настільки великі, що він відрубує вухо рабу, який намагається взяти Ісуса Христа. *«А ось один із тих,*

що з Ісусом були, витягнув руку, і меча свого ви-
хопив та й рубонув раба первосвященика, і відтяв
йому вухо» (Мф 26:51). Та коли Господь казав свя-
тому Петру про те, що він має тричі зректись Його,
апостол не міг Йому повірити. «Говорить до Нього
Петро: Коли б мені навіть умерти з Тобою, я не від-
речуся від Тебе!» (Мф 26:35) Тим не менше, Петро
тричі зрікається Ісуса Христа, коли Його судять у
дворі первосвященика. «Тоді він став клястись та
божитись: Не знаю Цього Чоловіка! І заспівав півень
хвили тієї... І згадав Петро сказане слово Ісусове:
Перше ніж заспіває півень, відречешся ти тричі від
Мене. І, вийшовши звідти, він гірко заплакав...»
(Мф 26:74-75)

Апостол плакав від розкаяння. Оглядаючись на
своє минуле життя, нам також важко зрозуміти те, як
Господь може нам простити і дає можливість спасти
свою душу. Коли ми відчуваємо, що нам прощено,
нашу душу наповнює безмежна вдячність і бажання
своє подальше життя присвятити тому, чого раніше
ми не знали — допомагати, безкорисно творити,
служити Богу і людям. Коли після воскресіння Гос-
подь являється Петру, Він тричі прощає апостола і
наказує пасти своє стадо. «Утретє Він каже йому:
Симоне, сину Йонин, чи кохаєш Мене? Засмутився
Петро, що спитав його втретє: Чи кохаєш Мене? І
він каже Йому: Ти все відаєш, Господи, відаєш Ти,
що кохаю Тебе! Промовляє до нього Ісус: Паси вівці
Мої!» (Ін 21:17) Так Петро стає основою апостолів
та основою церкви Христової на Землі, що і проро-
кував йому Господь: «ти ж колись, як навернешся,
зміцни браттю свою!» (Лк 22:32)

Після вознесіння Господа апостол проповідував скрізь, хоч і знав, що за це його чекає смертна кара. Він зціляв хворих та біснуватих, воскрешав мертвих та благовіщував. Вважаючи себе недостойним бути розіп'ятим як Господь, святий апостол Петро помер мученицькою смертю, будучи розіп'ятим вниз головою.

Апостол Павло. Людина, що промовляла найжорстокіші прокляття та найпалкіші слова любові.

Перш ніж бути покликаним на служіння Господу, святий Павло був дуже освіченим фарисеем та жорстоким гонителем християн, на судах вимагаючи для них лише смерті. Та, прямуючи в Дамаск з листом від первосвященника про те, що в синагогах цього міста мають розпочати викривати християн та зв'язаних відсилати до Єрусалиму, святий почув голос Ісуса Христа: *«Савле, Савле, чому ти Мене переслідуєш?»* (Дії 9:4) Почувши цей голос, святий Павло умить визнає, що Ісус є Син Божий, і з палкого гонителя християн перетворюється на палкого християнина. Чи може людина миттєво настільки сильно змінити свій світогляд? Звичайна людина, напевно, ні, та апостол Павло був обраним. Через три дні він хреститься, і одразу розпочинається шлях його служіння.

Апостол проповідував кожну секунду свого життя. Багато хто гнав святого Павла за його слова та справи, і навіть не всі апостоли його підтримували, та всім своїм численним гонителям апостол протиставляв лише безупинну проповідь та справи служіння Богу — невтомну працю, що видається нам непосильною для людини та майже неможливою.

Він був ревнителем того, щоб церква Христова стала всесвітньою, та до Бога прийшли абсолютно всі: і юдеї, і язичники, бо спасіння душі дається не по закону, а по вірі (*«Бо кінець Закону Христос на праведність кожному, хто вірує»* (Рим 10:4)).

Апостолу Павлу належать слова: *«Коли я говорю мовами людськими й ангольськими, та любови не маю, то став я як мідь та дзвінка або бубон гудячий! І коли маю дара пророкувати, і знаю всі таємниці й усе знання, і коли маю всю віру, щоб навіть гори переставляти, та любови не маю, то я ніщо! І коли я роздам усі маєтки свої, і коли я віддам своє тіло на спалення, та любови не маю, то пожитку не матиму жадного! Любов довготерпить, любов милосердствує, не заздрить, любов не величається, не надимається, не поводить ся нечемно, не шукає тільки свого, не рветься до гніву, не думає лихого, не радіє з неправди, але тішиться правдою, усе зносить, вірить у все, сподівається всього, усе терпить! Ніколи любов не перестає!»* (1 Кор 13:1-8)

Апостол Фома. Фома «невіруючий».

Відданість Фоми Господу була безмежною. Коли Господь мав намір йти до Юдеї, де Його намагались убити (*«Після ж того говорить до учнів: Ходімо знову в Юдею. Йому учні сказали: Учителю, таж допіру юдеї хотіли камінням побити Тебе, а Ти знов туди підеш?»* (Ін 11:7-8)), Фома сказав на це: *«Ходімо й ми, щоб із Ним повмирати»* (Ін 11:16). Але, доскіпливий за своїм характером, апостол в усьому мав пересвідчитися самостійно. Тому, коли апостоли сказали йому, що Господь воскрес, він відповів: *«Коли на руках Його знаку відцвяшного я не побачу,*

і пальця свого не вкладу до відцвяшної рани, і своєї руки не вкладу до боку Його, не ввірую!» (Ін 20:25) Та коли Фома на власні очі побачив Господа — віра його стала безмежною: *«Господь мій і Бог мій!»* (Ін 20:28) Після цього заради Господа він був готовий на все.

Апостол Матфей. Матфей митар.

Митарі — це люди, що збирали мито для римлян з населення і серед простолюду вважалися жадібними та нечестивими. Їх боялися, уникали та навіть ненавиділи. Але Господь, знаючи серце Матфея та бачачи його віру, каже йому: *«Іди за Мною!»* (Мф 9:9). І Матфей полишає митницю, йде за Ісусом Христом і супроводжує Його протягом всього Його життя. *«Той устав, і пішов услід за Ним»* (Мф 9:9).

4. Жони-мироносиці

Про служіння жон-мироносиць Господу та апостолам в Євангеліє написано *«маєтком своїм їм служили»* (Лк 8:3). Маючи бажання наслідувати служіння жон-мироносиць, можемо дослідити життя святої рівноапостольної Марії Магдалини.

Свята рівноапостольна Марія Магдалина.

«Марія, Магдалиною звана, що з неї сім демонів вийшло» (Лк 8:2) .

Щиро увірувавши та прийшовши до Христа, свята Марія одержує від Господа зцілення та духовне очищення. Безмежна вдячність і любов до свого Цілителя змушують її все своє подальше життя присвятити відданому та невідступному служінню Господу *«маєтком своїм»* (Лк 8:2). Кожному з нас

Господь являв свої чудеса та зцілення. Але чи є в наших серцях така вдячність Господу, як у святої Марії? Чи проявляється ця вдячність в невідступному пізнанні Господа та служінні Йому?

Сила любові до Господа нашого Ісуса Христа дала їй мужність та стійкість під час хресних страждань Господа, в той час, коли всі апостоли *«полишили Його й повтікали»* (Мк 14:50). Її любов перемогла страх, і до останньої хвилини страждань Господа свята Марія Магдалина залишалася поряд, будучи біля Його ніг і страждаючи разом із Ним.

Та сама любов спонукала святу Марію разом з іншими жінками-мироносицями шукати розради в тому, щоб віддати останню шану Спочилому — вони купують миро та аромати та, не зважаючи на небезпеку що загрожує, йдуть до гробу свого Спасителя. Усвідомивши розумом неможливість зробити те, що вони замислили (оскільки камінь, що закривав гріб, був дуже важким, *«і говорили одна одній: Хто відвалить нам каменя від могильних дверей?»* (Мк 16:3)), жінки не зупиняються, а продовжують йти, довірившись голосу свого серця, а не розуму. Чи здатні ми на такий нелогічний, скерований лише безмежною любов'ю до Господа вчинок?

«А дня першого в тижні, рано вранці, як ще темно було, прийшла Марія Магдалина до гробу, та й бачить, що камінь від гробу відвалений. Тож біжить вона та й прибуває до Симона Петра, та до другого учня, що Ісус його любив, та й каже до них: Взяли Господа з гробу, і ми не знаємо, де поклали Його! Тоді вийшов Петро й другий учень, і до гробу пішли» (Ін 20:1-3). Тут ми бачимо беззаперечне смирення, яке свята виявляє перед чоловіками апостолами, а

також довіру та любов, яку вони мали між собою. Підійшовши до Гробу Святого, апостоли Петро та Іоан побачили, що він пустий, і повернулись додому. А Марія залишилась. (*«А Марія стояла при гробі назовні та й плакала. Плачучи, нахилилась до гробу. І бачить два Анголи, що в білім сиділи, один у головах, а другий у ніг, де лежало Ісусове тіло... І говорять до неї вони: Чого плачеш ти, жінко? Та відказує їм: Узяли мого Господа, і я не знаю, де Його поклали... І, сказавши оце, обернулась назад, і бачить Ісуса, що стояв, та вона не пізнала, що то Ісус... Промовляє до неї Ісус: Чого плачеш ти, жінко? Кого ти шукаєш? Вона ж, думаючи, що то садівник, говорить до Нього: Якщо, пане, узяв ти Його, то скажи мені, де поклав ти Його, і Його я візьму!»* (Ін 20:11-15)) В цих словах вся глибина любові, відданості, смирення та простоти святої.

«Ісус мовить до неї: Маріє! А вона обернулася та по-єврейському каже Йому: Раббуні! цебто: Учителю мій!» (Ін 20:16) В цих словах — палка та трепетна любов, сила якої була такою, що ніхто та ніщо не могли відлучити Марію Магдалину від цієї любові, та любов, через яку свята удостоїлась бути першим свідком Воскресіння Господа та благовістувати про це апостолам.

5. Диякони

Для чоловіків, що бачать своє служіння в дияконстві, прикладом для наслідування може бути святий апостол первомученик архідиякон Стефан.

Святий апостол первомученик архідиякон Стефан.

Разом з ще шістьома єдиновірцями святий був вибраний апостолами першим дияконом (служителем) для підтримання порядку та справедливості при *«щоденному служінні»* (Діян 6:1). Диякони були вибрані після незадоволень несправедливим розподілом їжі, що виникли серед християн. Тоді апостоли, зібравши віруючих, сказали: *«Нам не личить покинути Боже Слово, і служити при столах. Отож, браття, виглядїть ізпоміж себе сімох мужів доброї слави, повних Духа Святого та мудрости, їх поставимо на службу оцю. А ми перебуватимемо завжди в молитві та в служінні слову... і обрали Степана, мужа повного віри та Духа Святого»* (Діян 6:2-5).

6. Священики та єпископи

Про те, якими мають бути диякони, священики, їх матушки та єпископи апостол Павло каже: *«Вірне це слово: коли хто єпископства хоче, доброго діла він прагне. А єпископ має бути бездоганний, муж однієї дружини, тверезий, невинний, чесний, гостинний до приходнів, здібний навчати, не п'яниця, не заводіяка, але тихий, несварливий, не сріблолобець, щоб добре рядив власним домом, що має дітей у слухняності з повною чесністю, бо хто власним домом рядити не вміє, як він зможе пильнувати про Божу Церкву? не новонавернений, щоб він не запишався, і не впав у ворожий осуд. Треба, щоб мав він і добре засвідчення від чужинців, щоб не впасти в догану та в сітку диявольську. Так само диякони мають бути поважні, не двомовці, не багато віддані вину, не соромнозахланні, такі, що мають таємницю*

віри при чистім сумлінні. Отже, і вони нехай перш випробовуються, а потому хай служать, якщо будуть бездоганні. Так само жінки нехай будуть поважні, не обмовливі, тверезі та вірні в усьому. Диякони мусять бути мужі однієї дружини, що добре рядять дітьми й своїми домами. Бо хто добре виконує службу, той добрий ступінь набуває собі та велику відвагу в вірі через Христа Ісуса» (1 Тим 3:1-13).

7. Монахи

Обираючи шлях чернецтва, людина ставить собі за мету прийняти ангельську подобу за життя. Ідеалом чернецького служіння може бути святий Іоан Предтеча.

Святий Іоан Предтеча. *«Ось перед обличчя Твоє посилаю Свого посланця, який перед Тобою дорогу Твою приготує» (Мк 1:2).*

Святий Іоан відкинув будь-які принади матеріального світу заради духовного життя і обрав шлях подвижницького служіння в пустелі, *«зодягався в одержу з верблюжого волосу, і мав пояс ремінний на стегнах своїх, а їв сарану та мед польовий» (Мк 1:6).* Господь називає його духовно найбільшим з людей (*«Між народженими від жінок не було більшого над Івана Христителя! Та найменший у Царстві Небеснім той більший від нього!» (Мк 11:11)*), і через десять років духовного подвигу Бог удостоює святого одкровенням про те, що має відкритись шлях спасіння людських душ. Після цього святий Іоан починає проповідувати людям *«хрищення покаяння для прощення гріхів» (Лк 3:3).* Іоан Предтеча стає останнім старозавітним пророком, пов'язує Старий та Новий

заповіти Бога з людьми та стає тим променем, що освічує шлях перед Господом. *«Був один чоловік, що від Бога був посланий, йому ймення Іван. Він прийшов на свідоцтво, щоб засвідчити про Світло, щоб повірили всі через нього. Він тим Світлом не був, але свідчити мав він про Світло»* (Ін 1:6-8).

Святий Іоан перший почав приймати у людей сповіді та після покаяння хрестити їх водою.

8. Святі

Є багато інших прикладів святих, служіння яких можна взяти за взірець для себе.

Свята Раїса є прикладом сили віри, що змусила святу об'єднатися з християнами, щоб йти разом з ними шляхом спасіння своєї душі, та сили духу першою піти на тортури за свою віру і повести за собою інших. Одного разу, пішовши за водою, свята побачила з берега корабель із закутими в ланцюги християнами. Це відбувалось в часи гонінь за віру в Христа, людей везли на смерть. Але що помітила вона в їхніх очах таке, що змусило її від всієї душі забажати до них приєднатися? Дух однієї віри, що сильніша за все на світі. Покинувши все, свята Раїса сходить на корабель та сповідає Христа, і її одразу заковують у ланцюги поруч з іншими. Коли корабель прибуває в місце призначення, свята першою йде на муки ради Христа та приймає мученицьку смерть.

Преподобний Серафим Саровський є прикладом подвижництва та смиренної любові. 1000 днів і ночей він молився, стоячи на камені. П'ять років жив, усамітнившись в лісі та прийнявши обітницю

мовчання. І коли Господь благословив святому припинити мовчання та служити людям, Серафим Саровський з великим смиренням і любов'ю допомагав всім, хто цього потребував. До кожного без виключення він тепло звертався: «Радість моя».

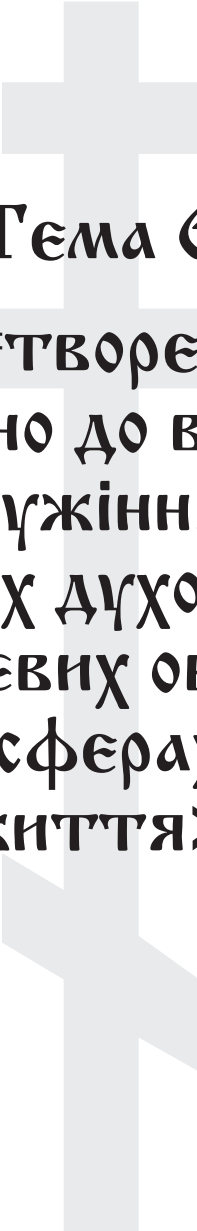
Преподобна матінка Аліпія є прикладом простоти та глибокого смирення перед волею Божою. Господь благословив їй пережити великі страждання в світі. Сам час і місце її життя (Радянський Союз) — це велике випробування для віруючої від усієї душі людини. Але матінка Аліпія, перетерпівши все у великому смиренні, з простим серцем всюди виконувала волю Божу — служила Богу і людям. По її молитві відбувалось багато чудес та зцілень.

Та багато-багато інших.

Домашнє завдання:

Підготовка свого особистого духовного реферату про життя та служіння тієї людини, яку ми обираємо собі за духовний приклад.

Тема 6.

**«Створення
відповідно до вибраного
рівня служіння і цілей
нових духовних
і життєвих обставин
в усіх сферах свого
життя»»**

Мирські і духовні правила взаємовідносин з обставинами в усіх сферах свого життя.

Створені нами духовні і життєві обставини складають основу нашого служіння, оскільки служіння при невідповідних обставинах духовних результатів не матиме. Тому ми маємо навчитися створювати обставини в нашому житті та житті інших людей відповідно до тих духовних задач, що перед нами стоять.

Практичне завдання:

Маємо усвідомити, як ми створюємо обставини в своєму житті? Які обставини в нашому житті є духовними, Божими та відповідними для служіння? Як вони створювались? З іншого боку яким мирським, лукавим обставинам ми підвладні? Чому?

Проаналізувавши своє життя, ми можемо дійти висновку, що коли ми підвладні лукавим життєвим обставинам (агресія, злість, образа, страх, суєта і т.д.), служіння неможливе. Лукаві обставини спричиняються лукавством, і змінити їх ми можемо з Божою допомогою, покаявшись та змінивши своє ставлення на відповідне Божим заповідям.

Практичне завдання:

Маємо усвідомити, як змінити мирські лукаві обставини в своєму житті, яким ми підвладні, та

створити духовні? Які духовні обставини ми прагнемо створити у всіх сферах свого життя?

Практичне завдання:

Для того, щоб почати створювати в своєму житті та житті оточуючих відповідні нашим духовним цілям обставини, необхідно прийняти основні мирські і духовні правила взаємовідносин з обставинами в усіх сферах свого життя.

У поданих нижче пунктах відмічаємо, які позиції ми прийняли та внутрішньо глибоко підтримуємо, над якими ще маємо духовно працювати, а які поки що ми прийняти не в змозі.

Я...

вірую в Бога і хочу жити і бути в служінні як Він.

приймаю ☐

працюю над цим ☐

не можу прийняти ☐

Мирські правила взаємовідносин із життєвими обставинами

Маємо усвідомлювати, які з поданих нижче пунктів ми поки що не готові прийняти? З чим ми не можемо змиритися в мирському житті? Адже все це рано чи пізно спричинить створення лукавих обставин, що візьмуть над нами владу, і стануть на заваді нашого духовного розвитку та служіння Богу і людям.

Я готовий служити все життя:

1) Богу,

приймаю ☐

працюю над цим ☐

не можу прийняти ☐

2) сім'ї,	приймаю ☐ працюю над цим ☐ не можу прийняти ☐
3) людям,	приймаю ☐ працюю над цим ☐ не можу прийняти ☐
4) всім душам.	приймаю ☐ працюю над цим ☐ не можу прийняти ☐

Я намагаюсь у всіх обставинах приймати рішення на користь служіння Богу, навіть коли це:

1) ламає мою гріховну суть,	приймаю ☐ працюю над цим ☐ не можу прийняти ☐
------------------------------------	--

Починаючи служити людям, ми починаємо бачити їх гріховну суть. Як це відбувається? Достатньо десять хвилин вислухати людину, щоб зрозуміти, як вона живе, про що думає, які має претензії та незадоволення і т. д. У всьому цьому відображається гріховна суть людини. Далі, для того, щоб вона почала змінюватись, потрібне бажання людини, допомога священика та братів і сестер у Христі.

Усвідомлюючи гріховну суть людей, яким служимо, ми часто помічаємо в них власні недоліки і краще усвідомлюємо власну необхідність змінюватися. Це може бути для нас непросто, але таким чином наш духовний розвиток прискорюється. Так ламається наша гріховна суть, і правильне ставлення до цього факту — це прекрасно, слава Богу за все!

**2) чіпляє моє самолюб-
ство і гординю,**

приймаю ☐
працюю над цим ☐
не можу прийняти ☐

Визнати себе неправильним, грішним перед людьми та Богом дуже важко. Але якщо ми цього не зробимо — не зможемо змінитись, а навпаки, будемо прагнути ізолювати себе від тих людей, які могли б нам в цьому допомогти, оскільки, вказуючи на наші духовно хворі місця, вони робитимуть нам боляче. Тоді саме і піднімаються наша гординя та самолюбство («чому вони мені вказують? Яке право вони мають так робити?»). Ми осуджуємо, ображаємось і таким чином починає духовно бити свого помічника.

**3) завдає мені духовних і
матеріальних незруч-
ностей,**

приймаю ☐
працюю над цим ☐
не можу прийняти ☐

Такі духовні та матеріальні незручності — це те ярмо, про яке Господь сказав: *«Візьміть на себе ярмо Моє, і навчіться від Мене, бо Я тихий і серцем покірливий, і знайдете спокій душам своїм»* (Мф 11:29). Жоден з нас, доки не візьме ярмо і не піде до Господа, не матиме спокою душі. Це і є пекло, в якому ми перебуваємо на землі: ми «колотимось», переживаємо, і немає нам без Господа жодного спокою в житті. Та коли Дух Святий буде в нас — ми завжди знатимемо, що робити та казати. Тоді ми зможемо духовно послужити людям, які поряд з нами. Ми будемо проповідувати «в ціль», служити «в саме серце».

Бути духовним помічником людини, що знаходиться в духовному русі, нерідко означає постійно перебувати під духовним ударом, оскільки людина,

що розвивається, часто опонує своєму духовному помічнику. Ставлячи під сумнів слова помічника та знаходячись з ним в протистоянні, людина буває вимушена перевіряти і духовно впевнитись у всьому самотійно («якщо те, що мені кажуть — неправда, то чому все так відбувається?»). Таким чином відбувається її духовний розвиток.

Згадаймо хресні страждання Господа за наші гріхи та ті приниження, які Він заради нас пережив. Чи можна порівняти з ними ті духовні та матеріальні незручності, що переживаємо ми?

4) <i>принижує мою людську гідність,</i>	приймаю ☐ працюю над цим ☐ не можу прийняти ☐
---	--

Коли ми щиро, від всієї душі прагнемо допомогти людині — ми припиняємо думати про себе, і нам стає неважливо, чи принижує щось нашу гідність, чи ні. Та коли в результаті нашого служіння люди на нас ображаються, духовно б'ють, або просто без пояснень припиняють спілкування, важко втриматись, щоб не пустити в душу образу. Допомагає в цьому усвідомлення того, що є різні люди. Є допитливі — люди, які просто всім цікавляться, є ті, хто прагне вирішити свої особисті проблеми і шукає для цього всі можливі способи, і лише дехто насправді шукає спасіння своєї душі. Тому на перших бесідах з людиною священник питає: чого Ви хочете? Будь-які життєві негаразди вирішуються в Господі, але ідеально гармонійно все відбувається тільки тоді, коли людина йде духовним шляхом заради спасіння своєї душі.

Господь знає всі наші бажання і дасть нам все, коли ми будемо готові прийняти та припинимо

пристрасно бажати, коли ми відпустимо ситуацію на волю Божу та будемо духовно готовими — будемо з Господом. Нас будуть духовно перевіряти різними обставинами, чи насправді ми відпустили, чи все ще бажаємо чогось для тіла та для задоволення своїх пристрастей. Якщо за чимось поженемось — зазвичай те, що нам пропонують, насправді так і не отримаємо, та дуже багато втратимо духовно.

Звідки взяти сили, щоб витримати духовні удари людей, яким ми намагаємось послужити? Можемо спертись на слова Господа: *«Як Мене переслідували, то й вас переслідувати будуть»* (Ін 15:20). Отже гоніння — найперша ознака того, що ми йдемо Божим шляхом. Крім того маємо усвідомлювати, що якщо наше слово істинне, врешті решт вкинуте нами духовне зерно проросте і дасть плід, хоч і збиратимемо його вже, можливо, не ми. Можливо, нам хочеться бачити результати своєї праці та пожинати плоди одразу, але маємо покластись в цьому на волю Божу.

5) неvigідно мені і моїй сім'ї з усіх сторін: по часу (витрачається неможливо багато), грошах, результатах діяльності.

приймаю ☐
працюю над цим ☐
не можу прийняти ☐

На перший погляд шлях служіння Богу і людям потребує від нас самих лише додаткових витрат часу та грошей. Ми менше відпочиваємо в загальноприйнятому сенсі та приділяємо своїй сім'ї менше часу, уваги та грошей. Але насправді все навпаки. Відпочинок, який нам потрібен — це переключення з матеріального на духовне, де у нас з'являється невичерпне джерело сил. А для своїх рідних служінням

ми забезпечуємо духовне і тілесне здоров'я та благословення всього роду. Це те, що відбувається, коли ми припиняємо піклуватися про матеріальне благополуччя, і починаємо збирати собі скарби на Небесах. *«Складайте ж собі скарби на небі, де ні міль, ні іржа їх не нищить, і де злодії до них не підкопуються та не крадуть»* (Мф 6:20).

Духовні правила взаємовідносин з життєвими обставинами

Маємо чесно відповісти собі на питання: які мотиви нашого служіння Богу і людям? Чи служимо ми з любові, або для самореалізації, чи бажаємо влади та домінування над людьми, або тішимо своє самолюбство? Яка наша головна мета? Маємо прагнути допомогти та послужити іншим щиро, як діти, від усього серця.

Перевіряємо, чи маємо ми повне розуміння духовних засад служіння Богу і людям з поданих нижче пунктів.

1. Я поважаю всіх людей і їх право на будь-який вибір.	приймаю ☐ працюю над цим ☐ не можу прийняти ☐
---	--

Кожній людині Господь дав право вибору: вірити, чи не вірити, спасатися, чи ні, і навіть обрати служіння сатані. Усвідомлення цього факту дасть нам можливість зберегти багато сил та гарні стосунки з людьми. Якщо люди словами та ділами не сприймають та суперечать слову Божому, яке ми проповідуємо, маємо сприймати їхній вибір в душевному спокої («спаси Господи!»). Втім це ще не вирок, не треба відмовлятися від спроб послужити їхнім душам в

подальшому, адже шукати шляхи служіння людям, яких нам дає Господь, маємо завжди.

Люди навколо нас зміняться тільки тоді, коли змінимось ми самі. Ставши Господніми, ми почнемо випромінювати благодать, а коли в духовній темряві з'являється світло, люди починають тягнутися до нього. Таким чином коли змінюється одна людина — змінюється і все її оточення.

2. Залишаю людям право на помилку та час на її виправлення.

приймаю ☐
працюю над цим ☐
не можу прийняти ☐

Правда є тільки Господньою і дізнатися її можна з Євангеліє, але люди мають право помилятися та триматися своєї особистої, лукавої правди. В цьому випадку найкраще, що ми можемо зробити для заблудших душ таких людей — це молитися. Наші молитви завжди будуть почуті, і по нашій вірі Господь завжди нам дасть (*«Просіть і буде вам дано, шукайте і знайдете, стукайте і відчинять вам»* (Мф 7:7)), маємо лише запастися терпінням та чекати.

3. Не сперечаюсь, не спілкуюсь з ідолослужителями, язичниками (не ходжу шляхом нечестивих, уклоняюсь від них), не пускаю їх в розум, душу та у свій дім.

приймаю ☐
працюю над цим ☐
не можу прийняти ☐

Найкраще на початку спілкування з людиною з'ясувати, як вона ставиться до Символу віри, у що вона вірує? Якщо вона підтримує кожне слово — це означає, що подальше спілкування можливе. Але що робити, якщо ні?

Особливо коли язичниками по суті є наші рідні та друзі, їх духовний вплив на нас недооцінити неможливо. В спілкуванні з ними у нас є дві спокуси: увійти в суперечку та почати пристрасно доводити свою правоту, або потрапити під лукавий вплив та стати їх спільниками в гріху. Якщо ми відчуваємо, що не маємо сили втриматись від цих спокус — краще хочаб тимчасово обмежити спілкування з такими людьми.

Ми не можемо змусити всіх йти шляхом спасіння, та рано чи пізно поряд з нами обов'язково з'являться люди, які цього прагнуть.

Чому не можна язичників пускати в свій дім? В Старому заповіті Господь каже: *«Відступіть від наметів тих несправедливих людей, і не доторкніться до всього, що їхнє, щоб і ви не загинули за всі їхні гріхи!»* (Числа 16:26) Тож якщо ми пускаємо в дім навіть неусвідомлених служителів сатани — ми оскверняємо свій дім, свій розум і душу. Якщо це відбулося, маємо негайно відректись від сатани, всіх його слуг, діл і всієї гордині його. Маємо не тільки не ходити та не спілкуватися зі слугами лукавого, але навіть якщо нам нав'язують таке спілкування, потрібно від нього уклонитися.

4. Я починаю служити душі людини, коли вона...

1) попросить про це,	приймаю ☐ працюю над цим ☐ не можу прийняти ☐
-----------------------------	--

Господь каже нам: *«Будьте ж мудрі, як змії, і невинні, як голубки»* (Мф 10:16), тобто треба бути відкритими, але не підставляти себе під духовні удари. Тому найкраще, щоб на початку спілкування

людина сформулювала духовну задачу, яку вона прагне вирішити, та уточнила, на яку саме допомогу від нас вона очікує. Тоді ми можемо усвідомити задачу служіння, яка перед нами ставиться, і оцінити свої можливості. Якщо завдання для нас посилене, ми маємо розуміти, як будемо допомагати людині і чиєю підтримкою та допомогою нам треба заручитися.

Якщо людина не усвідомлює, що їй потрібна допомога, і не просить про неї, ми можемо підвести її до цього, створивши відповідні обставини. Духовна «наживка» — це ми самі та наша розповідь про власне життя, про те, як все може бути по-братськи, в любові, і наскільки важливе повне покаяння. Маємо зробити так, щоб людина сказала: «і я так хочу, допоможіть мені». Якщо людина зацікавиться тим, як ми живемо, та прийме — вона залишиться поряд, і ми почнемо служити її душі. Тоді в духовному світі наші дії будуть законними. Інакше людина робить власний вибір і відходить.

Якщо людина не сприймає наші слова, і ми відчуваємо, що поряд з нею йдемо не тією духовною дорогою — маємо уклонятися. Крім того є умови духовної співпраці — це взаємна любов та повага, і якщо ці умови не виконуються, маємо вчитись говорити «ні». Відсутність поваги — це той бар'єр, який заважає спілкуванню.

Ні з ким не з'ясовуймо відносин. Коли не вдається досягти взаєморозуміння, краще одразу у всьому визнати свою провину, покаятись і відійти. Далі можемо тільки молитися за душу тієї людини.

2) вірить в Бога та обов'язково сповідує Символ православної віри (визнає та підтримує),	приймаю ☐ працюю над цим ☐ не можу прийняти ☐
---	--

Якщо людина не підтримує кожного слова Символу віри, всі наші зусилля будуть марними.

3) розуміє свої гріхи, кається в них і намагається виправитися,	приймаю ☐ працюю над цим ☐ не можу прийняти ☐
--	--

Без усвідомлення людиною своїх гріхів та прагнення виправитись наше служіння перетворюється на пусту розмову. Людина душею не сприймає наших слів, а тільки марнує благодать духовних бесід.

Коли людина кається та намагається виправитись, вона змінюється. Якщо істинно людина відкриває для себе інший світ — ми завжди будемо для неї тим, хто допоміг їй побачити Господа, незалежно від того, як складеться її подальший духовний шлях, до якого храму вона ходитиме та де служитиме.

4) не має сумнівів в церкві, Благодаті і священнослужителях,	приймаю ☐ працюю над цим ☐ не можу прийняти ☐
---	--

Якщо людина не має довіри до священника та церкви — маємо усвідомлювати, що наше служіння не буде сприйняте. Втім так чи інакше ми можемо послужити кожному, незалежно від їх конфесійної приналежності. «Ті діла, що чиню їх у Ймення Свого Отця, вони свідчать про Мене» (Ін 10:25), — сказав Господь. Коли людина відчує нашу впевненість та душевний спокій, вона сприйме наші слова і потім у важкий час пригадає їх.

Коли людина має сумніви в церкві та священнослужителях — найкраще попросити її відвідати будь-яку іншу православну церкву. Тоді вона зможе сама порівняти та обрати той храм та служителів, які її влаштують. Головне, щоб людина обрала шлях до Бога, і не обов'язково, щоб цей шлях був пов'язаний саме з нами.

5) знаходиться з нами в повазі і любові у Христі.	приймаю ☐ працюю над цим ☐ не можу прийняти ☐
--	--

Найкраще служити людині, коли ми знаходимось з нею в одному дусі, інакше людина не зможе нас до кінця зрозуміти, і наше служіння може їй навіть зашкодити.

Якщо духовної єдності і любові немає, можна просити людину робити конкретні кроки і продовжувати служіння тільки тоді, коли вони будуть зроблені. Доки людина таким чином не виявить своє бажання та готовність духовно трудитися, спілкування з нами не принесе користі її душі.

5. Моє служіння має бути самовідданим.	приймаю ☐ працюю над цим ☐ не можу прийняти ☐
---	--

6. Я не беру матеріальних благ від людей, а уповаю в матеріальному світі на Бога.	приймаю ☐ працюю над цим ☐ не можу прийняти ☐
--	--

На жаль відомо багато випадків зловживання довірою людей та використання їх духовної відкритості священнослужителями у власних матеріальних інтересах. Коли людина духовно пробуджується, матеріальне втрачає для неї цінність, і її легко звабити

на участь у деякому «дуже важливому» духовному лжепроекті, як то навіть нібито будівництво монастиря чи храму (в яких людина особисто участі не приймає, а лише вкладає свої кошти). Знаючи про це, багато людей зневірюються в самій ідеї того, що можна щось робити Христа ради. Втім сильнішої за цю ідеї немає. Тому маємо боятися чужих грошей, як вогню. У нас не може бути навіть думки про особисту матеріальну вигоду від служіння.

Завжди є спокуса використати у власних інтересах можливості людини, якій ми послужили, але досвід показує, що знайшовши маленьку вигоду в матеріальному світі, у Господа ми втрачаємо надто багато. Коли ми служимо людині і натомість нам від неї нічого непотрібно, це означає лише одне — ми трудимось для Господа. Якщо людина духом буде з нами в Господі, все, що буде потрібно і угодно Господу, вона мимохідь зробить в служінні.

7. Я не беру приклад з мирських людей, а тільки з Господа і Його Апостолів, наслідую їх самовіддане служіння і Господнє служіння своїм життям. У всьому, як жити, говорити і служити беру приклад з Євангеліє.

приймаю ☐
працюю над цим ☐
не можу прийняти ☐

Домашнє завдання:

- Перевірити по 4-м сферам свого життя, якім мирським (бісовським) обставинам я підвладний? Яким чином я можу це змінити? Які духовні обставини я хочу створити у всіх сферах життя? Як це зробити?
- Проаналізувати, які з поданих вище мирських та духовних засад взаємовідносин з обставинами в усіх сферах свого життя ми підтримуємо, а які ні.

Тема 7.

**«В жодному разі,
ніколи
не зрікаємось
обраного шляху до Бога»»**

Спокуси, які лукаві душі можуть нам запропонувати, щоб змусити зректися шляху до Бога:

1. Матеріальні спокуси. — 2. Кар'єрні спокуси. — 3. Спокуси в сім'ї. — 4. Думки знайомих і незнайомих людей стосовно правильності нашого духовного шляху. — 5. Невдачі в служінні — 6. Брак знань та освіти.

Практичне завдання:

Маємо усвідомити, що може змусити нас зректися обраного шляху до Бога? Які спокуси лукавих присутні в нашому житті?

Для того, щоб укріпитися на духовному шляху та мати силу протистояти цим спокусам, маємо усвідомити свої духовні слабкості та шлях їх подолання. Для цього в поданому нижче переліку спокус відмічаємо, яким з них ми піддаємось, або усвідомлюємо, що можемо піддатися. Також відмічаємо ті спокуси, через які лукаві душі вже брали над нами гору та змушували нас відступити від обраного духовного шляху.

1. Матеріальні спокуси

відсутні ☐
спокушався ☐
спокушаюсь ☐
можу спокуситися ☐

Коли ми робимо крок і приймаємо рішення змінити своє життя і бути з Богом, нечиста сила одразу спокушає нас чинити речі, які фактично цьому рішення суперечитимуть. Тут, найчастіше, і розпочинаються матеріальні спокуси: наприклад нам

можуть запропонувати майно, яке ми маємо нечесно поділити з вигодою для себе, або гроші, які можна легко дістати якщо «трошки» згрішити, або виникатимуть чужі речі, які буквально проситимуться до рук («візьми, тобі ж потрібно, ніхто не дізнається») та інше. Маємо усвідомлювати, що таким чином нас перевіряють, чи дійсно ми робимо вибір, та наскільки ми в цьому виборі впевнені.

Під час таких випробувань найкраще, що ми можемо зробити — це безальтернативно довіритись Господу, тоді Господь управить все в нашому житті, в тому числі і наше матеріальне становище. *«Отож, не журіться, кажучи: Що ми будемо їсти, чи: Що будемо пити, або: У що ми зодягнемось? Бож усього того погани шукають; але знає Отець ваш Небесний, що всього того вам потрібно»* (Мф 6:31-32).

Відсутність матеріальних спокус в нашому житті означає, що ми прийняли тверде внутрішнє рішення про те, що матеріальне не є найважливішим в нашому житті. *«Тож віддайте кесарева кесареві, а Богові Боже»* (Мф 22:21). Тоді нечиста сила спокушатиме нас іншим чином.

2. Кар'єрні спокуси

відсутні ☐

спокушався ☐

спокушаюсь ☐

можу спокуситися ☐

Для того, щоб хоча б тимчасово відволікти нас від шляху служіння та духовного розвитку і таким чином загасити наше духовне натхнення, яке ми маємо на цей момент, перед нами можуть відкрити можливість різкого кар'єрного зростання, або за-

пропонувати посаду, яка передбачатиме виконання обов'язків понад наші можливості. Робота на новій посаді потребуватиме від нас 24 години на добу, а можливо і взагалі виявиться непосильною. Тоді щоб виконувати свої мирські обов'язки ми муситимемо пожертвувати всім, і в першу чергу своїм духовним розвитком: спершу служінням, потім сповіддю і Причастям.

Протистояти кар'єрним спокусам ми зможемо тоді, коли навчимося задовольнятися тим, що маємо (*«удовольняйтесь платнею своєю»* (Лк 3:14)), усвідомлюючи, що Господь уже дає нам все, що нам потрібно, і ще з надлишком. Коли ж ми починаємо служити Богу та людям, Господь управляє все таким чином, що ми встигаємо і працювати на роботі і служити. Часу, сил та натхнення у нас вистачить на все, якщо нашим внутрішнім рішенням буде присвятити себе служінню Богу та людям, а в іншому — покластись на волю Божу. *«Шукайте ж найперш Царства Божого й правди Його, а все це вам додасться»* (Мф 6:33).

3. Спокуси в сім'ї

відсутні ☐

спокушався ☐

спокушаюсь ☐

можу спокуситися ☐

Обравши життя з Богом, ми поступово починаємо внутрішньо змінюватись, і найтяжче ці зміни зазвичай сприймають найближчі нам люди — дружина чи чоловік, батьки та діти. Користуючись цим, лукаві духи застосовують весь вплив, який мають на наших рідних для того, щоб тримати нас в духовному

напруженні. Тому, хоча ми знаємо, що насправді вони нас дуже люблять, іноді нам може здаватись, що через близьких до нас промовляють ніби не вони самі, а хтось інший — злий, цинічний та агресивний. Рідні можуть почати вимагати чогось надмірного та непосильного для нас, тиснути на наші найболючіші місця, робити найрізкіші зауваження (можуть звучати слова «невдаха», «ненормальний» та інші). Від дітей ми можемо дізнатись, наскільки поганий з нас батько чи матір. Впливаючи на нашу дружину чи чоловіка, лукаві духи можуть порушити лад в нашій інтимній сфері. Паралельно з цим нам можуть запропонувати кохання на стороні — зв'язок з коханкою, або коханцем, тому ми маємо дуже пильнувати в мирському спілкуванні з протилежною статтю.

Найкращим захистом для нас та наших рідних є наша молитва за них з любов'ю. *«Усе, чого ви в молитві попросите, вірте, що одержите, і сповниться вам»* (Мк 11:24). У нас має бути духовне усвідомлення необхідності молитися за весь свій рід, розуміння того, що відмолюючи родичів, ми збільшуємо власні шанси і шанси своїх дітей на спасіння. Та маємо також усвідомлювати, що своєю молитвою ми намагаємось духовно вплинути і на людей, які не роблять вибору бути з Богом. Для цього ми маємо бути достатньо духовно сильними, тому перш, ніж почати молитися за людину, яка не є сповіданою та причащеною більше року, навіть якщо це наш найближчий родич, маємо взяти благословення у свого духівника.

Ми можемо намагатись стати двигуном духовного руху свого роду. Для цього маємо найперше всім задекларувати свій вибір («я йду до Бога») та

триматися цього шляху. Така наша декларація означатиме, що в нашому роді народився воїн Христовий, який починає відмолювати свій рід та служити Богу. Крім того ми відсікаємо собі шлях назад, ми більше не можемо духовно відступати, адже всі наші рідні та друзі починають духовно орієнтуватись на нас. А далі — найкраще нічого не планувати, адже ми маємо лише виконувати волю Божу. Господь знає кому і як нам послужити, а ми маємо лише рухатись, спостерігаючи обставини, які Він створює, та слідкуючи за мотивами своєї душі, щоб вони були Божими.

**4. Думки знайомих
і незнайомих
людей стосовно
правильності нашого
духовного шляху**

відсутні ☐
спокушався ☐
спокушаюсь ☐
можу спокуситися ☐

Від оточуючих ми можемо почути, що чинимо неправильно, неканонічно, ненормально, фанатично, може прозвучати слово «секта». Для того, щоб ці слова не могли нас духовно вразити, маємо досліджувати та вивчати кожну думку (*«Усе досліджуючи, тримайтеся доброго!»* (1 Сол 5:21)). В жодному разі неможна «відмахуватись» та намагатись сховатись від проблем, оскільки всі питання, які ми для себе не вирішимо, будуть знову перед нами поставлені і стануть нам спокусою зійти з обраного духовного шляху. Тому, приступаючи до служіння, у нас не має залишитись жодного сумніву. *«Ніхто з тих, хто кладе свою руку на плуга та назад озирається, не надається до Божого Царства!»* (Лк 9:62)

Крім того якщо для нас важлива та хочаб в найменшій мірі впливає на нас думка якоїсь людини, її слова можуть стати тією останньою краплею, через яку ми зійдемо зі шляху до Бога. Тому маємо розібратися в собі: через що ми даємо іншим людям таку владу над собою? Чи має для нас значення соціальний статус та матеріальне становище цих людей? *«Кажу ж вам, Своїм друзям: Не бійтеся тих, хто тіло вбиває, а потім більш нічого не може вчинити! Але вкажу вам, кого треба боятися: Бійтеся того, хто має владу, убивши, укинути в геєнну. Так, кажу вам: Того бійтеся!»* (Лк 12:4-5)

Духовний «імунітет» проти чужої думки та тих сумнівів, які вона сіє, є у тих, хто прийняв душею Євангеліє. Ми бачимо, що Господа і Апостолів також не визнавали. *«А деякі з них гомоніли: Виганяє Він демонів силою Вельзевула, князя демонів... А інші, випробовуючи, хотіли від Нього ознаки із неба»* (Лк 11:15-16) І ми маємо, наслідуючи приклад Господа та Апостолів, робити все від душі, з молитвою, любов'ю, тоді нам не буде через що бентежитись. *«хай з любов'ю все робиться в вас!»* (1 Кор 16:14) Без любові ж краще не робити нічого.

За Конституцією України нам гарантована свобода віросповідання, тож мусимо не соромитись віри, наш вибір — бути з Богом, і ми маємо нести це, як свій прапор. Маємо усвідомити, що соромлячись показати себе перед людьми служителями Божими, ми фактично соромимось Господа. Як же тоді ми зможемо спастися самі та послужити людським душам? *«Бо хто буде Мене та Моєї науки соромитися в роді цім перелюбнім та грішнім, того посоромиться також Син Людський, як прийде у славі Свого Отця з Анголами святими»* (Мк 8:38).

Ми маємо шукати служіння кругом, куди посилає нас Господь, та без страху провокувати духовні розмови. Найкраще, коли кожна розмова закінчується для нас проповіддю та служінням душі.

5. Невдачі в служінні

відсутні ☐

спокушався ☐

спокушаюсь ☐

можу спокуситися ☐

Всіх людей, яких Господь нам дає, маємо приймати легко та, можливо, малими кроками, але невпинно, не покладаючи рук, стукатись до їхніх душ. *«Просіть і буде вам дано, шукайте і знайдете, стукайте і відчинять вам»* (Мф 7:7). Кожній людині свій час прийти до Бога, тому обов'язково настане момент, коли наше служіння буде потрібне.

Так само легко маємо і відпускати людей. Якщо людина, сприйнявши спершу наші слова, через деякий час змінює свою думку — це її вибір, а ми не маємо пускати в душу відчай. Звичайно боляче втрачати людей, заради яких ми клали свою душу, але маємо пам'ятати, що наші душі вічні, і саме так будувати свої стосунки з людьми, на вічно. *«Бо хто хоче душу свою зберегти, той погубить її, а хто згубить душу свою ради Мене та Євангелії, той її збереже»* (Мк 8:35)

Маємо робити спроби послужити будь-яким людям та в будь-якому місці. Зорієнтуватися, чи можемо ми послужити душам людей, можна по їх реакції на християнські вітання *«Слава Ісусу Христу!»* та *«Спаси Господи!»*. Якщо нас не бажають слухати, і ми відчуваємо агресію — непотрібно входити у суперечки (*«Не давайте святого псам, і не розсипайте перел*

своїх перед свиньми, щоб вони не потоптали їх ногами своїми, і, обернувшись, щоб не розшматували й вас...» (Мф 7:6)), краще спокійно закінчити розмову (значить в цьому місці нам немає кому послужити) та помолитися за душі тих, хто нас спокушає. «Любіть своїх ворогів, добро робіть тим, хто ненавидить вас. Благословляйте тих, хто вас проклинає, і моліться за тих, хто кривду вам чинить» (Лк 6:27-28)

Маємо невпинно духовно працювати над пошуком своїх слабких місць та напрямків викорінення недоліків, які стають нам на заваді в служінні людям. Пам'ятаймо, що завжди можемо попросити допомоги у братів та сестер у Христі, які нас зрозуміють та підтримають. Втім найвірніший, хоча і довгий та болісний шлях — вчитися на власних помилках.

6. Брак знань та освіти

відсутні ☐

спокушався ☐

спокушаюсь ☐

можу спокуситися ☐

Якщо ми зупиняємось або якимось чином обмежуємо себе в служінні Богу і людям, думаючи, що ми замало знаємо та вміємо, в дійсності наша проблема полягає в тому, що ми не слухаємо свою душу, адже вона знає та вміє все, що нам потрібно. Тому в служінні найважливіше не спиратися на власну освіченість (скільки б ми не читали та не вивчали, все знати неможливо), а говорити від душі та у всьому покладатись на Господа. Ми маємо особисто пережити те, про що говоримо, та накопичити свій духовний досвід, тоді наші слова матимуть необхідну силу.

Все, що нам потрібно — це сила віри та бажання служити. Навіть якщо ми нічого не знаємо, але сильно забажаємо і матимемо сильну віру, що все вдасться, та віддамо себе в руки Господа — «Нехай станеться вам згідно з вашою вірою!» (Мф 9:29) каже Господь.

Втім, ми маємо усвідомлювати, що дійсно знаємо дуже мало, і нам потрібно безкінечно вчитись у всіх. Інакше ми впадаємо в гординю, бажаємо, щоб слухали лише нас та зневажаємо думку інших.

Практичне завдання:

Проста перевірка на гординю: чи бажаю я, щоб слухали тільки мене, чи готовий слухати інших і вчитись?

Не можна мати забагато духовних знань, і ми маємо докладати максимум зусиль та вчитись у всіх, але будучи душею з Господом, в спілкуванні з Ним. Будь-яку почуту думку маємо брати під сумнів та досліджувати, спираючись на Євангеліє. Питання, які у нас виникають, найкраще досліджувати самостійно, оскільки те, про що ми дізнаємось самостійно, залишиться з нами, а точку зору іншої людини ми швидко забудемо.

Завжди перебуваємо в стані молитви, а якщо ні — всі рішення приймаємо через піст і молитву та не даємо можливості себе спокушати.

Строгий піст потрібний для того, щоб повернути стан молитви та духовний зв'язок з Господом, коли ми відчуваємо, що втратили його. Якщо ж ми з Господом — кожне рішення приймаємо в молитві

та не робимо духовних помилок, значить поки що піст нам не потрібний.

Крім того піст благословляється, коли ми розпочинаємо духовну битву: усвідомлюємо свої гріхи та страсті і боремось із ними. Якщо ми в спокусах та не маємо бажання з ними боротись — піст не благословляється.

Старий заповіт дає нам вказівку, що перед важливими подіями весь боговибраний народ накладав на себе триденний піст (включаючи навіть тварин). Тому і ми маємо взяти за правило перед тим, як прийняти важливе рішення, брати благословення на триденний піст.

Домашнє завдання:

- Коротко розкрити для себе кожен з поданих пунктів: чи спокушають матеріально, чи пропонують підвищення на роботі, які процеси відбуваються в родині, як впливають на нас дошкульні думки знайомих і незнайомих людей та невдачі в служінні, чи зупиняє нас брак знань та освіти? Як ми протидіємо спокусам? Чи є в душі спокій і любов до душ тих, хто нас спокушає?
- Згадати моменти в своєму житті, коли ми зрікались Господа. Знайти причину, чому це з нами відбулося. Вдома покаятись перед Господом і спробувати усунути причини, через які був скоєний цей гріх.

Тема 8.
**«Знаходимо друзів
і помічників
в Царстві Небесному»**

1. Будуємо особисті стосунки з Господом. —
2. Спілкування з Матінкою Божою. —
3. Знаходимо друзів і помічників в Царстві Небесному серед Святих Апостолів. —
4. Знаходимо друзів і помічників в Царстві Небесному серед Небесних Сил. —
5. Знаходимо друзів і помічників в Царстві Небесному серед всіх святих.

1. Будуємо особисті стосунки з Господом

Господь сказав: *«Поправді кажу вам: Хто Божого Царства не прийме, немов те дитя, той у нього не ввійде»* (Мк 10:15). Діти добре відчують Царство Небесне, і для того, щоб нам усвідомити шлях до нього, маємо стати як діти — відкритими, щирими та люблячими. Тільки так ми зможемо почати будувати свої особисті стосунки з Господом, спілкуючись з Ним неформально, від душі своїми словами. Коли ми матимемо таку любов і відкрите та щире спілкування з Господом, все гріховне в нашому житті стане зайве і поступово від нас відходитиме. Таким чином ми прямуватимемо до Царства Небесного. Кожного разу, коли ми відштовхуватимемо гріх, Господь захоуватиме нас, як дитину.

Навіть в найтяжчий момент, коли нам здаватиметься, що ми вже не зможемо знову духовно підвестися, якщо ми знаходимось в постійній молитві та живому спілкуванні з Господом — Він дає нам сили. Коли ми від душі звернемось: *«Господи, хочу чи не хочу, спаси мене!»* — Господь обов'язково наставить нас на правильний шлях. Якщо ми розуміємо свою мету — очистити душу, стати як дитина та прямувати

до Царства Небесного — Господь відкриває нам дорогу до неї, і на кожному кроці ми можемо відчувати, як Він тримає нас за руку.

Практичне завдання:

Будуємо свої особисті стосунки з Господом та вчимося постійній внутрішній молитві-діалогу з Ним. Ми не прокидаємось і не засинаємо без внутрішньої молитви до Господа нашого Ісуса Христа. Крім того можна кожну хвилину і кожну секунду звертатись до Господа з молитвою: *«Господи, Ісусе Христе, Сину Божий, Ти в мені і я в Тобі»*.

2. Спілкування з Матінкою Божою

Матінка Божа — як наша рідна мама, що береже та охороняє нас завжди. Звертаючись до Неї за допомогою, ми негайно її отримаємо, особливо якщо, згрішивши, звертаємось з проханням про пом'якшення серця, усвідомлення свого гріха, щире покайння та прощення.

Коли ми звертаємось в молитві до Матінки Божої під час хвороб та різних життєвих випробувань, Вона одразу заспокоює нашу душу та дає нам сили.

Особливо ніхто краще Неї не може зрозуміти біль за дітей, адже під час хресних страждань Господа меч пронизував її серце. *«...і меч душу прошиє самій же тобі, щоб відкрились думки сердець багатьох!»* (Лк 2:35) Тому, згадуючи Матінку Божу, наша душа невольно схиляється перед Нею.

Практичне завдання:

Молимося, бесідуємо та від душі просимо у Матінки Божої.

До глибини душі відчути Її ми можемо, читаючи акафісти та звертаючись до різних ікон Матінки Божої («Пресвятої Богородиці Покрову», «Скоропослушниці», «Аз есмь с вами и никто же на вы» і багато інших).

3. Знаходимо друзів і помічників серед святих апостолів

Практичне завдання:

Маємо прочитати діяння та послання святих апостолів та сформувані своє особисте ставлення до кожного з них. Маємо виділити чим нам близький той чи інший святий Апостол.

Апостоли — найближчі учні Господа і, в той же час, це люди, кожен з яких має свої особливі риси характеру, які можуть бути нам близькими.

Хтось впізнає себе в Апостолі Петрі, який завжди попереду, своєю запальною вірою веде за собою інших, та, в той же час, не приховує щирих дитячих порухів душі: *«Коли, Господи, Ти це, то звели, щоб прийшов я до Тебе по воді»* (Мф 14:28). Так само, як він, ми проявляємо душевну слабкість, спокушаємось, грішимо та після покаяння переживаємо безмежну радість прощення та Божої любові. *«Як вони вже поснідали, то Ісус промовляє до Симона Петра: Симоне, сину Йонин, чи ти любиш мене більше цих? Той каже йому: Так, Господи, відаєш Ти, що кохаю Тебе! Промовляє йому: Паси ягнята Мої!»* (Ін 21:15)

Інший упізнає свій життєвий шлях в шляху апостола Павла, який спершу був палким гонителем слуг Христових та співучасником вбивства святого архidiaкона Стефана, але потім був повернутий самим

Господом і став одним з найревніших та найвідданих Його служителів. *«Я бо найменший з апостолів, що негідний зватись апостолом, бо я переслідував був Божу Церкву. Та благодаттю Божою я те, що є, і благодать Його, що в мені, не даремна була, але я працював більше всіх їх, правда не я, але Божа благодать, що зо мною вона»* (1 Кор 15:9-10).

Комусь буде близьке смирення Апостола Андрія Первозваного, або чистота любові Апостола Іоана Богослова, або відданість Марії Магдалини і т.д. Обравши близького собі святого апостола, ми можемо звертатися та бесідувати з ним в молитві.

4. Знаходимо друзів і помічників серед Небесних Сил

Практичне завдання:

Святий Діонісій Ареопagit та інші святі отці писали про Небесні Сили. В їхніх творах описана їх ієрархія, особливості і функції. Маємо прочитати, розібратися та відчути ті Сили, що супроводжують нас кожен мить нашого життя.

Сили Небесні, як і будь-яке військо, мають багато підрозділів з різною відповідальністю, та всі вони пламеніють натхненням та любов'ю до Бога. Духовна швидкість та стрімкість їх служіння — надзвичайна. Воєнначальник цього війська — святий Архистратиг Михаїл.

Найчастіше ми просимо захисту у святого Архистратига Михаїла та Небесних Сил під час нападів нечистої сили, нічних жахів та спокус уві сні. Один чоловік розповів, що одного разу, коли уві сні його почали спокушати блудні лукаві духи, він прокинув-

ся, встав з ліжка та почав читати акафіст святому Архистратигу Михаїлу. «Я відчув, як відступилася нечиста сила, щойно я тільки закінчив початкові молитви, та навіть ще не приступив до акафісту. Тоді я зрозумів, яка влада дана воєначальнику Сил Небесних над лукавими духами».

Наш Ангел-охоронець — це представник Бога біля нас, що постійно спілкується з Господом і кожен день перед Ним предстоїть. *«...кажу бо Я вам, що їхні Анголи повсякчасно бачать у небі обличчя Мого Отця, що на небі»* (Мф 18:10). Він з нами кожен секунду життя від народження, направляє та веде і завжди готовий допомогти, але якщо ми самі дамо йому таку можливість.

Дуже добре в молитві налагодити неформальний діалог зі своїм Ангелом-охоронцем, як з дуже близьким товаришем, адже він знає найкращий для нас вихід з будь-якої ситуації. Можемо звертатися до нього вранці, ввечері та кожного разу виходячи з дому. Відчуваючи духовну небезпеку, можемо просити, щоб він помолився за нас перед Богом. Та найкраще — відчувати його постійно, чути його і виконувати те, що він говорить.

Як ми можемо чути та відчувати свого Ангела-охоронця? Буває, що в деяких ситуаціях ми заздалегідь знаємо, що відбудеться в наступну мить, таким чином ми отримуємо попередження від свого Ангела-охоронця. В інших випадках ми можемо бачити, як він нам допомагає та охороняє, а, звертаючись до нього в молитві, ми можемо навіть фізично відчувати тепло.

5. Знаходимо друзів і помічників серед всіх святих

Практичне завдання:

Читати життя святих, мінеї, де описуються духовні подвиги святих отців, подвижників, пісників, пустельників, стовпників та багатьох-багатьох інших, і прикладати їх до свого життя. Які святі Божі угодники нам духовно близькі?

Кожному святому Господь дав свій особистий шлях до святості, так само і кожному з нас дано пронести свій хрест і виконати те, що нам призначено. *«І хто не візьме свого хреста, і не піде за Мною слідом, той Мене недостойний»* (Мф 10:38). Тож найкраще для нас — йти тією дорогою, яку дає нам Господь, та, не розмірковуючи, брати в помічники всіх, кого Він нам посилає.

У кожного з нас уже є святі, що приймали і продовжують приймати участь в нашому житті. Часто це ті Божі угодники, чії імена ми носимо, чийм святим мощам ми молитовно поклоняємось, та на честь кого названі храми і монастирі, в яких ми молимося. До них ми звертались та продовжуємо звертатись душею в молитвах, відчуваючи, що нас чують. Цим святим ми можемо читати акафісти, звертатися до їхніх образів та просто спілкуватися з ними, просячи допомоги та підказки в прийнятті рішень в різних життєвих ситуаціях.

Крім того на нашому подальшому духовному шляху, в залежності від тих духовних завдань, які перед нами стоятимуть, у нас виникатиме можливість познайомитися з новими Божими угодниками та дізнатися про їхнє життя. Маємо, не замислюючись, духовно приймати всіх, кого Господь через

обставини нам посилає. Занутившись в їхні життя, ми знайдемо там для себе безліч підказок. Наприклад коли ми приходимо поклонитися мощам Преподобних Печерських отців, ми відчуваємо, що кожен з них — особистість. Кожен мав від Бога свої дари та випробування і працював в деякому напрямку: зцілення хвороб, вигнання лукавих духів та багато інших. Дізнаючись про життя святих, духовну близькість з якими ми відчуваємо, ми часто можемо побачити те, що нам духовно найбільше потрібно в даний момент.

Маємо читати, вчитися та брати за приклад найкраще з життя святих. Не може не вразити подвиг святої Ксенії Петербурзької, духовна мудрість преподобного Серафима Саровського та те, як він справлявся з атаками тілесних пристрастей, сила чистоти великомучениці Варвари, безмежна доброта святого Миколая Чудотворця та багато іншого. Читаючи ж Печерський Патерик, в нашій душі настає дзвінка чистота. Ми усвідомлюємо, що такий духовний рівень людських стосунків, який був між Преподобними Печерськими отцями, для нас недосяжний, але ми можемо його прагнути.

Якщо перед нами стоять чітко визначені духовні завдання, Господь дуже швидко дає нам відповіді на всі питання, які у нас виникають. Але ми маємо жити так, як каже апостол: *«А це, браття, кажу я, бо час позосталий короткий, щоб і ті, що мають дружин, були, як ті, що не мають, а хто плаче, як ті, хто не плаче, а хто тішиться, як ті, хто не тішиться; і хто купує, як би не набули, а хто цьогосвітнім користується, як би не користувались, бо минає стан світу цього»* (1 Кор 7:29-31). Тобто коли ми присвяtimo

діяльність свого розуму і душі виконанню духовних завдань та служінню Богу і людям (*«Люби Господа, Бога свого, усім серцем своїм, і всією душею своєю, і всім своїм розумом, і з цілої сили своєї! Це заповідь перша!»* (Мк 12:30)), тоді всі мученики та святі будуть для нас тим військом Божим, з яким все стане можливо. Та кожен день ми маємо робити свій вибір на користь Господа.

Домашнє завдання:

Ознайомившись з життям апостолів і святих та працями святих отців про Небесні Сили, маємо обрати до кого серед воїнства Небесного найбільше лежить наша душа та визначити найкращу для нас форму духовного спілкування з Ними (читання визначених молитов, акафістів, чи, можливо, неформальне спілкування своїми словами). Розпочавши духовне спілкування з Господом, Матінкою Божою, святими апостолами, Небесними Силами та святими Божими угодниками, просимо у них допомоги у всяких випадках свого життя, знаючи якими духовними подвигами вони заслужили своє спасіння.

Важливо розуміти, що спілкування з Силами Небесними не має зводитися до пошуку сильних молитов. До вирішення наших проблем має привести нас не пошук чудесних ікон, а пошук гріха, який їх спричинив, та наше щире, слізне покаяння. Тільки віра в Бога, а не спеціальні молитви та дії, відкриває нам шлях спасіння. *«А коли ми дізнались, що людина не може бути виправдана ділами Закону, але тільки вірою в Христа Ісуса, то ми ввірували в Христа Ісуса, щоб нам виправдатися вірою в Христа, а не ділами Закону. Бо жадна людина ділами Закону не буде виправдана!»* (Гал 2:16)

Тема 9.

«Не боюся смерті»

Чому ми боїмось смерті?

- 1. Страх невідомості. —**
- 2. Привязаність до матеріального. —**
- 3. Страх душі піти непокаяною. —**
- 4. Страх нічого після себе не залишити.**

Практичне завдання:

Шукаємо для себе відповідь на питання: чому я боюсь смерті?

1. Страх невідомості

Доки ми не увіруємо та не народимось духовно, страх смерті є природнім, Господнім механізмом збереження нашого життя.

Ми боїмось невідомості, коли не знаємо, що нас чекає після смерті, не усвідомлюємо, що є Господь Бог, і наша душа вічна. Ми боїмось самого факту того, що померемо і більше не повернемось сюди, на землю, бо не віруємо в те, що смерть — це не кінець, а початок нашого життя у вічності.

Ми не знаємо, що на нас чекає, і доки не доторкнемося, не відчуємо — не дізнаємось. Чим більше ми пізнаватимемо духовний, Божий світ, тим глибше усвідомлюватимемо, що наша душа вічна, і головне — виконати під час життя на землі те, що ми маємо виконати, та прийти до Бога духовно очищеними.

2. Прив'язаність до матеріального

Ми боїмося смерті через те, що боїмось втратити близьких людей. «Як же я без тебе?» та «на кого ти мене залишив?» — такі слова ми чуємо від людей, які в розпачі проводжають своїх рідних в останній шлях. Людям важко прийняти той факт, що близької їм людини більше немає поряд, але ми маємо подумати про те, як почуватиме себе душа цієї людини в подальшому. Існує притча про те, що коли людина народжується на світ, люди радіють, а ангели плачуть, тому що душа розпочинає шлях випробувань. Коли ж людина помирає — люди плачуть, а ангели радіють, тому що душа зустрічається з Господом.

Постійно згадуючи спочилих з тугою та відчаєм, ми не даємо їх душам спокою та самі тягнемось до них, наближаючи кінець свого власного життя. Тому страх смерті у дітей нерідко виникає, коли вони бачать, як страждають від втрат їхні батьки та рідні. Це надзвичайно лякає їх, хоча саму по собі смерть вони в основному сприймають спокійно, як природний хід подій.

Ми боїмося втратити наших близьких, піклуючись про те, що тут, на землі нам буде без них погано і так само ми боїмось, що нашим рідним буде погано без нас, якщо підемо ми. Ми боїмось не встигнути щось зробити на цій землі, але що саме — матеріальне чи духовне, вічне?

Практичне завдання:

Душа — це найцінніше, що дає нам Господь, але суєта та мирські турботи поглинають нас, і ми забуваємо про неї думати. Маємо постійно перевіряти: що в нашій душі?

Якщо там прив'язаність до людей, маємо подумати, чи корисним це є для нас і для них? Звичайно потрібно піклуватись про близьких, але що ми робимо для них насправді? Все матеріальне закінчиться: зварений нами суп буде з'їдений, а пошитий одяг зноситься, і тільки наша духовна допомога, служіння людським душам залишиться у вічності. У того, хто про це не замислюється, є страх втратити все матеріальне, але якщо в душі та серці Господь — залишається лише страх не встигнути послужити людським душам.

3. Страх душі піти непокаяною

Одна прихожанка сказала: «Раніше я не думала про смерть і скоріше бажала, щоб вона була миттєвою, як її ще називають, наглою, але тепер — боюся піти непідготовленою. Боюся, що моя душа піде непокаяною та непричащеною».

Доки ми не покаємося — наша душа щемить, підказуючи, що її мучать гріхи, і ми маємо якнайшвидше позбавитись їх через покаєння. Кожен, хто народжений — вже викуплений з влади гріха Ісусом Христом, якщо він вірує і кається. *«Бо Син Людський прийшов не на те, щоб служили Йому, але щоб послужити, і душу Свою дати на викуп за багатьох»* (Мк 10:45) Та покаятись ми можемо лише за життя, а після смерті вже не зможемо нічого змінити. *«Поправді кажу вам: Що тільки зв'яжете на землі, зв'язане буде на небі, і що тільки розв'яжете на землі, розв'язане буде на небі»* (Мф 18:18) Ніхто не знає свого часу, тому треба поспішати, щоб не залишитись в муках під владою гріхів навечно — саме це підказує нам наша душа, але чи слухаємо ми її?

Отже страх смерті — це гріхи. Люди давно помітили, що найбільше бояться та ненавидять смерть найбільші грішники, нездатні покаятись. Слуги сатани, відьми та чаклуни відходять, проклинаючи всіх та все. Група вчених, що досліджували смерть відомих атеїстів, опублікували цікаві факти: Ленін помирав в потьмаренні розуму просячи прощення у стола та стільців за свої гріхи; англійський філософ Гоббс казав: «я стою перед страшним стрибком у піймуть»; Уїнстон Черчіль помирав зі словами: «який же я божевільний»; голова радянської поліції Ягода при смерті сказав: «має бути Бог, Він карає мене за мої гріхи». З іншого боку святих Господь нерідко сподобляв наперед знати день своєї смерті. Вони сповідалися, причащалися Тіла та Крові Христових, та їх душа відходила прямо до Господа, минаючи 20 повітряних митарств. Адже той, хто приймає Святе Причастя в день смерті митарства не проходить, так як має в собі Господа.

В моменти, коли кожна мить може бути останньою, як наприклад на полі бою, відбувається мобілізація всіх фізичних та духовних сил людини, і вона ясно відчуває свою слабкість і необхідність покластися або на Господа, або на бісовські сили. Ті, хто обирає гріх, не вірять в те, що вони можуть померти, адже в гордині вважають себе найсильнішими та найспритнішими. Ті, хто уповає на Господа — приймають все зі смиренням, усвідомлюючи, що рано чи пізно смерть неминуха. Це станеться тоді, коли буде потрібно. Буде те, що буде. Коли ми помремо — ми вже нічого не зможемо змінити, але доки живемо — змінюймо.

Практичний досвід священників показує, що якщо людина духовно трудиться — вона помирає тільки тоді, коли всі її духовні справи завершені, і вона закінчить все, що духовно прагне закінчити. Наприклад часто буває, що люди відходять лише після того, як сповідаються та причастяться Святих Христових Таїн. Доки людина духовно хоче щось зробити — Господь затримає її душу на землі.

Ми перестанемо боятися смерті, коли у нас будуть істинні відносини з Господом, Він стане нашим другом. Поки наша душа під час духовного народження не відчує Господа — ми будемо боятись. А далі, коли ми відчуємо благодать і любов Божу до нас, страх проходить, а з'являється ревність в служінні.

4. Страх нічого після себе не залишити

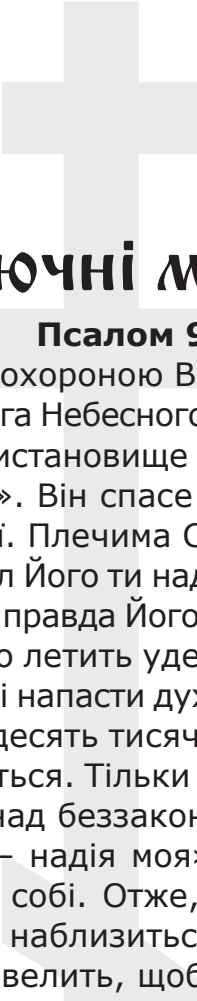
Поки ми живемо — відкладаємо на завтра багато насправді важливих справ. А що як завтра для нас на землі не наступить, і ми не встигнемо залишити після себе нічого істинного? Нічого після нас не житиме, не рухатиметься, не розвиватиметься...

В дійсності нам страшно померти тому, що ми неготові стати зараз перед Господом, бо у нас немає відповіді на питання, що корисного ми зробили? Це змушує нас замислитись над своїм життям та усвідомити, що треба рухатись. Хоч і важко, але треба духовно трудитися кожну хвилину, взяти свою справу служіння Богу і людям, укріпитися в своєму рішенні та не давати збоїв. Знаходити людей, навчати їх всього, що вміємо, та розвиватися далі. Треба робити так, щоб наша справа могла далі працювати без нашої участі. Подивимось, що після себе залишив Господь? Він ретельно обирав і, обравши найчистіших душею,

залишив після себе послідовників — апостолів. І ми маємо робити все, щоб після нас зернятко нашої душі дало стократ плоду служіння Богу і людям. *«А те, що на добрій землі, це оті, хто як слово почує, береже його в щирому й доброму серці, і плід приносять вони в терпеливості»* (Лк 8:15)

Домашнє завдання:

- Написати собі послання з духовного світу, склавши перелік справ, які нам істинно необхідно зробити. Які духовні справи ми не виконали? Кого не простили та з ким не розв'язали духовні вузли? *«Поправді кажу вам: Що тільки зв'яжете на землі, зв'язане буде на небі, і що тільки розв'яжете на землі, розв'язане буде на небі»* (Мф 18:18) Чи побудували свої особисті духовно-інтимні стосунки з Богом?
Коли ми дивимося на своє життя з духовного світу, починаємо усвідомлювати вищу, Господню правду. Ця правда дає нам духовну силу попросити прощення, навіть якщо ми праві, та підставити ліву щоку, коли нас б'ють по правій. *«А Я вам кажу не противитись злому. І коли вдарить тебе хто у праву щоку твою, підстав йому й другу»* (Мф 5:39) Ми усвідомлюємо, що в першу чергу маємо робити все те, що необхідно завершити, а пішовши з цього світу, ми цього зробити вже не зможемо.
- Яких послідовників ми можемо залишити після себе на землі? Живих людей, які будуть продовжувати діло, яке ми почали.

Заключні молитви

Псалом 90

Хто живе під охороною Всевишнього, той під покровом Бога Небесного оселиться. Каже він до Господа: «Ти Пристановище і Захист мій, Бог мій, і я уповаю на Тебе». Він спасе тебе від сіті ловця і від пошести згубної. Плечима Своїми Він захистить тебе, і під тінню крил Його ти надійно спочиватимеш. Оборonoю Тобі буде правда Його. Не побоїшся страху вночі, ані стріли, що летить удень. Ані пошести, що ходить у темряві, ані напасти духа зла опівдні. Впаде біля тебе тисяча, і десять тисяч праворуч тебе, але до тебе не наблизиться. Тільки очима твоїми будеш дивитися і помсту над беззаконними бачити. Бо ти сказав: «Господь — надія моя», і Всевишнього ти обрав за оборонця собі. Отже, не прийде до тебе лихо, і пошесть не наблизиться до оселі твоєї. Бо Він ангелам своїм звелить, щоб охороняли тебе на всіх путях твоїх. На руках вони понесуть тебе, щоб нога твоя не спіткнулася об камінь. На гаспида й василиска ти наступатимеш і потопчеш лева і змія. Бо каже Господь: «За те, що він поклав надію на Мене, Я визволю його і захищу його, бо він знає ім'я Моє. Буде кликати Мене, Я почую його; буду з ним

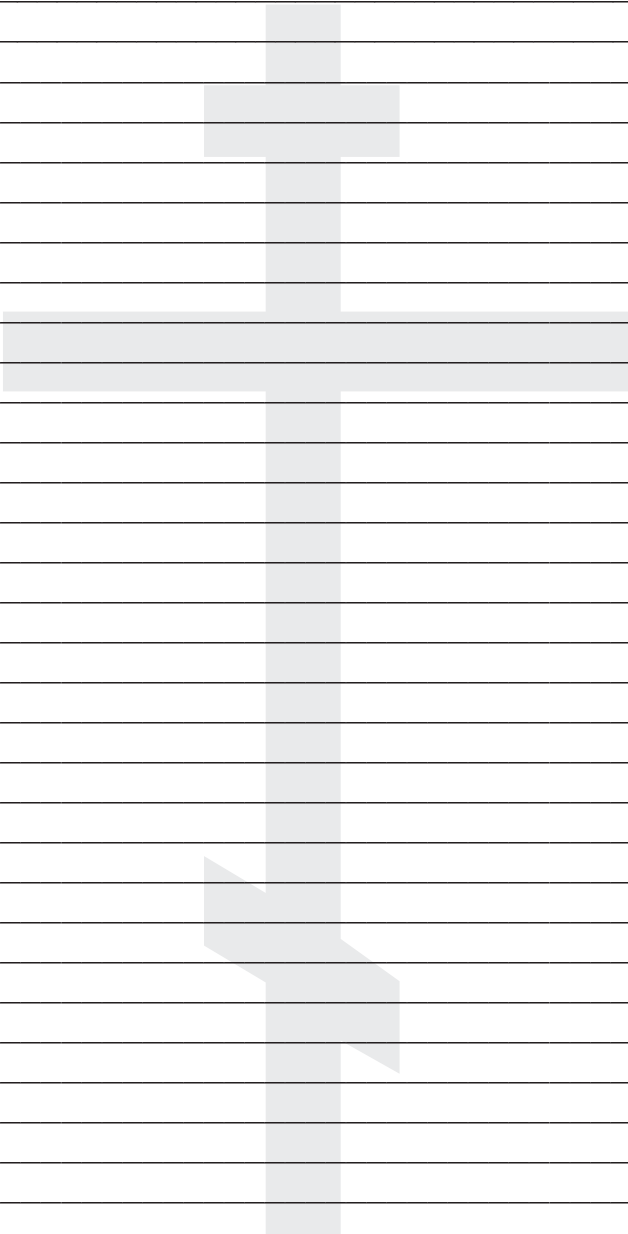
у скорботі, визволю його і прославлю його. Довгим життям обдарую його і дам йому спасіння Моє».

Достойно є, і це є істина, славити Тебе, Богородицю, Присноблаженну і Пренепорочну і Матір Бога нашого. Чеснішу від херувимів і незрівнянно славнішу від серафимів, що без істління Бога Слово породила, сущу Богородицю, Тебе величаємо.

Слава Отцю, і Сину, і Святому Духові нині, і повсякчас, і на віки віків. Амінь. Господи, помилуй (тричі). Благослови.

Господи Ісусе Христе, Сину Божий, молитвами Пречистої Твоєї Матері і всіх святих помилуй нас.
Амінь.

Нотатки

A series of horizontal lines for taking notes, with a large, faint, light gray watermark of a cross centered on the page.

Храм Нерукотворного Образу Господа нашого Ісуса Христа

м. Київ, вул. Богатирська, 30-А, 2-га лінія, б.18

www.hramspasa.kiev.ua

На славу Божу над виданням цієї книги працювали
священики та прихожани Храму Нерукотворного
Образу Господа нашого Ісуса Христа

Митрофорний протоієрей Валентин Сорока, протоієрей
Сергій Хаєнко, протоієрей Олексій Харитонов, ієрей Ігор
Іофін, ієрей Олександр Бойко, ієрей Олексій Черних, диякон
Андріан Іващенко, посл. Сергій Медвідь, посл. Дмитро
Роман, Тетяна Чередниченко, мат. Раїса Магальяс, мат. Ольга
Іофіна, мат. Наталія Бойко, мат. Оксана Черних, мат. Олена
Горева, мат. Ірина Борисенкова, Тетяна Войчик

**Сердечна подяка усім, хто приймав участь у
виданні цієї книги, надав духовну, інтелектуальну
та фінансову підтримку**

До перевидання підготовлені:

- Том I. Духовна брань за душу. Сповідь і Причастя. Підготовка і проведення. Митарства Блаженної Феодори. Молитви. Що потрібно знати? Основи віри. Духовний щоденник
- Том II. Молитовник. Підготовка до Святого Причастя по дням тижня (канони, акафісти)
- Том III. Духовні проповіді на тему «Шлях Спасіння (Дорога до Бога)»
- Том V. Духовні проповіді священству
- Том VI. Як бути християнином, або зростаючи з Богом (для дітей)
- Том VII. Книга протоієрея Олексія Харитонова «Пристань»

**Благодать Господа нашого Ісуса Христа,
і любов Бога Отця і єднання Святого Духа
з усіма вами! Амінь!**

(2 Кор. 13: 13)